

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
FRANSIZ DİLİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZEL ALAN ÇEVİRİ EĞİTİMİ DERSLERİNDE HUKUK METİNLERİNİN
KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
ÖZGE DEMİRTAŞ

ANKARA-2007

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
FRANSIZ DİLİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZEL ALAN ÇEVİRİ EĞİTİMİ DERSLERİNDE HUKUK METİNLERİNİN KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Özge DEMİRTAŞ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Gül TEKAY BAYSAN

ANKARA-2007

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Özge Demirtaş'ın “Özel Alan Çeviri Eğitimi Derslerinde Hukuk Metinlerinin Kullanımı” başlıklı tezi 22.06.2007 tarihinde, jürimiz tarafından Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):Yrd. Doç. Dr. Gül TEKAY BAYSAN

.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Bahattin SAV

.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Zeynep ALP

.....

(İmza)

Unvan, Adı-Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tez danışmanlığını kabul ederek bu çalışmanın planlanıp bilimsel bir çerçeveye oturtulmasının her aşamasında sabır ve titizlikle bana yön veren değerli öğretmenim Yrd. Doç. Dr. Gül TEKAY BAYSAN’a;

İşlerini aksatma pahasına büyük bir kararlılıkla çalışmalarımı takip edip ısrarla hatalarımı göstererek beni uyaran amcam Ertuğrul DEMİRTAŞ’a;

Tezimin gerçekleştirilme sürecinde en zorlandığım noktalarda, “buraya kadarmış” diyerek çaresiz kaldığım anlarda yapıcı telkinleriyle beni cesaretlendiren eşim Yusuf Turgut ÖRENCİK’e;

Tezimin her aşamasında birikimlerini benimle paylaşarak içeriğin oluşmasına büyük katkı sağlayan İlhan HATİPOĞLU’na, deneyimlerini benimle paylaşan ve desteğini esirgemeyen Aslı HAMURCU’ya, çalışmamın kaynak oluşturma sürecindeki desteklerinden dolayı Aybike DİLER’e, örnek verme aşamasında fikirlerini esirgemeyen Yavuz EKMEN’e ve çalışmalarımı takip edebilmem için gerekli koşulları yaratan Genel Müdür Yardımcısı Sayın Mustafa TUTULMAZ, Daire Başkanı Sayın İlhan ÜNSAL ile Müdürlerim Sayın İlhan TURGUT ve Sayın İlker ARIKAN’a;

Bu yoğun çalışmalarım esnasında manevi desteğini hiç esirgemeyen aileme, özellikle elinden gelen her fedakarlığı göstererek yapıcı ve çalışmaya sevk edici tutumunu hiç eksiltmeyen sevgili ANNEM’e teşekkür ederim.

Özge DEMİRTAŞ

ÖZET

ÖZEL ALAN ÇEVİRİ EĞİTİMİ DERSLERİNDE HUKUK METİNLERİNİN KULLANIMI

Demirtaş, Özge

Yüksek Lisans, Fransız Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gül TEKAY BAYSAN
Haziran – 2007

Bu çalışma ile çevirinin önemi ve tarihsel anlamda büyük bir etkinlik olduğu anlatılmıştır. Bu bağlamda, önemli bir dünya dili olan Fransızcanın devletler arası hukuki ilişkilerde hakim dillerden biri olduğu da vurgulanmıştır. Hukukun önemli ve özel bir çalışma alanı olduğu belirtilirken, Fransızca hukuk metinleri ile ilgili çeviri eğitiminin gerekliliği ve önemi üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla, bu çalışmanın konusu olan özel alan çeviri eğitimi derslerinde, öğrencinin dili tüm zorluklarıyla öğrenebilmesi, öğrenilen bilgilerin gelecek kuşaklara sağlıklı bir biçimde aktarılabilmesi, çevirmen yetiştirecek kişilerin bu alanda yeterli bilgiyle donanmalarının sağlanabilmesi ve çeviriyi bir meslek olarak seçmek isteyenlerin konuya hakim olabilmelerinin sağlanabilmesi için hukuki metinlerin kullanılmasının yararlı olacağı belirtilmiştir.

Bu alanda eğitimin gerekliliğini vurgulayabilmek için karşılaşılan sorunlar somut olarak ortaya konmuştur. Bu bağlamda uluslararası bir komisyonun çalışmalarından örnekler verilerek, nüfus ve vatandaşlık konularını içeren hukuk alanı incelenmiş ve çevirmenin alanla ilgili eğitim almadan bu sorunların üstesinden gelemeyeceği anlatılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmayla, özel alan çeviri eğitimi derslerinin içeriğinin belirlenmesinde hukuki metinlerin önemli bir yere sahip olması gerektiği açıklanmıştır.

RESUME

EMPLOI DES TEXTES JURIDIQUES DANS LES COURS DE SPECIALISATION EN DIDACTIQUE DE LA TRADUCTION

Demirtaş, Özge

Maîtrise, Département de la Didactique du Français Langue Etrangère

Sous la Direction du Dr. Gül TEKAY BAYSAN

Juin – 2007

Notre étude porte, tout d'abord, sur la traduction en tant qu'une activité de grande ampleur internationale tout au long de l'histoire. Qualifiant ensuite le français de langue mondiale, elle le considère comme l'une des langues dominantes en matière des relations juridiques internationales. Etant donné l'importance et la spécificité du droit, il nous semble utile de proposer l'insertion de l'étude des textes juridiques dans l'enseignement de traduction. Une telle démarche serait utile tant pour l'approfondissement des connaissances linguistiques des étudiants du FLE que pour la transmission des mêmes connaissances à des futurs enseignants. L'étude des textes juridiques assurera non seulement la compétence de ceux qui exerceront le métier de traducteur mais aussi celle des futurs formateurs dans ce domaine.

Une partie considérable de notre thèse est consacrée à la pratique. Pour ce faire, nous nous sommes basés sur des exemples concrets et nous avons essayé de décélérer certaines difficultés affrontées par les traducteurs. Nous nous sommes servis donc des documents authentiques, des travaux d'une commission internationale chargée de la traduction des lois concernant la population et la nationalité. Nous avons constaté que le traducteur ne saurait affronter ces difficultés sans une formation solide dans ce domaine. Ainsi avons-nous conclu qu'il faudrait tenir en compte l'étude des documents juridiques dans l'élaboration du contenu des cours de spécialisation.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
RESUME.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	2
1.2 Araştırmanın Önemi.....	2
1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.4 Varsayımlar.....	3
1.5 Kısaltmalar.....	3
2. YÖNTEM.....	5
2.1. Araştırma Modeli.....	5
2.2. Evren ve Örneklem.....	5
2.3. Veri Toplama Tekniği.....	5
2.4. Verilerin Analizi.....	5
3. ÇEVİRİ ETKİNLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	6
3.1. Çevirinin Tanımı ve Önemi.....	6
3.2. Dünyada ve Türkiye’de Çevirinin Tarihi.....	8
3.3. Ülkemizde Çeviri Etkinliği Açısından Fransızcanın Önemi.....	16
4. ÇEVİRİ EĞİTİMİNİN ÖNEMİ VE HUKUKİ METİNLER	19
4.1. Çeviri Eğitiminin Önemi.....	19
4.2. Çeviri Eğitiminde Hukuki Metinler.....	27
5. HUKUKİ METİNLERİN ÇEVİRİSİ VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....	33
5.1. Kodifikasyon Çalışmasında Karşılaşılan Sorunlar.....	36
5.2. Hukuk Diliyle İlgili Sorunlar.....	63
6. SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA.....	79
EKLER	
Ek 1. Kayıtlı Birliktelikler Formu (Fransızca).....	84
Ek 2. Kayıtlı Birliktelikler Formu (Türkçe).....	85
Ek 3. 1 No’lu “Yabancı Memleketlerde Kullanılmak Üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye) Kayıt Hülasası Suretleri Hakkındaki Anlaşma” (Fransızca).....	86

Ek 4. 1 No’lu “Yabancı Memleketlerde Kullanılmak Üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye) Kayıt Hûlasası Suretleri Hakkındaki Anlaşma” (Türkçe).....	89
Ek 5. 16 No’lu “Çok Dilde Nüfus Kayıt Örnekleri Verilmesine İlişkin Sözleşme”(Fransızca).....	95
Ek 6. 16 No’lu “Çok Dilde Nüfus Kayıt Örnekleri Verilmesine İlişkin Sözleşme”(Türkçe).....	98

1. GİRİŞ

Değişen dünya koşullarında çevirinin önemi bir kat daha artmış ve çeviri etkinliğinin kapsamı alabildiğine genişlemiştir. Bu şartlar altında oluşan ihtiyaçlara cevap verilebilmesi, daha kapsamlı bir çeviri eğitimi gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, uygulama alanı ile akademik alan arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Çeviri ve çeviri eğitimi ile ilgili olarak, uzun yıllar boyunca birçok araştırma yapılmış, belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda çok sayıda teknik ve yaklaşım geliştirilmiştir. Bu çalışmada, var olan çeviri tekniklerinin incelenmesinden çok günümüz koşullarında özel alan çeviri eğitiminin içeriği irdelenecektir. Böylece, akademik alanla uygulama alanı arasındaki bağın oluşmasında önemli bir yere sahip olan hukuki metinlerin kullanımının yararına değinilecektir.

Çeviri ile uğraşanlara, uğraşmak isteyenlere ve çeviri eğitimi verecek olanlara katkı sağlayabilmek amacıyla, hukuk alanında da çeviri eğitimi verilmesinin gerekliliği üzerinde durulacak, bu alanda eğitim verilmemesinden kaynaklanan sorunlar ele alınacak, dolayısıyla, uygulama alanında daha iyi ve doğru çevirilerin ortaya konması için bu tür bir çeviri eğitiminin gerekliliği vurgulanacaktır. Hukuk alanının genişliği göz önünde bulundurularak, bu çalışma, nüfus ve vatandaşlık konuları ile sınırlandırılacaktır.

Konunun somutlaştırılabilmesi için İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nde, uluslararası bir komisyonun (Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu - Comission Internationale de l'Etat Civil) çalışmalarına ait çeşitli hukuki metinlerle bu alandaki terimler kullanılacaktır. Çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümü kuramsal açıdan yoğun olmakla birlikte beşinci yani son bölümü

daha uzun tutulmuştur. Çünkü bu bölümde uygulamada yaşanan sorunları ortaya koyabilmek ve irdeleyebilmek açısından çoğunlukla somut örnekler kullanılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Amacımız, yabancı dil öğrenen, ileride çeviri ile uğraşmak isteyen ve çevirmen yetiştirecek kişilerin eğitimine katkıda bulunmaktır. Akademik alanla uygulama alanı arasındaki ilişkiye değinecek, hukuki metinleri içerik ve yapı yönünden inceleyecek böylece çeviri eğitiminin içeriğinin belirlenmesine katkıda bulunmaya çalışacağız. Bu amaçla ilgili şu sorulara cevap arayacağız:

Çeviri etkinliğinde Fransız dilinin önemi nedir?

Hukuki metinler açısından Fransız dilinin önemi nedir?

Hukuki metinlerin çevirilerinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Hukuki metinlerin çevirilerini yaparken karşılaşılan sorunlar, bu alanda alınacak çeviri eğitimi ile çözülebilir mi?

1.2. Araştırmanın Önemi

Uluslararası ticaretin arttığı, hukuki, ekonomik, siyasi birlikteliklerin ve anlaşmaların yaygınlaştığı, çok uluslu ortaklıkların gün geçtikçe çoğaldığı, bazı bölgelerde sınırların neredeyse ortadan kalkmaya başladığı günümüz dünyasında, diller arası ve kültürler arası diyalog olağanüstü artmış ve gelişmiştir. Bu nedenle çeviri daha da önem kazanmış, buna bağlı olarak çeviri eğitiminin gerekliliği yadsınamayacak bir noktaya ulaşmıştır. Çevirinin bu alanlardaki ihtiyaca cevap verebilmesi ve boşluğu doldurabilmesi için, çeviri eğitiminin içeriği ile ilgili yeni yaklaşımların ortaya atılması zorunlu hale gelmiştir. Bu özellikleri göz önünde bulunduran bu araştırma, üniversitelerin özellikle Fransızca öğretmeni yetiştiren bölümlerinde verilen çeviri eğitiminde kullanılan metinlerin zenginleştirilmesine katkıda bulunacaktır. Araştırmamız, öğrencilerin iş hayatında sık sık karşılarına çıkacak olan hukuki metinlerin, çeviri derslerinde kullanılmasının yararına

değınmeyi ve bunların çevirisi sırasında ortaya çıkabilecek sorunları ırdelemeyi amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu tez çalışması için, ülkemizin 1953 yılında beri üyesi bulunduğu ve çalışmalarının İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nde yürütüldüğü uluslararası bir komisyonun (Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu-Commission Internationale de l'Etat Civil) hukuki metinleri kullanılacaktır. Bu çalışma ile çeviri eğitiminde kullanılan metinlere ek olarak hukuki metinlerin de kullanılmasının yararına değinilecektir.

1.4. Varsayımlar

Hukuki metinlerin çevirilerinde sorunlar yaşanmaktadır. Dolayısıyla çeviri eğitimi verilirken üzerinde çalışılan metinlere ek olarak hukuki metinlerin de kullanılması, çeviri eğitimi alanlara, çeviri eğitimi verenlere ve ileride çeviri ile profesyonel olarak ilgilenmek isteyenlere yararlı olacaktır.

1.5. Kısaltmalar

alm: Almanca

anc.: Ancien

C.I.E.C.: Commission Internationale de l'Etat Civil

Dr. Adm.: Droit Administratif

Dr. Civ.: Droit Civile

Dr. Fisc.: Droit Fiscal

Dr. Int. Privé.: Droit International Privé

Dr. Int. Publ.: Droit International Public

Dr. Obl.: Droit des Obligations

E.: Espagne

Es. H.: Esasiye Hukuku

fr.: Fransızca

GT: Groupe de travail

Hol.: Hollanda

İng.: İngiltere

ing.: İngilizce

İsp.: İspanya

lat.:Latince

MK: Medeni Kanun

NL: Pays-Bas

Pr. Civ.: Procédure Civile

Pr. Gén.: Procédure Générale

Pr. Pén.: Procédure Pénale

TMK: Türk Medeni Kanunu

tr.: Türkçe

UK: United Kingdom

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu tez çalışması, uygulamalı değil, betimsel bir çalışma olacaktır. Dolayısıyla araştırma, kaynak taraması yoluyla yapılacak ve tüm bilgiler bu yolla edinilecektir.

2.2. Evren ve Örneklem

Evren : Çevirileri yapılan hukuki metinler.

Örneklem : Çalışmaları, İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu (Comission Internationale de l'Etat Civil - C.I.E.C.)'nun nüfus ve vatandaşlık konularındaki düzenlemelerini içeren hukuki metinler.

2.3. Veri Toplama Tekniği

Çeviri ve çeviri eğitimi ile ilgili geniş çaplı bir kaynak taraması yapılacak ve gerekli incelemelerle konuya ve varılmak istenen sonuca yönelik elde edilecek bilgilerin tümünden yararlanılacaktır.

2.4. Verilerin Analizi

Konunun somutlaştırılabilmesi için kullanılan örneklerden yola çıkılarak, hukuki metinlerin çevirilerinde teknik ve içerik yönünden yaşanan sorunlar ele alınacak; böylece bu sorunların giderilmesi için gerekli olan çeviri eğitiminin içeriğinin oluşturulmasında yapılması gerekenler ortaya konacaktır.

3. ÇEVİRİ ETKİNLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ

3.1. Çevirinin Tanımı ve Önemi

Çeviri, bir dili geliştirip anlamaya çalışan insanın ilk döneminden, yaşamının ilk anlarından itibaren hep var olmuştur. Bu nedenle çeviri, insanın insanlaşmasının, yaşamının uygarlaşmasının en büyük aracı olmuştur. İnsanın dünyaya gelir gelmez “çeviri olayı” ile iç içe olduğunu vurgulayan Aktaş, bu yaşamsal çeviri sürecinde ilk “çevirmenlik” görevini anne ve babanın yaptığını belirtmekte ve şöyle devam etmektedir: “Dış dünyadan gözlemlediği olayları, edindiği izlenimleri değişik iletişim ortamlarında yazılı ve sözlü olarak aktarır ve böylece bir çeşit çeviri yapmış olur” (1996, s. 7). Çeviri yaşamsal bir olgudur, insanın yaşamının bütün aşamalarında; sosyal, psikolojik ve kültürel gelişimde etkin bir araç olmuştur.

Günümüzde teknolojik gelişmeler çeviri alanında da ilerlemiş olsa bile, bu durum *çeviri işinin* bir insan etkinliği, kültürü ve birikimi içerisinde gelişen bir eylem olduğu gerçeğini değiştiremez.

Büyük ansiklopedik sözlüklerin, terim bankalarının yakında bir milyondan fazla girdileri olacaktır; bunlar çevirmenin işini kolaylaştırmakla birlikte onun yerini alamayacaktır. Gerçekten de, metinlerde geçen ve bir topluluğun ortak dil temelini oluşturan binlerce terimin sayısı, özgül terimlerin sayısından çok yüksektir. Metinlerin büyük çoğunluğunu ve içerdikleri önermeleri, olguları ve düşünceleri her zaman yorumlamak gerekecektir. İyi, kesin bir çeviri her zaman yorumun ve terim aktarımının karışımı sonucu ortaya çıkacaktır (Seleskovitch, <www.alafrangaltd.com>).

Dolayısıyla, bu gerçek, mesleki anlamda akademik bilginin önemini ifade etmektedir. “Çevirinin mekanik bir aktarım işlemi olmayıp, yaratıcı bir eylem olduğu gerçeğinin kabul edilmesi, çeviriyi ikinci sınıf bir etkinlik olmaktan çıkarmış, bir

bilim dalı olarak öteki bilim dalları arasında yer almasına neden olmuştur” (Yazıcı, 2005, s. 15).

Farklı diller ve kültürler var olduğundan beri, insanlığın uygarlaşması sürecinde yaşamsal olanakları geliştikçe çevirinin önemi artmıştır. Çünkü dil, kültürler arası bilgi alışverişini sağlayan en kolay ve en ucuz yol olmuştur (Klett, 1983, s. 56).

Çevirinin ne olduğu konusu üzerine yıllardır pek çok şey söylenmiştir. En genel anlamda çeviri, gelişen dünyamızda kültürler arasında bir arabuluculuk eylemi olarak nitelenebilir. Göktürk’ün de belirttiği gibi, “Bu yönüyle tek tek diller ötesinde bir ortak dildir çeviri, dillerin dilidir” (1986, s.19). Bilim, sanat, teknoloji alanındaki yeniliklerin ve gelişmelerin sınırları zorladığı, bilgi ve bilişim akışının büyük bir devingenliğe ulaştığı günümüzde, tüm farklı gelişmelerin yakalanabilmesinin tek aracı haline gelmiştir çeviri.

Mounin’in tanımına göre çevirinin “bir iki dillilik olgusu ve diller arasında temas noktası” (1963, s. 13) olduğu ve kazanılan her bilginin, üretilen bilgi olmadığı düşünülecek olursa, çeviri yoluyla kazanılmış bilgilerin büyüklüğü yadsınamaz. Gouadec ise çevirinin “dilsel sınırların aşılmasıyla ortaya çıkan yönlerin yer değiştirmesinin sonucu” olduğunu vurgulamış ve “dilsel sınırların” aşılmasını ise her şeyden önce kültürel sınırların aşılmasına bağlamıştır (1990, s. 341). Dünyamız postmodern bir anlayışa doğru ilerlemektedir. Postmodernizm ise tek kutuplu dünyamızın çok kültürlü, çok eksenli anlayışının bir sonucudur. Bu çok eksenlilik ve çok merkezlilik noktasında kültürlerin buluşma aracı çeviri olmuştur ve bu anlamda çeviri, dünyamızın geleceği açısından çok daha yaşamsal bir olgu haline gelmiştir. İşte bu noktada, ulusların birbirine yakınlaştığı, çok uluslu şirket ve kurumların hızla artarak geliştiği, sınırların kalktığı yirmi birinci yüzyılda kültürler arası tüm diyaloglarda çok önemli bir araçtır çeviri. Bu yaklaşımla Goffin de, “diplomatik ve bilimsel alanda uluslararası bilgi alışverişi”nin artmasıyla çeviriye daha çok önem verildiğini belirtmektedir (1971, s. 58).

Sonuç olarak, çeviri, tüm insanlığın ortak dilidir. İnsanlık, bilişim çağının gelişmişliğini, atom teknolojisi üzerine araştırmalarını, evreni araştırmada kullandığı uydu teknolojisini, tıptaki gelişmeleri konuşurken, doğal felaketleri, küresel ısınmanın getireceği iklim değişikliklerini, bölgesel savaşları ve buna bağlı olarak harita değişikliklerini de bir sorun olarak yaşamaktadır. Tüm bunlar, insanlığın bir araya gelişinin zorunluluğunu ifade etmekte, insanları ortak platformlarda çözümler üretmeye zorlamaktadır. Bu ise, farklı siyasal görüşlerin, farklı hukuksal yapıların, farklı kültürel dokuların bir araya gelmesi demektir. İşte bu noktada, kullanılacak tek bir dil vardır: çeviri.

3.2. Dünyada ve Türkiye’de Çevirinin Tarihi

Çeviri, insanın tarih sahnesine çıktığı dönemdeki ilk duygusal ve düşünsel etkinliği olarak tanımlanırsa abartılmış olmaz. Çünkü ilk insan kendi gereksinimlerini karşılayabilmek için anlama ve anlaşılma ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyacını doğadaki nesneleri ve sesleri taklit ederek, yani onları kendi ifadelerine dönüştürerek gidermiş, bir tür çeviri yapmıştır. Bir dil olgusu içerisinde ele alınıp değerlendirildiğinde, çevirinin insanlığın uygarlaşma çabalarındaki en büyük etkinlik olduğu söylenebilir. İlk çeviri etkinliğinin, yazının bulunuşuna kadar uzandığı saptamasını yapan Yücel şunları ifade etmiştir:

“Yazının eski şekli Sümerler’in resim yazılarıdır ve Mezopotamya bölgesini kapsamaktadır. Bu tür yazılar 4500 yıllık toprak kitabelerinde görülmektedir. Kazılar sayesinde ortaya çıkan bu yazılar üç dille ele alınmış kelime listelerinden oluşmaktadır” (2004, s. 9).

Tarihsel bağlamda çevirinin uygarlık sahnesine ilk çıkışı dil olgusunun ortaya çıkmasıyla başlamıştır, yani bir anlamda tarihle başlamıştır. Bu durum Antik Çağ’ın ilk izlerinden de anlaşılmaktadır. Çeviri, Antik Çağ’da “doğadaki nesnelerin sese, yazılı simgeye, resme ve dansa dönüşümüyle” başlayan bir etkinlik olmuş ve zaman içerisinde yıllara bağlı olarak tarihi dönemlerde çeşitli gelişimler göstermiştir. Örneğin M.Ö. 4500 yıllarında Mezopotamya’da çok dillilik egemendir. Bu durum, üç farklı dilde yazılmış kil levhalardan da anlaşılmaktadır. Bu üç dilin bir arada yaşıyor

olması çeviri etkinliğinin de ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, Eski Mısır’da M.Ö. 3000 yıllarında yoğun bir çeviri faaliyetinin olduğu buluntulardan anlaşılmaktadır. Kapadokya’daki buluntularda ise M.Ö. 1800 yıllarında “targumannu” diye adlandırılan çevirmenlerin olduğu anlaşılmaktadır. M.Ö. 1200 yıllarından kalma iki dilli (Hititçe ve Eski Mısır Dili) bir sözleşme metni de (1273-Kadeş Antlaşması) dönemin çeviri konusundaki yaklaşımlarını aydınlatmaya yardımcı olmuştur (Yazıcı, 2005, s. 29), (Eruz, 2003, s. 23).

Batı uygarlığının temeli olarak görülen Antik Yunan uygarlığı, aslında aritmetik, geometri, astronomi ve tıpla ilgili bilgileri ilk kez Babil ve Mısır uygarlığından almıştır. (Yazıcı, 2005, s. 39). Bu temel bilgilerin çeviri yoluyla aktarıldığı gerçeği ise çevirinin tarih içerisindeki önemini göstermektedir.

“Çeviri” sözcüğünü ilk kullanan uygarlığın Roma uygarlığı olduğunu belirten Yazıcı’ya göre:

“Cicero’nun disiplin kavramı içerisinde gördüğü hukuk kavramının da içerisinde temel ögenin “mülkiyet” olduğu düşünülecek olursa, “sahiplik” kavramı, bir yapıtın ilk sahibinin varlığının sorgulanmasına yol açtığı gibi, çevirinin varlığının da kabul edilmesine yol açar” (2004, s. 24).

Ortaçağ’a gelindiğinde belgelerden anlaşıldığına göre, çeviri işi ile uğraşanlar bizzat birçok alfabenin bulunmasını sağlamışlardır. Aksoy’un, Delisle ve Woodsworth’dan bu konudaki yaptığı aktarımlar önemli bilgiler sunmaktadır:

“(…) tarih içinde alfabeleri bulan kişilerin dört tane çevirmen olduğunu yazarlar. Bunlar sırasıyla Gothic alfabesini bulan Ulfilo (Bulgaristan, 4. yüzyıl), Ermeni, Arnavut ve Gürcü alfabesini bulan Mesrop Mashtots (Ermenistan, 5. yüzyıl), Glogolitic alfabesini bulan Cyril (Moreviya, 9. yüzyıl) ve Kanada’da yerliler için 19. yüzyılda heceli yazma sistemini bulan James Evans’tır. Görüldüğü gibi uzak tarihten yakın tarihe kadar çevirmenler yazının gelişimine ve insanlık tarihinin oluşumuna en büyük katkıyı yapmışlar ve bir çeviri tarihinin oluşması için yeteri kadar faaliyette bulunmuşlardır” (2002, s. 14).

Aynı dönemde hristiyanlaşan Avrupa, Antik-Yunan’ın çok tanrılı Pagan inancını reddederken o döneme ait tüm eserleri de yasaklamıştır. Ancak, Antik

Yunan eserleri, Batı dünyasını uzun bir süre karanlığa mahkûm eden bu yasaklamalara karşın korunabilmiştir. Bu eserlerin yaşatılması, onları kendi dillerine çevirerek koruyan Araplar sayesinde olmuştur. Sonradan, Rönesans'ı hazırlayan koşullar içerisinde, Avrupalılar bu Arapça metinleri yeniden çevirerek kendi kültürlerine kazandırmışlardır. Bu devirde en çok çevirisi yapılan kitapların konularının tıp, matematik, astronomi alanında olduğu görülmektedir. (Yücel, 2004, s. 12).

Hümanist düşüncenin gelişimine paralel olarak ortaya çıkan bilimsel buluş ve icatları, keşifler takip etmiştir. Avrupa'da öncelikle Portekizliler, sonra da İspanyollar, denizcilik alanında diğer uluslardan bir adım önde olmuşlardır. Buna bağlı olarak yeni keşif ve icatlar bu alandaki eserlere olan ilgiyi de artırmıştır. Bunların yanında tüm Avrupa'da antik eserlere duyulan ilgiyle birlikte çevirinin önemi daha da artmıştır.

Ortaçağ Hristiyan Avrupası, tanrı merkezli bir dünya görüşü içermektedir. Doğal olarak da her düşünce, tanrı merkezli olarak ifade edilmektedir. Özellikle sanatta ve edebiyatta bu etki tüm sınırlamalarıyla kendini hissettirmiştir. İtalya'da Petrarca ile birlikte gelişen hümanist düşünce ve Rönesans'ı hazırlayan koşullar Avrupa'yı bir tür aydınlanma dönemine götürmüştür. Bu dönem ise tanrı merkezli bakış açısını hümanist bakış açısına, yani insan merkezli düşünüşe terk etmiştir. Matbaanın da devreye girmesiyle birlikte, başta Antik Yunan yapıtları olmak üzere tüm eserler çevrilerek çoğaltılmıştır. Çeviri etkinliğinin Ortaçağ'da da "çok yoğun" bir biçimde sürdüğünden söz eden Aktaş, Rönesans'la birlikte farklı bir çeviri anlayışının oluştuğunu, çevirinin bu dönemde nitelik ve nicelik bakımından büyük bir değişikliğe uğradığını belirtmektedir (1996, s. 20).

Rönesans döneminin özellikle hukuki metinlerin ilk kez yerel dillere çevrildiği dönem olduğunun tespitini yapan Aktaş, edebiyat, hukuk, yönetim, diplomasi, felsefe ve bilim gibi alanlarda iletişimsel bir araç olarak "çeviri olayı"nın etkinliğini vurgulamıştır (1996, s. 20).

Bu dönemde yapılan keşifler, icatlar ve ticaretteki gelişmeler, Ortaçağın son döneminde ortaya çıkan burjuva sınıfının güçlenmesine yol açmıştır. Özellikle halkın içinden çıkan tüccar kesim her alandaki yeniliğin de öncüsü olmuştur. Bu kesim, bu yeniliklerle birlikte halka önderlik etmiş ve tam bu dönemde matbaanın da icadıyla birlikte, birçok çeviri kitlelerle buluşmuştur. “Artık bilim sadece bilim adamlarına değil aynı zamanda diplomat, esnaf, tüccar ve toplumun daha nice katmanlarına amadeydi” (Yücel, 2004, s. 12).

On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda, yazın, hukuk, diplomasi, felsefe ve tüm bilim dallarında halkın konuştuğu yerel dillere yoğun bir şekilde çeviriler yapılmıştır. Gene bu dönemde “Hıristiyan Hümanizması ve bilim arasında yer alan boşluk” gibi etkilerle çevirinin rolünde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklik sürecinde klasiklerin çevirisi çoğalmış, Fransızca ve İngilizce arasındaki çevirilerde de büyük bir artış olmuştur. (Aksoy, 2002, s. 17). Elizabeth dönemi (1558-1603) İngilteresi’nde “büyük bir çeviri devri” başlamıştır ve “mütercimler büyük bir gayretle çalışarak, geçmişteki kültür hazinelerini ülkelerine çeviri yoluyla aktarmışlardır” (Aktaş, 1996, s. 25). Elizabeth dönemi, W. Shakespeare’in, yerel dil olarak var olan İngilizcede 40 bin sözcükle eserler vermeye başladığı dönemdir. Shakespeare, Antik Yunan ve Roma mitolojisinden çeviriler yapmış, çok sayıda tiyatro oyunu yazmıştır. Kaynak dilden erek dile yapılan bu iyi çeviriler sayesinde alanında iddialı ve güçlü eserler ortaya çıkmıştır. İngilizcenin bu dönemden başlayarak bir dünya dili olması bir tesadüf değildir.

Onsekizinci yüzyıl kozmopolit bir aydın tipini ortaya çıkardığı için bu dönemde çeviri çalışmaları hız kazanmıştır. Örneğin, Diderot ve D’Alembert’in Ansiklopedi hareketi önce bir çeviri projesi olarak başlamıştır. İngiliz Chambers Ansiklopedisi’nin Fransızcaya çevrilmesi için Le Breton Yayınevinden sipariş alan Diderot daha sonra bunu özgün bir ansiklopediye dönüştürmüş, böylece ünlü Ansiklopedi (Dictionnaire Raisonné des Sciences, des Arts et des Métiers)’ı yayımlamaya koyulmuştur. Bunu izleyen yıllarda Adam Smith’in “Ulusların Zenginliği” (The Wealth of Nations), Mary Woolstonecraft’ın “Kadın Haklarının

Korunması” (A Vindication of The Rights of Women) gibi düşünce tarihinde önemli yer tutan yapıtlar İngilizceden Fransızcaya çevrilmiştir.

Fransız Devrimiyle birlikte toplumsal değişim ve dönüşüm tüm Avrupa’da her yönden kendini hissettirmiştir. Ulus-devletler tek tek tarih sahnesine çıkmaya başlamıştır. Çeviriler artık büyük oranda yerel dillerde yapıldığından tüm gelişmelerin, toplumun her kesimine ulaşması sağlanmıştır. Diğer taraftan, on sekizinci yüzyıl, Sanayi Devrimi’nin temellerinin atıldığı, her alanda önemli gelişmelerin kaydedildiği bir dönemdir. Bu gelişmelerin birincisi, “nesir çevirisinde birebircilik ve serbestlik arasında bir dengeye ulaşılması” ve ikincisi “bol miktarda teknik çevirinin yapılması”dır (Köksal, 2005, s. 22).

On dokuzuncu yüzyıl çeviri alanında incelemelerin ve gelişmelerin arttığı, buna bağlı olarak dilbilimin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Bu konuda, “F. Bopp’un, XIX. Yüzyılın sonlarına doğru Germence, Latince ve Yunancayla Sanskritçeyi birbirine bağlayan akrabalık ilişkileri üzerine yaptığı çalışmalar, modern dilbilimin ilk duyurucusu olmuştur” (Cary, 1985, s. 9).

Yirminci yüzyılda yeni devletlerin kurulması ve resmi dil sayısının artmasıyla birlikte, çeviri alanındaki gelişmeler hız kazanmış ve bu alanda daha akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde, çeviride üsluptan çok içeriğe önem verilmiştir. Ancak, bu konudaki bilimsellik arayışları yirminci yüzyılın ikinci yarısına kalmıştır. Yazıcı’ya göre, 1964’ten sonra, dilbilimin de etkisiyle “bilimsel bir kimlik arayışına” girilmiştir (2004, s. 25). Özellikle on dokuzuncu yüzyılın sonunda Ferdinand de Saussure’ün katkılarıyla önemli bir noktaya gelen dilbilim, artık bu yüzyılda “birincil ve kuramsal bir konumda” ele alınmış, “(...) çeviri konusundaki görüşler ve çeviri faaliyeti yazınların gelişimi sürecinde bir yan dal olarak tartışılmıştır” (Aksoy, 2002, s. 20).

Osmanlı İmparatorluğu kuruluş ve gelişme dönemlerinde bilgiye ulaşma konusunda çoğunlukla Arap dünyasının etkisinde kalmıştır. Yapılan çeviriler de bu etki çerçevesinde biçimlenmiştir.

Söz konusu dönemde üretilen veya Osmanlıcaya çevrili yapılan konuların başında “(...) mantık, matematik, fizik, tıp gibi doğa bilimleriyle ilgili konular, din ve tasavvuf büyükleriyle ilgili hikayeler, yaşam öyküleri, siyaset ve ahlaka ilişkin öğüt niteliği taşıyan gündelik bilgiler (....)” yer almaktadır (Yazıcı, 2005, s. 45).

Osmanlı İmparatorluğu özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde yükselişe geçmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun, iç ve dış ilişkilerinde, kendi gelişimine koşut olarak sadece Osmanlıcayı kullanmasının “yanlış ya da eksik anlamaya yol açması” idari sıkıntıların yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle yeni alınan bölgelerdeki askeri, resmi, ticari kurumlarda tercümanlara gereksinim duyulmuştur. Aynı şekilde, genişleyen İmparatorluk yeni aldığı bölgelerde ve özellikle Rumeli’ndeki eyaletlerin yönetiminde de bu dilsel sorunu yaşamıştır. Bu ihtiyacı karşılamak için eğitim çalışmalarına bu dönemde başlanmıştır. Resmi yazışmalarda yanlış ya da eksik anlamalara yol açmamak için ilk kez “resmi saray Tercümanı” olarak Lütü Bey (1479) atanmış ve Venedik’e bir antlaşma götürmek üzere görevlendirilmiştir. (Yazıcı, 2004, s. 75-76).

Çevriye duyulan yoğun gereksinim nedeniyle on yedinci yüzyılda Fransızlar tarafından İstanbul’da ‘Dil Oğlanları’ okulu açılmıştır. Çevirmen adayları bu okulda Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca dersleri görmüş ve Fransız dilinde Osmanlı Türkçesi ve kültürü üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Eruz, 2003, s. 33).

Osmanlı’nın bu konuya verdiği önem, hem Doğu hem de Batı dillerinden çeviri yapmak üzere 1717’de Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa’nın, şair Nedim’in başkanlığında ilk kez bir Tercüme Heyeti kurmasından da anlaşılmaktadır.

1839 Tanzimat Fermanından sonraki dönemde, Osmanlı’da çeviri, Batıdaki gelişmelere duyulan ilgi ve hayranlığa koşut olarak gelişmiştir. İmparatorluk açısından önemli olan “Arap dili ile Arap-Fars kültürünün üstünlüğünün” bu aşamadan sonra sarsıldığı görülmektedir. Bu dönemde, batı dillerinden, büyük bir çoğunluğunu Fransızca roman, tiyatro ve deneme gibi türlerin oluşturduğu eserler çevrilmiştir (Aktaş, 1996, s. 37-38).

1881’de ise Münif Paşa’nın Nazırlığı sırasında çıkarılan 19 maddelik Telif Tercüme Dairesi Yönetmeliği ile de Tercüme Heyetinin kalıcı bir “kurumsal kimlik” kazanması sağlanmıştır (Yazıcı, 2004, s. 88, 121).

On dokuzuncu yüzyılda Osmanlı’da tercümanlar bir devlet sorumluluğu alabilecek “görev ve imtiyazları” olan kişilerdir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu ve Fransız Devleti arasındaki ilişkilerde bu tercümanların görev ve imtiyazları çok daha geniş tutulmuştur. Bu tercümanlar, diplomasi, hukuk, ticaret alanlarında Batı ile Doğu arasında “aracı rolünü” üstlenmişlerdir. Bu bağlamda kendilerine önemli bir diplomatik sorumluluk yüklenmiş, iki devlet arasında yapılan antlaşmaları, sürdürülen konuşmaları ve düzenlenen resmi belgeleri çevirmişlerdir (Eruz, 2003, s. 33).

Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasıyla birlikte Osmanlı’nın küllerinden doğan yeni Cumhuriyet, çok önemli toplumsal, siyasal ve kültürel dönüşümler başlatmıştır. Özellikle harf devriminden sonra Latin harflerinin benimsenmesiyle kültür, bilim ve sanat alanında ülkemizde önemli çalışmaların temelleri atılmıştır. (Aktaş, 1996, s. 53).

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren belirlenen hedeflerin en önemlilerinden biri, ‘muasır medeniyetler seviyesi’ne ulaşmaktır. Bu temel düşünce doğrultusunda Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan kurum ve kuruluşlarda önemli yenilik ve değişikliğe gidilmiştir. Bu kurumlar, Cumhuriyetin ihtiyaç ve beklentilerine göre yeniden yapılandırılmış ya da yeniden oluşturulmuştur. Özellikle uygar dünyanın bilimsel, sosyal ve kültürel alanlarda kat ettiği yolun tüm kesimlerce kavranıp öğrenilmesi amacıyla ve bir Cumhuriyet kadrosu oluşturma hedefiyle önemli çalışmalar başlatılmıştır. Tüm bunlara bağlı olarak 11 Ağustos 1923 yılında milletvekili seçilen Gökâlp’in hemen ardından Telif ve Tercüme Heyeti, Maarif Vekaleti tarafından yeniden düzenlenerek, bir talimatname çıkarılmıştır (24 Ocak 1925).

“Bu talimatnamede hangi yapıtların çevrileceği konusunda, bir listeye de yer verilmiştir. Bu listede, yeni Cumhuriyetin, çağdaş uygarlığı ve evrensel kültürü yakalamasına katkısı olacağı düşünülen iktisat, sosyoloji, hukuk ve dil, edebiyat gibi özel alanlarda dünyadaki başyapıtların ve ders kitaplarının konu alanlarına göre bir dağılımı çıkarılmıştır” (Yazıcı, 2004, s. 178).

1930’lu yıllardan itibaren Cumhuriyetçi aydınlanma çizgisi ülkemize önemli toplumsal kurumlar kazandırmıştır. Osmanlı’nın ümmet toplumundan çıkıp ulus olma bilincini ve Cumhuriyet duygusunu geliştirmek amacıyla 1932 yılında Halkevleri açılmıştır. Hasan Ali Yücel zamanında bilinçli köylü, yurttaş köylü yetiştirilmesi ana fikriyle Köy Enstitüleri açılmıştır. Bunlarla birlikte 1948’de özel bir yasayla kurulan Devlet Konservatuarları ve Devlet Tiyatroları da özellikle yabancı eserlerin çevrilerek incelenmesini, okunmasını ve sergilenmesini sağlayan önemli Cumhuriyet kurumları olmuşlardır. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı’nın gerçekleştirdiği çeviri atılımı sayesinde “Tercüme Bürosunun” kurulması ve çalışmalarını devam ettirmesiyle birlikte daha sonraki dönemlerde çeviri dergileri, süreli yayınlar ve yayınevi etkinlikleri artarak çoğalmıştır (Akbulut, 2004, s. 71).

60-80 yılları arasında ülkemiz üç askeri müdahale yaşamıştır. 27 Mayıs Devrimi’nin getirdiği göreceli özgürlük ortamı, özellikle düşünce ve sanat alanındaki özgür yaratımların ve çalışmaların da zeminini hazırlamıştır. Her alanda dergiler ve kitaplar çevrilmiş ve yayımlanmıştır. 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbelerine kadar özellikle sol yayınlarda çeviri patlaması yaşanmıştır. Bu durum her konuda olduğu gibi çeviri kuramının gelişmesine de zemin hazırlamıştır. “(...) uzun süre akademik çevrede kapalı kalan çeviri etkinliğinin kapılarını dışarı açtığı ve dışarıda olup biten siyasal, ekonomik ve toplumsal olayların da ister istemez çeviri etkinliğini etkilediği görülür” (Yazıcı, 2005, s. 62).

80 sonrasında durum biraz daha farklılaşarak, çeviriler güncel, teknik ve bilimsel konulara yönelmiştir.

“(...) 80’li yıllardan sonra üniversitelerdeki sosyal, ekonomik ve bilgi yığılmasına dayalı tıkanmadan sonra, bilim adamının toplumu değiştirme misyonunu bırakarak, Batı normlarında tarihi sorgulamak yerine, eşsüremlî bir yaklaşımla güncel bilgiyi yakalama çabasına girdiği görülmektedir” (Yazıcı, 2004, s. 182).

Böylece 80 sonrası gelişen apolitik ortamdan, çeviri de etkilenmiştir ve özellikle bilim ve teknik konularına doğru bir yöneliş gözlenmiştir. Ancak bu durum çeviri etkinliğinin azlamasına yol açmamış, giriş bölümünde değindiğimiz uluslararası ilişkilerin gelişimi, hukuki metinlerin hızla ve gittikçe artan bir yoğunlukta çevrilmesini gerekli kılmıştır. Bu alanda Türkçeden yabancı dillere, yabancı dillerden de Türkçeye yapılan çeviriler önem kazanmıştır. Bu bağlamda, şimdiki bölümde ise bir dünya dili olan Fransızcanın ülkemiz açısından önemini ele alacağız.

3.3. Ülkemizdeki Çeviri Etkinliği Açısından Fransızcanın Önemi

Bir dilde bütün ulusun tarihsel birikimi yatmaktadır. Bir ulusun kültürel zenginliğini ifade etmektedir dil. Bir geleneği ve kültürü olan devletler güçlü bir dile sahip olan devletlerdir. Türkler güçlü bir dile sahip oldukları için tarihte de hep güçlü devletler kurmuşlardır. Aynı şekilde, Fransızlar güçlü bir dil yarattıkları için güçlü bir devlet olmuşlardır. Yani devlet kavramında güçlü bir dilin varlığı belirleyicidir.

Bir dilde büyük edebiyat eserlerinin yaratılması, o dilin en geniş ve en zengin şekliyle kullanılmasıyla mümkün olur. Daha önce verdiğimiz örnekte de belirttiğimiz gibi, on yedinci yüzyıl Elizabeth dönemi İngilteresi'nde William Shakespeare ile çağdaşları yerel bir dil olan İngilizcede çok güçlü edebi eserler vermişlerdir. Böylece, İngilizcenin güçlü bir dünya dili olmasının temelleri o zaman atılmıştır. Bugün ise en az İngilizce kadar eski olduğu bilinen Türkçemizde ancak 10 bin sözcükle eserler verilebildiği düşünülürse aradaki fark anlaşılmaktadır. Aydoğdu'nun da dediği gibi, tüm diller önemlidir, çünkü her dil bir düşünce tarzını, yaşam tarzını tanıtır. Her dil, onu yaratan ve kullanan “dilsel bir topluluğun” ortak eseridir (2003, s. 448).

Bir ulusun tarihi, dilinin tarihi ile paraleldir. Ulus ne kadar eskiyse dili de en az o kadar eskidir. Bu açıdan baktığımızda, Fransızca tarihsel ve kültürel olarak zengin bir uygarlığın tanıtıcısı olmuştur.

Yeryüzünde günümüzde 3000 farklı dilin konuşulduğu bilinmektedir. Fakat 100 dil dünya nüfusunun % 95'i tarafından kullanılmaktadır. Fransızca da anadil ve iletişim dili olarak Çince, İngilizce, Hint dilleri, İspanyolca, Rusça, Türkçe, Arapça, Bengal dilleri, Almanca, Japonca, vb. gibi dillerin arasında yer almaktadır. Dolayısıyla dillerin dünyasında önemli bir yere sahiptir (Aydoğdu, 2003, s. 448-49). Fransızca bir dünya dilidir ve uygarlık tarihine her anlamda büyük katkıları olmuştur. Bugün Fransızcanın önemli bir yere sahip olması da bu durumu kanıtlamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu, gerileme dönemlerinde Batı ile daha sık ilişkiye geçmiştir. Özellikle Fransa ile kurduğu ilişkilere çok önem vermiştir. Batıdaki bilgiye erişme gereksinimi ve devleti yeniden yapılandırma düşüncesi, III. Selim'le birlikte artarak sürmüştür. Ayrıca bu dönemde Londra (1793), Viyana (1795) ve Paris'te (1796) orduyu yeniden yapılandırmada Fransız eğitimciler görevlendirilmiştir.

Kayıtlara bakıldığında dönem dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransa ve Fransızca ile hiç yadsınamayacak işler ortaya koyduğu görülmektedir. Aşağıda sunulan tablo, Fransızcadan yapılan çevirilerin yoğunluğunu göstermektedir.

Dillere Göre Çeviri Yayınların Dağılımı

	1876-1907	1908-1917	1918-1928
1	Fransızca	Fransızca	İngilizce
2	Arapça + Farsça	İngilizce	Fransızca
3	İngilizce	Arapça + Farsça	Almanca
4	Diğer Avrupa Dilleri	Diğer Avrupa Dilleri	Arapça + Farsça

Tablo yukarıdan aşağıya incelendiğinde, dünya dilleri arasında sayılan dillerin içinde Fransızcanın hakimiyeti ve önemi çok net bir şekilde görülmektedir.

Tabloda 1876-1917 yılları arasındaki 41 yılı kapsayan iki dönemde de Fransızcanın çeviri yapılan birinci dil olarak yer aldığı, 1918 ile 1928 yılları arasını kapsayan 10 yıllık dönemde ise İngilizcenin hemen arkasında ikinci en çok kullanılan dil olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan 40'lı yıllar ile 60'lı yıllara gelindiğinde Fransızcanın bir bilim dili olarak yine öne çıktığı görülmektedir. Bu yıllar arasında, dünyada gözde bilim dili Fransızca olduğundan sadece ülkemiz açısından değil tüm dünya açısından en çok çevirinin bu dilden yapıldığı anlaşılmaktadır (Yazıcı, 2004, s. 184-185).

Günümüzde Fransızca yukarıda sözünü ettiğimiz dönemlerdeki kadar yaygın bir yabancı dil olarak kullanılmasa da, birçok uluslararası kuruluşun resmi dili olması nedeniyle, çeviri alanında hâlâ önemini korumaktadır. Çeviri eğitimini ve bu alanda hukuki metinlerin kullanımının yararını işleyeceğimiz diğer bölümlerde de Fransızca çeviri etkinliği üzerinde durulacaktır.

4. ÇEVİRİ EĞİTİMİNİN ÖNEMİ VE HUKUKİ METİNLER

Bu çalışmanın üçüncü bölümünde çevirinin ne olduğu konusu ele alınmış, çevirinin tarihsel süreci incelenmiş ve çeviri etkinliğinin ne kadar önemli olduğuna değinilmiştir. Yüzyıllardır var olan çeviri eyleminin yıllar içinde adının konduğu ve gerekliliği de göz önüne alınarak bu konunun araştırılması ve eğitimi ile ilgili ciddi çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Tüm bunlarla ilgili bilgiler verilirken Fransız dilinin de yadsınamaz önemi vurgulanmıştır. Çalışmamızın bu noktasında çeviri yapabilmenin, eğitim almaktan geçtiği ve bunun ne kadar önemli olduğu üzerinde durulacaktır.

4.1. Çeviri Eğitiminin Önemi

Tarihin akışına baktığımız zaman yükselen uygarlıkların, yükselmelerine koşut olarak dış ilişkilerine birinci derecede önem verdikleri fark edilmektedir. Bunun gereği olarak kendi ihtiyaçları doğrultusunda çeviri eğitimi ile ilgili çalışmalar başlattıkları görülmektedir. Birçok çağda, birçok dönem ve yıllar arasında tüm ülkeler birbirleriyle ve kendi içlerinde bu tür çalışmalara her zaman önem vermişlerdir. Yani her yükselen uygarlığın kendi yükselmesine paralel olarak çeviriyi de bir devlet programı içerisinde ele alıp hayata geçirdiği görülmektedir. Bu konuda çarpıcı bir örnek olması bakımından, Arap uygarlığının yükselme dönemi olan dokuzuncu yüzyılda, Abbasi Halifesi'nin, Bağdat'ta "Beyt-ül-Hikme" (Bilgelik Evi) adlı bir çeviri bürosu açtığı söylenebilir. Daha sonra kurulacak okul niteliğine sahip kurumlarda ise aynı etkinlik 200 yıl devam etmiştir (Yazıcı, 2005, s. 43). Gene bu konunun önemini vurgulayan dikkat çekici örneklerden biri de Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1832 yılında Bab-ı Ali'de "Tercüme Kalemi" adıyla kurulan tercüme bürosunun, yapılan düzenlemelerle "Tercüme Odası"na

dönüştürölüp daha sonra tüm bakanlıklara yayılmasının sağlanmasıdır. Bu “oda” sayesinde yalnızca Fransızca ve doğu dillerinin öğretimiyle meşgul olunmamış, aynı zamanda tarih ve matematik dersleri de Fransızca olarak verilmiştir. Böylece bir yandan çok sayıda Türk aydını yetişmiş, diğer yandan da çevirmen ihtiyacı yeterli ölçüde karşılanmıştır (Aktaş, 1996, s. 40).

Günümüz koşullarında bilgiye ulaşmak çok kolaylaşmıştır, çünkü teknolojik olanaklar artmış, uluslararası ilişkiler yoğunlaşmıştır. Ancak bu bilgilere ulaşabilmek için de çeşitli koşulları yaratmak gerekmektedir. Gelişim ve değişim çağında olmanın gereği olarak her yenilikten haberdar olmanın yolu, bilimsel çalışmalara hız vermekten ve bu çalışmaları yorumlayabilen nitelikli insan gücü yetiştirmekten geçmektedir. Ancak kazanılan her bilginin üretilen bilgi olmadığına daha önce değinilmişti. Bu durumda, başkaları tarafından keşfedilmiş ve kullanılan bilgiye ulaşabilmek için, bilgiyi üreten topluluğun dilini bilen kişilere ihtiyaç vardır. Bu bilgi yoğunluğu içinde çeviri alanında talebin arzı geçtiği bir süreç içinde bulunduğumuzu vurgulayan Darbelnet, çevirmen yetiştirilmesinin gerekliliğinin gittikçe daha çok duyumsandığını saptamıştır (1969, s. 135).

Çeviri bir dilin bir dile çevrilmesinden çok bir bilginin bir dilden bir dile aktarılması olarak da düşünülmelidir. Durum böyle olunca, çeviri etkinliği bilginin yayılmasını hızlandırarak bilginin üretilmesinde “katalizör rol” oynamaktadır. Bunun gerçekleşebilmesi için çevirmenin çeviri tekniğini bilmesinin yanında bir “çeviri bilincine” sahip olması gerekir. Çevirmenin aynı zamanda yaratıcı düşünceye sahip olması sonucu, hem bilgi hızla yayılacak, hem de bu bilgiden yeni düşünceler üretilmesi sağlanacaktır (Yazıcı, 2004, s. 43). Konu, bilgi aktarımı ve dolayısıyla gelişim olunca bu işlevi yerine getiren kişiye de büyük sorumluluklar düşmektedir. Konuya hakim olmak, bir dilde okuduğunu diğer dile aktararak anlaşılmasını sağlamak ve kendisinden beklenen çalışmayı beklenen sürede ve kaliteyle sunabilmek hiç de kolay bir iş değildir. Ünlü çevirmenimiz Mehmet Rifat bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

“Çeviri etkinlikleri daha çok kültür açısından önemi olan etkinlikler olarak düşünülmelidir. Sonuç olarak “çevirmenlik,” her şeyden önce *toplumsal bir rol oynayabilmek*, yani bir topluluk tarafından -çevirmenliğe, bu etkinliği gerçekleştirenlere ve/ya da onların ürettiklerine- o topluluğun uygun gördüğü adlarla verilen işlevi, uygun görülen bir biçimde yerine getirebilmek demektir” (2004, s. 133).

Lederer de, çeviri ve kültür arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında, çevirmeni “dünyadaki kültürlerin koruyucusu ve yayıcısı” olarak nitelemekte ve çevirmenlerin bu rolünün, “ancak sahip oldukları yetenek ve kitlelere rehberlik eden bilgi birikimleriyle” mümkün olabileceğini belirtmektedir (1994, s. 195). Çevirmen sadece kendisine verilen metindeki sözcükleri deşifre edip diğer dilde tekrar kodlayan kişi değildir. Kültürler arasındaki farklılıkları da göz önünde bulundurarak söz konusu bilgiyi özümseyip aktarabilen, daha da uygun bir ifadeyle anlatabilendir.

Çeviri yapmanın gerekliliği ve aynı zamanda zorluğu ile sorumluluğu düşünüldüğünde, bu eylemin iyi kavranması ve öğrenilmesi gerekmektedir. En basit metinden en karmaşık olanına ve en basit bilgi aktarımından en karmaşık olanına kadar çeviri işlemi gerektiren her eylem için bu işin nasıl yapıldığının öğrenilmesi, kaliteli işler ortaya konmasında çok büyük kazanımlar elde edilmesini sağlayacaktır. Herkes dil bilir ama herkes bildiğini aktaramaz. Çeviriyi “karışık bir süreç” olarak ele alan ve onun “şekil” kazanabilmesi için “pratik” çalışmaların gerekli olduğunu belirten Déjean Le Féal, çevirmen eğitiminin önemini vurgulamaktadır. Aynı yazar, bu konudaki eğitimin “ihtiyaçlara cevap vermesinin” kaçınılmaz olduğunu da özellikle belirtmektedir. Çünkü, bu eğitimin amacı, çevirmen adayının “kaynak dildeki mesajı anlamasına ve bu mesajı hedef dilde yeniden anlatmasına yardımcı olmaktır” (1987, s. 192-193).

Günümüz koşullarında çeviri etkinliğinin büyüklüğü düşünülecek olursa bu etkinlik piyasasının şartlarının oluşturulması ve var olan koşulların iyileştirilmesi ancak akademik düzeyde verilecek bir eğitimle mümkün olacaktır. Joyal’ın dediği gibi en iyi öğrenme yolunun “uzman gözetiminde pratik yapmak” olduğu kesindir. Çevirmenin, iki ya da üç yıl boyunca düzenli bir eğitim veren bir üniversiteye gitmesinin önemini vurgulayan Joyal, çevirmen adayının yaptığı çevirilerin gözden

geçirilmesiyle ve hatalarının düzeltilmesiyle hem daha az hata yapmayı hem de daha hızlı çeviri yapmayı öğreneceğini ve böylece özel sektörde ya da kamu alanında çeviri bürolarında çalışabileceğini belirtmektedir (1969, s. 98-100).

Tüm mesleklerde olduğu gibi çeviri mesleği de belli bir bilgi birikimi ve bakış açısı ister. Piyasa, arz-talep kurallarına göre çalışır. Eğer bu talebi karşılayabilecek, nitelikli bir arz oluşturulmazsa nitelikli olmayan kişiler bu boşluğu dolduracaktır. Çünkü “çeviri etkinliği” bütün evrene yayılmıştır ve herkes çeviri yapabileceğine inanmaktadır. Bu nedenle, “kaynak dili yeterince bilmeyen, çevirdikleri konuları yeterince tanımayan, çevirilerini yabancıları oldukları bir erek dile yaptıkları açıkça anlaşılan” çevirmenler çoğalmıştır. Çeviri eğitiminin önemini vurgulayan Seleskovitch, bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir: “Metinler kendilerini savunamaz; herkes bir metin kapıp başka bir dilde bir çeviri parodisi oluşturabilir. Çeviri okullarının görevlerinden biri bu durumu bir düzene kavuşturmak (...)” olmalıdır (<www.alafrangaltd.com>, 2007).

Bahsettiğimiz akademik eğitimle çevirmen adayı konuya titizlikle eğilmesi gerektiği bilincine de sahip olacaktır. Bu bilinç ise onun yaptığı işe olan saygısını artıracak ve nitelikli işler çıkarmasına yardımcı olacaktır. Çünkü çeviri tam bir konsantrasyon işidir. Deneyim, eğitim olmadan bir anlam ifade etmez. Dolayısıyla sadece eğitim sayesinde, nitelikli olmayan çevirmenlerin hızla ortadan kaybolması sağlanabilir (Déjean Le Féal, 1987, s. 203).

Ancak, çeviri eğitiminin yalnızca nitelikli çevirmen gereksimini karşılamaya yarayacağı düşünülmemelidir. Çeviri eğitimi, yabancı dil öğretiminde de önemli bir yere sahiptir. Alınan yabancı dil eğitiminde çeviri, “ister doğrudan doğruya kendi öğretimi için bir amaç olarak, isterse yabancı dil öğretiminde bir araç olarak” kullanılabilir, “(...) öğrencilerin dil kullanımına ve onların çözümleme becerilerinin gelişmesine ve yabancı dil eğitimine büyük katkılar sağlayacaktır” (Aktaş, 1996, s. 219). Çeviri eğitimi aynı zamanda öğrencinin, üzerinde çalıştığı dillerin inceliklerini, tüm kültürel dokusunu anlayıp kavramasını sağlamaktadır. Bu ise öğrenciye ilerideki mesleki uygulamalarında önemli açılımlar sunacaktır.

Çeviri dersinin bir başka “olumlu yönü” ise öğrencilere kazandırdığı gramer bilgisidir. Dili teknik yönden öğrenmenin önemli yolu yine çeviri eğitimidir. Öğrencinin üzerinde çalıştığı her iki metni de “eşdeğerlilik” açısından inceleyebilmesi ve doğru bir aktarım gerçekleştirebilmesi için her iki dilin gramerini iyi bilmesi gerekmektedir (Yücel, 2004, s. 49). Bu nedenledir ki, çeviri eğitimi mutlaka akademik düzeyde ele alınmalı ve çeviri yapan kişiye bilimsel bilgiyle donatılmış bir sorumluluk bilinci ve ciddi bir alt yapı kazandırılmalıdır.

Ülkemizde de konunun hassasiyeti kavranmış ve bununla ilgili akademik anlamda ihtiyaç duyulan eğitime 80’li yıllarda başlanmıştır. İlk çeviri eğitimine Boğaziçi ve Hacettepe Üniversiteleri’nde 1983/84 öğretim yılında İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümlerinin açılmasıyla başlanmıştır. Bu bölümleri 1992 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi’nde açılan Fransızca Mütercim-Tercümanlık Bölümü izlemiştir (Eruz, 2003, s. 96).

Şu herkesçe bilinen bir gerçektir ki, alanında yetersiz kişilerin çevirmenlik yapması hem kendilerini “ağır bir yük altına” sokmakta hem de “iş sahiplerine ve sektöre” zarar vermektedir. Bu yolla yapılan çevirilerde hatalar çoğalmakta ve kalite düşüklüğü ortaya çıkmaktadır. Bu durumun yol açtığı “zararların boyutları sanıldığından da büyüktür ve milli ekonomimizde kalem tutacak bir kayıptır”. Çeviri eğitiminde öğrenciye çevirmenliğin “standartlar”ı, “normlar”ı, “etik kurallar”ı ve “mesleki gerekler”i iyi duyumsatılmalıdır. Çeviri eğitimi bu açıdan da çok önemlidir (Çeviri Hakkında, <www.ceviriderneği.org>, 2007).

Buraya kadar çevirmenlikte belli bir donanımına sahip olmanın önemi sürekli vurgulanmıştır. Dil bilmenin ötesinde belirgin ve yeterli kültürel altyapının olmaması veya bunu yaptığı işe yansıtamama, yakın zamana kadar ülkemizde iç ve dış bürokrasi alanında ve ekonomik bağlamda ciddi kayıplara yol açmıştır.

“Doksanlı yıllara değin uluslararası kuruluşlarda ve elçiliklerde, bakanlıklarda, askeriyede çevirmenlerinin istihdam edilmesine karşın, çevirmenler çoğu kez doğrudan çevirmenlik eğitimi almamış, iki dili konuşan, ancak başka bir meslekte öğrenim görmüş kişilerdir” (Eruz, 2003, s. 60).

Doksanlı yıllardan sonra ise durumun değiştiğini ve bu kadrolara çeviri eğitimi almış kişilerin getirildiği görülmektedir. Böylesine stratejik, ulusal güvenliği ilgilendiren ve kamu yararını gözetken kurum ve kuruluşlarda yürütülen resmi iş ve işlemlerde çevirmenin sorumluluğu sanılandan da büyüktür. Bu sorumluluk, ciddi bir eğitim alınmasının da gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Yapılan tüm çalışmaların ve verilen tüm emeklerin, yabancı dil öğrenmenin yanında bir meslek sahibi olma yönünde bir çaba içerdiği düşünülürse, bu alanla ilgili öğrenim görmenin amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- a) Yabancı dil öğretmeni olmak isteyenler.
- b) Yabancı dilden farklı sektörlerde veya farklı iş alanlarında yararlanmak isteyenler.
- c) Mütercim veya tercüman (çevirmen) olmak isteyenler (Yücel, 2004, s. 53).

Yabancı dil öğrenmek için üç grupta da sayılan kişilerin bu dili her yönüyle iyi bilmeleri gerektiği kesindir. Bu listede önemli bir özellik dikkat çekmektedir. Birinci ve ikinci grupta sayılan kişiler “çeviriden bir araç olarak” yararlanırken, çevirmen olmak isteyen kişilerin “çeviriyi bir amaç olarak” öğrenmeleri gerekmektedir. Ancak, “doğruyu öğrenme (bulma)” her iki grubun ortak paydasıyken bu ortak paydada çeviriden sadece bir amaç olarak yararlananlar “doğru”nun “nasıl” ve “hangi yöntemlerle” bulunması gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Amaç ne olursa olsun, ister öğretmen olmak, ister çevirmen olmak, her iki durumda da “öğrenme stratejisi” olarak çeviri eğitiminden yararlanıldığı görülmektedir (Yücel, 2004, s. 54, 65).

Yabancı dil öğretimi için kurulan bölümlerin hepsinde çeviri eğitimi verilmektedir. Yabancı dil eğitimi veren Edebiyat Fakültelerinde eğitimin genel amacı yazın ve dil odaklıyken, Eğitim Fakültelerinde öğretmenliktir. Ancak, bu bölümlerde sürdürülen eğitimde gerçekçi ve örtük bir yan amaç olarak öğrencilerin çevirmenliğe hazırlandığı da görülmektedir (Akbulut, 2004, s. 133). Dolayısıyla, asıl amacı yazın öğretmek ya da öğretmen yetiştirmek olan bölümlerde çeviri eğitimi verilirken amaç, örtülü bile olsa çeviri yapmayı öğretmek ve bu alanda bireyler yetiştirmektir.

Çevirmen yetiştirmek üzere kurulan Mütercim-Tercümanlık bölümlerindeki öğrencilere ise belli yıllarda formasyon dersleri verilmiş ve onların öğretmen olmalarının yolu açılmıştır (Eruz, 2003, s. 118). Diğer taraftan, her meslek kesiminde olduğu gibi Eğitim, Mütercim-Tercümanlık ve Edebiyat Bölümleri mezunları, mesleki tercihlerinde günün koşullarına göre, ekonomik beklentilerle veya mesleki bilgi, beceri ve donanımların yarattığı eğilimlerle tercihler yaparak çalışma alanlarını serbestçe seçmektedirler. Mezun, her zaman piyasanın arz ve talebini görerek kendisine en uygun tercihi yapar. Bu bağlamda, Eğitim Fakültelerinin Yabancı Dil Öğretmenliği Bölümlerini bitiren öğrenciler de, “kuramsal” olarak kendi bölümlerinin uzmanlık alanları dışında kalan “çeviri piyasası”na girmişler, çeviri bürolarında, yayınevlerinin, şirketlerin, gazete ve dergilerin çeviri servislerinde başarıyla görev almışlardır. Ayrıca, bu alanda akademik çalışmalarını halen sürdüren öğrenciler de vardır (Akbulut, 2004, s. 74).

Kısaca denilebilir ki, yabancı dil bilmenin önemli bir kazanç sayıldığı günümüzde, bu mesleği uygulayabilecek alanların çokluğu yeni mezunları, mezun oldukları bölümlerin ne olduğunun bir önemi kalmaksızın, turizm, özel şirketler, devlet kurumları, bakanlıklar, büyükelçilikler, çeviri hizmetleri büroları, serbest çevirmenlik mesleği, rehberlik, ithalat ihracat alanında yurtdışı ile bağlantısı olan şirketler gibi sektörlerde çalışmaya yöneltmiştir. Çeviri sektöründeki bu yelpazenin genişliği, bu alanda çalışacak olanlara büyük olanaklar sunmaktadır.

Çevirinin alanı o kadar geniştir ki, her alanda ve dolayısıyla her meslek grubunda çeviriye gerek duyulduğunu söylemek yanlış olmaz.

“Günümüzde, yayınevlerinin çoğalması ve ansiklopedilerin çeviri etkinliğinde bulunması ve bankaların bir yan kuruluş olarak yayınevlerinde çeviri etkinliğine yer vermesi, hem ekip çalışmasını kaçınılmaz kılmış, hem de kurumsal olarak çevirmenliğin meslek olarak tanınmasına yeniden aracı olmuştur. Bu arada iktisat, hukuk, teknik ve eğitim gibi konularda çeviri bürolarına ve özel alanda yetişmiş çevirmen adayına duyulan gereksinim akademik alanla uygulama alanı arasında köprü kurma gereğini ortaya çıkarmıştır” (Yazıcı, 2005, s. 64).

Diğer sektörlere yardımcı olan ya da kendisi de başlı başına bir sektör olan çeviri mesleği için, yapılan işin içeriğine göre çevirmenler yetiştirmek, alınan verimi artıracaktır. İhtiyaca göre çevirmen yetiştirmek, hem alınan eğitimi anlamlandırarak, hem kişinin iş bulması konusunda faydalı olacak hem de çalışılan kurum açısından daha doğru bir tercih olacaktır. Değişen dünya koşullarında ülkemizin bulunduğu uluslararası konum itibariyle Yazıcı'nın yukarıda belirttiği gibi “çeviri bürolarına ve özel alanda yetişmiş çevirmen adayına duyulan gereksinim akademik alanla uygulama alanı arasında köprü kurma gereğini ortaya çıkarmıştır”. Bu ‘köprü’nün ancak ve ancak bu alanda akademik seviyede uzmanlaşmış kadrolarla kurulabileceği kesindir.

Bu çalışmanın konusu gereği ise, önemine ve kullanılma boyutuna bir sonraki bölümde değineceğimiz Fransızca hukuki metinler açısından bu uzmanlaşma alanının Öğretmenlik Bölümlerinde de uygulanabilirliği ele alınacaktır. Çünkü her şeyden önce, ihtiyaç duyulan bireyleri yetiştirecek öğretmenlerin bu alanda iyi bir bilgi birikimiyle donatılması gerekmektedir.

Kurumsal düzeyde ve içeriksel bağlamda hukuki metinler, kullanıldıkları birimlerin hassasiyetlerini, inceliklerini ve risklerini taşırlar. Özellikle kamuda kullanılan metinler, devlet sorumluluğu taşırlar ve uluslararası açıdan bakıldığında, bu metinlerin devletler arasında bağlayıcılığı vardır. Bu işle uğraşan kişiye de yüklediği sorumluluk düşünüldüğünde, kişi, bu açılardan en üst seviyede mesleki birikimle donatılmalıdır. Özellikle kamu kurumlarında kurumun, konunun hassasiyetine bağlı olarak bu riskleri en aza indirecek önlemler alması ve bu yönde yapılanması yetmeyebilir, akademik birimlerin de konunun hassasiyetine bağlı olarak eğitim programını belirmesi ve geliştirmesi gerekmektedir.

Bu konulardan yola çıkarak denilebilir ki, verilen eğitime göre ihtiyaç belirlenemeyeceğinden dolayı ihtiyaçlara göre eğitimin belirlenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

4.2. Çeviri Eğitiminde Hukuki Metinler

Çeviri etkinliği her dönem önemini ve güncelliğini korumuş ancak, on dokuzuncu yüzyılda tüm alanlarda yoğun bir şekilde gerçekleştirilen çeviri etkinliği özellikle yirminci yüzyılda daha büyük bir önem kazanmıştır. Çünkü 2. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllar boyunca ve günümüze değin dünyamız önemli sosyo-ekonomik, siyasal değişimler geçirmiştir. 1945'te temelleri atılan Birleşmiş Milletler Kuruluşu'nu birçok "çok uluslu kuruluş" izlemiş ve böylece çeviri etkinliği daha da önem kazanmıştır. Yazınsal metinlerin çevirisine yoğun bir şekilde "uzmanlık alanı" çevirisi eklenmiştir ve tüm uluslararası kuruluşlar ve şirketler bünyelerinde artık çevirmen istihdam etmeye başlamışlardır (Eruz, 2003, s. 48, 58).

80'li yılların sonuna kadar iki kutuplu olan dünyamız 90'lı yılların başından itibaren tek kutupluluğa mahkûm olmuş, buna bağlı olarak 80'li yılların başında temelleri atılan serbest piyasa ekonomisi, yine 90'lı yılların tek kutuplu dünyasında büyük bir küreselleşme hareketine dönüşmüştür. Bu globalleşme hareketinin bir sonucu olarak, çok uluslu şirketler dünyamızda hızla artmıştır. Ayrıca, dünyamızın özellikle Avrasya coğrafyasında jeopolitik konumlar hızla değişirken bölünmeler yaşanmış, devlet sayıları artmış ve bu durum küçük devletlerin tarih sahnesine çıkmasına, bünyelerinde taşıdıkları etnik dillerin de uluslararası resmiyet kazanmasına olanak vermiştir. Özellikle bölgemizdeki bu coğrafi ve siyasi değişikliklerin ülkemizi de ciddi oranda etkilemesi kaçınılmazdır. Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Kafkasya'da ve Asya'nın içleriyle Afrika'da bölgesel çatışmaların getirdiği bölünmeler ve buna bağlı olarak harita değişiklikleri gerçekleşmiştir. Bu bölünmelerin yanında, Avrupa'nın büyük bir kısmını içeren ve 1952'de "tohumları serpiştirilen", 90'lı yıllardan itibaren de Avrupa Birliği adı ile anılmaya başlanan bir devletler topluluğu oluşturulmuştur. Avrupa'nın büyük bir kısmını içeren ve 1952'de "tohumları serpiştirilen", 90'lı yıllardan itibaren de Avrupa Birliği adı ile anılmaya başlanan bir devletler topluluğu oluşturulmuştur. Çevrilen metin türleri de özellikle hukuk alanından başlayıp neredeyse tüm türleri içermektedir. Bu metin türlerinin, ilgili tüm ülkeleri ilgilendirdiği düşünüldüğünde, yanlış yapılan çevirinin ortaya çıkardığı sonuçlar tehlikeli ve tarafları bağlayıcı olacaktır. Zaten kolay olmayan

çeviri mesleği ile uğraşanlar için yapılan işin sorumluluğunun artması nedeniyle daha titiz bir çalışma yapmanın gerekliliği belirlemiştir. Görüldüğü üzere, dünyada daha çok artan uluslararası yapılanmalarla birlikte hukuk alanı daha da önem kazanmış ve bu durum, çeviri piyasasını da etkilemiştir. Mezunlarla yapılan bir anket çalışması, şu ana kadar söylenenleri doğrulaması açısından önemlidir: “Mezunlarla yapılan anketler sonucunda teknik alanda ve hukuk alanında daha ağırlıklı çeviri yapıldığı ve kaynak ve erek dilde metin yazma sürecinde her alandan metinlerin oluşturulduğu gözlemlenmiştir” (Eruz, 2003, s. 48-60).

Günümüz koşullarında çevirmenliğin kurumsal bir nitelik kazanmasıyla gerek mesleki birlikler, gerek özel şirketler, gerek kamu kurum ve kuruluşları, bünyelerinde, gerçekten “nitelikli”, “konunun uzmanı” ve “güvenilir” meslek üyelerine yer vermektedirler. Çünkü bu kurumsal yapı içinde geniş bir yer tutan hukuk alanındaki çevirmenlik, hukuk bilgisi, hukuk metni bilgisi, başka bir ifadeyle uzmanlık alanına yönelik “derinlemesine” bir bilgi dağarcığı ve büyük bir sorumluluk isteyen bir meslektir (Eruz, 2003, s. 61).

Hukuk, sosyal bir olaydır, bir kültürün ürünüdür ve dolayısıyla normları ile ifadeleri o dili yaratan toplumun özel ürünüdür. Hukuki metnin kuralcı yapısı, hukuk dili, hukuk sistemlerinin sosyopolitik çeşitliliği, hukuki metinlerin içeriği ve dokümantasyon sorununun öğretilmesi hukuk çevirisinin beş önemli kriteridir (Gémar, 1979, s. 37-38). Hukuki metinler kendi olgusu içerisinde anlaşılabilirdiği oranda çevrilebilmekte ve diğer bir dilde yeniden ifade edilebilmektedir. Bu metinler, içinde bulunduğu kültürün önemli ve belirgin bir toplumsal dokusunu taşımaktadır. Bu nedenle, Gémar’ın da değindiği gibi, hukuk çevirisi ciddi bir eğitim konusudur. Bu alanda kaynak dilden erek dile yapılan aktarım, özellikle hukuki metinlerin dili ve hukuk sistemlerinin çeşitliliğinden dolayı doğrudan yapılamayacağı için, bu aktarım süreci ile ilgili ciddi bir eğitim alınması yararlı olacaktır.

Özellikle diplomatik ilişkilerde ve dolayısıyla hukuki metinlerin çevirisinde genel olarak, Fransız dilinin kullanımı tüm dünya açısından önemlidir. Büyük bir

dünya dili olan Fransızca, Avrupa Birliği oluşum sürecinde de eksen dillerdendir. Avrupa Birliği sürecine yeni katılan Balkan ve eski Doğu Bloku ülkeleri de düşünülecek olursa, Avrupa Birliği'nin büyüklüğü içerisinde Fransızcanın önemi daha iyi anlaşılmış olur (Aydoğdu, 2003, s. 449).

Ülkemiz açısından ise tarihsel süreçlere bağlı olarak Fransız dili çok daha büyük bir yere ve öneme sahiptir. Çünkü Osmanlı döneminde, önceleri Latince ve İtalyanca olarak yapılmakta olan diplomatik ilişkiler on dokuzuncu yüzyıldan itibaren artık Fransızca olarak yürütölmeye başlamıştır. Özellikle ceza ve ticaret alanındaki yasalar Fransız yasaları temel alınarak düzenlenmiştir (Aktaş, 1996, s. 40-41). Ancak hukuk sistemimizin “acilen yapılan” çevirilerle oluşturulduğu göz önünde bulundurulursa “çeviri yoğunluğu”nun boyutu daha iyi anlaşılmış olur. Bu tür metinlerin çoğunluğu hukuk fakölteşi öğretim üyeleri tarafından genellikle Fransızca’dan Türkçe’ye aktarılmıştır (Eruz, 2003, s. 58). Hukuki metinlerin, hem de acilen, yabancı dil bilen hukukçulara yaptırıldığı gerçeğı üzerinden hemen şu soru sorulmalıdır: Hukuk bilgisine sahip kişiye mi dil öğretilmeli yoksa çevirmen olan kişiye mi hukuk bilgisi verilmelidir? Yabancı dil bilen hukukçunun ilk işi hukuk bilgisine hakimiyet, sonraki işi bildiğı dili kullanmaktır. Oysa, çevirmenin ilk işi dil bilmek, sonraki işi o dilde yazılmış bilgiye hakim olmaktır. Diğer taraftan, genel olarak şirket yönetimlerinde, işletmelerde, özellikle de kamu kurum ve kuruluşlarında hedeflenen, iş verimliliğı sağlamak ve bu bağlamda da işte uzmanlaşmaktır. Bu, bir işletmenin planlı, programlı ve sistemli çalışmasının ilkeselliğidir, olmazsa olmazıdır. Özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar o işin bürokrasisinin içinde olan kişilerdir, uluslararası ilişkiler açısından dış ilişkiler birimlerinde görevli olan kamu görevlileri de o işin diplomasisini bilen kişilerdir, dolayısıyla pratiğın içindedirler. Uygulamada doğacak sıkıntılara anında ve yerinde müdahale etme şansına ve yetkisine sahiptirler. Hukukçular ise genelde bu uygulamanın dışındadırlar ve uygulamadan doğan sıkıntılarla ilgili olarak kendilerine danışılan kişilerdir. Bu nedenle işin diplomasisi ve bürokrasisinin içinde çevirmenlik görevini yapan kişilerin yer alması daha pratik ve daha yararlı olacaktır.

Bu gerçeklerden yola çıkarak, kamu kurum, kuruluşları ve işletmelerde istihdam edilen kişilerin, hukuki metinler konusunda uzmanlaşmasının ve dolayısıyla bu konuda akademik düzeyde eğitim almasının ‘*gerekir*’liğini savunmak, yapılan ve yapılacak çevirilerin niteliği açısından yadsınamaz bir zorunluluğu ifade etmektedir. Çeviri eğitiminin içeriği belirlenirken, halihazırdaki metinlerin seçilmesi yoluyla konunun ilgi çekiciliği sağlanarak eğitimi alacak kişilerin motive edilmesi kolaylaştırılmalıdır. A. Alper’in (2004) de kitabının önsözünde belirttiği gibi çeviri eğitiminin “farklı yönleri” olmakla birlikte, iş hayatına atılanlar için güncel metinlerin kullanılmasının öğrenciye “en son (güncel)” ifadelerin kazandırılmasında yararlı olacağını belirtmiştir. Aynı görüşü paylaşan Korkut ise “gerçek hayatta kullanılan dili yansıtan gerçek belgeler”in kullanılmasının öğrenci için mesleki pratiğe dönük iyi bir seçim olacağını vurgulamıştır (2004, s. 86).

Diğer taraftan, çeviri eğitiminde hukuki metinlerin kullanılması, kişinin kendini geliştirmesini ve konu üzerinde uzmanlaşmasını sağlaması yanında, elde edeceği bilgilerin “gelecek çevirmenlere aktarılması” konusunda da çok önemli bir “işleve” sahiptir (Déjean Le Féal, 1987, s. 204). Ülkemizde Fransızca Öğretmenliği Bölümlerinden mezun olan kişilerin, yalnızca ilk ve orta öğretim kurumlarında değil, TÖMER, Fransız Kültür Merkezi gibi yabancı dil öğreten kurumlarda ve üniversitelerin ilgili fakültelerinde okutman veya öğretim üyesi oldukları göz önünde bulundurulursa, bu kişiler açısından dile hakimiyet konusu daha da önem kazanmaktadır. Bir dile hakimiyet, o dilin teknik inceliklerini bilmek, ait olduğu kültürü özümsemekle mümkündür. Bunu sağlamanın en iyi yollarından biri de, hukuki metinlerin çeviri eğitiminde kullanılmasıdır. Mesleği yabancı bir dili öğretmek olacak kişiler, bu sayede, dilin karışık cümle yapısı ile gramerini ve kültürel dokusunu öğrenerek, kendilerinden sonra gelecek öğretmen adaylarına iyi bir dil eğitimi verebileceklerdir.

Ancak, bu tür bir eğitim öğrencinin gerek dilsel becerilerinin gerekse akademik bilincinin gelişmesi bakımından belirli bir düzeye gelmiş olmasını gerektirir. Öğrenci, alacağı lisans seviyesinde bir eğitim için kaydını yaptırdığı ilk günden itibaren bir anlamda mesleğini de seçmiştir. Öğreniminin ilk dönemlerinde

mesleği ile ilgili ilk bilimsel ipuçlarını almaya başlar ve böylece bir tür altyapı oluşturur, sonraki dönemde ise bunu pekiştirir. Eğitiminin son dönemlerinde öğrencinin kişilik profili de ortaya çıkmaktadır. Bu profil eğitimle edindiği mesleki profille birleşip onun mesleki kişiliğini oluşturmaktadır. Mesleği ile ilgili hedefleri ve ilgi alanları kesinleşmiştir. Kararsızlıkları da hemen hemen kaybolmuştur. Neler yapıp yapamayacağını daha net görmektedir ve bu dönem öğrenciyi doğrudan “piyasa uygulamaları”na da götüren ve onu “çeviri piyasasını araştırmaya” yönlendiren “uzmanlaşma”ya yöneliktir (Eruz, 2003, s. 76).

Bu akademik süreçte, yabancı dil eğitimi almakla bunu meslek olarak yapmak arasında bir bağlantının olduğu konusunda öğrencide duyarlılık oluşturulması gerekmektedir. Tam bu noktada, ne yaptığının, neden yaptığının ve meslek hayatında onu ne tür zorlukların beklediğinin farkına vardırılmalıdır. Doğal olarak, öğrenci her şeyden önce bu iş için istekli olmalıdır, çünkü ancak “kişisel ihtiyaçlar”, “zevk” ve “merak” kişinin yaptığı işe yoğunlaşıp ciddi işler ortaya koymasını sağlar.

Bu bağlamda, akademik duyarlılık açısından, birinci sınıf öğrencileriyle son sınıf öğrencileri arasında önemli farklar olduğunu söyleyebiliriz. Aşağıda alıntıladığımız tablo, “motivasyon”, “zaman yönetimi”, “sınavlara hazırlanma ve sınav kaygısının üstesinden gelebilme” ve “ders çalışma becerisi toplam puanları” açısından, birinci sınıf ve son sınıf öğrencilerinin aralarındaki farkı ortaya koymaktadır.

**Sınıf düzey açısından öğrencilerin ders becerilerine sahip olma
puanlarına ilişkin ortalama, standart sapma ve ‘t’ değerleri**

	Sınıf	$\bar{x}$	S.S.	t
Motivasyon becerileri	1. sınıf ¹	35.35	7.35	1.743**
	4.sınıf ²	36.25	6.86	
Zaman yönetimi becerileri	1. sınıf	23.16	6.50	5.35*

	4. sınıf	25.71	6.69	
Sınavlara hazırlanma becerileri	1. sınıf	10.62	2.69	3.68*
	4. sınıf	11.36	2.92	
	4. sınıf	26.08	5.13	
Ders beceriler toplam puanları	1. sınıf	69.14	12.96	4.53*
	4. sınıf	73.33	12.62	

S.D. = 771

(*) $p < 0.05$ anlamlı

(¹) n = 401 (²) n = 372

(**) $p < 0.10$ anlamlı

Tablo incelendiğinde, yapılan istatistiksel analizler sonucunda, son sınıf öğrencileri lehine “anlamlı farklılıklar” bulunmuştur. Son sınıf öğrencilerinin ders çalışma becerilerine birinci sınıf öğrencilerinden daha fazla sahip oldukları görülmektedir. Yine bu analizler sayesinde son sınıf öğrencilerinin motivasyonla ilgili becerilere de birinci sınıf öğrencilerinden daha fazla sahip oldukları saptanmıştır (Bay ve Tuğluk, 2004, s. 227).

Öğrenci akademik eğitim sürecinin son yılında yabancı dil konusunda tüm bilgisini bütünlemiş, çeviri kavramı ve uygulama çalışmalarında da ileri bir aşamaya gelmiştir. Bu aşamadan sonra artık öğrenci aldığı eğitimi kullanabileceği bir piyasa alanı belirleme, bu alanda kendine yer edinme ve uzmanlaşma kaygısı içine girecektir. Bu kaygı onun, aldığı eğitime daha yüksek bir motivasyonla yaklaşmasını sağlayacaktır. Bu noktada, hukuki metinlerin de zorluğu düşünülecek olursa, çeviri derslerinde hukuki metinlerin incelenmesinin dördüncü sınıfta gerçekleştirilmesi hem öğrenci açısından, hem de bu tür teknik zorluğu yüksek, mesleki anlamda belirleyici ve mesleki kimliği biçimlendirici bir çalışmanın amacına ulaşması açısından çok daha uygun olacaktır.

Çalışmamızın son bölümünde ise, çeviri derslerinde hukuki metinlerin kullanılmasının nasıl, hangi şartlar altında, hangi olanaklarla ve kimler tarafından yapılması gerektiği üzerinde duracağız ve bu tür metinlerin çevirilerinde karşılaşılan sorunları somut örneklerle irdelemeye çalışılacağız.

5. HUKUKİ METİNLERİN ÇEVİRİSİ VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Tüm uzmanlık alanlarının akademik düzeyde bir eğitimle öğrenciye verilmesi onun bu alanda gelişmesini sağlamaktadır. Ancak, bütün uzmanlık alanlarında “uygulamalı çeviri eğitimi” vermek hem zaman açısından hem de koşullar açısından mümkün değildir. Burada amaç, öğrencinin araştırma yöntemlerini öğrenmesini sağlayarak “çeviri edincini” geliştirmektir. Bu bağlamda, “tek bir uzmanlık” alanında belli bir planlılık içinde verilen eğitim daha “işlevsel”dir. Günümüzde çeviri etkinliği, metin türlerinde “uzmanlaşma”yı gerektirmektedir. Bununla birlikte akademik kurumlar, bu alanda eğitim alacak öğrencilerin, mezuniyetten sonra istenen nitelikleri kazanmalarına olanak sağlayacak bir eğitim programı geliştirmek zorundadırlar (Eruz, 2003, s. 74, 99), (Aktaş, 1996, s. 215).

Hukuk özel bir uzmanlık alanıdır ve bu nedenle özel bir dil yapısına da sahiptir. Hukuk dili hukuk alanında iletişimi sağlayan “ortak dilsel yapılar”dan oluşmuş ancak “ortak dilden” farklılıklar gösteren, ayırt edici özellikler taşıyan bir dildir; kendine has özellikleri olan bir uzmanlık dilidir. Bu dil, bulunduğu ülkenin tarihi, kültürü, politik ve siyasi yapısından dolayı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Çünkü hukuk, “sosyal düzenin yansıması”dır; dolayısıyla her ülkenin kendine özgü bir hukuk dili vardır. Böylece hukuk alanında yapılan çevirilerle, sadece bir yabancı dilden diğerine değil, bir hukuk sisteminden yabancı bir dildeki başka bir hukuk sistemine de geçmiş oluruz (Groffier, 1990, s. 319). Burada bir soruyla karşılaşıyoruz: “Kendi ülkesinin hukuk dilini bile anlamakta zorluk çeken bir kişiye, başka bir ülkenin hukuk dili nasıl öğretilir?”. Kişinin kendini bu alanda tek başına yetiştiremeyeceği açıktır. Bu nedenle, çeviri eğitiminde hukuk metnlerinin incelenmesi çok özel, titiz ve kapsamlı bir eğitim programını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda, bunun

eğitimini alan öğrenciye, yeterli “alan bilgisi”, yeterli sözcük dağarcığı ve gerekli “teknik kapasite”nin kazandırılması bir zorunluluktur (Tahir, 2001, s. 95).

Kuramsal bilginin çevirmen adayının ufkunu genişlettiği bir gerçektir. Bu bilgiyle birlikte öğrenci, çeviriye “tek boyutlu” bakmak yerine “çok boyutlu” bakmayı öğrenir. Hukuk ya da her türlü uzmanlık gerektiren alanlarda akademik düzeyde de olsa dört yıllık süre içinde uzman yetiştirilmesi, doğal olarak mümkün değildir. Ancak, öğrenci alacağı kuramsal bilgi sayesinde, çeviri yapmanın sadece bir dilbilgisi ve sözcük bilgisi öğrenmek ve bir dilde ifade edileni diğer dile aktarmak olmadığını, araştırma ve yaratıcılık gerektirdiğini öğrenecektir. Bu ise “kültürel birikim” elde etmek ve “özel alan ön bilgisi” öğrenmekle mümkündür. Bu düşünceden hareketle, hukuk alanı ile ilgili kapsamlı bir çeviri eğitimi verilmesi savunulurken diğer bir amaç da, öğrencilere “üst çeviri bilinci”nin kazandırılmasının sağlanmasıdır (Yazıcı, 2005, s. 27-28). Akbulut, tek başına verilen dilbilgisi ve sözcük bilgisinin, çeviri yapmak için yeterli olmadığını göstermesi açısından İstanbul Üniversitesi’nde çeviri sınavlarına yönelik gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçlarına dikkat çekmekte, öğrencilerin bu iki aşamalı çeviri sınavının sadece “dil becerilerine dayalı” ilk bölümünden aldıkları “aktarım edinci değerlerinin” birbirine yakın, ancak “çeviri edinci ölçen ikinci bölüm değerlerinin” birbirinden farklı olduğunu vurgulamaktadır (2004, s. 36).

Bu tez çalışmasıyla aslında “iki eli olan herkes nasıl piyano çalamazsa” ya da “çalmaya kalktığında uyumsuz sesler çıkarırsa”, “iki dili olan” herkesin de, sadece dil biliyor diye iyi bir çeviri yapabilmesinin zor olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır. Çünkü çeviri, sağlam bir teknik altyapı ile bilgi birikiminin yanında, “deneyim” ve “gelişmiş bir anlatım becerisi” gerektirir (Anamur, 2002).

Mehmet Rifat ise çeviri alanındaki deneyimin üç boyutta geliştiğini belirtmektedir. Çevirmenin birinci boyutta, dillerin birbirinden “farklı” ve “benzer” yönleri konusunda bir deneyim yaşadığını; ikinci boyutta, yapıtların “çevrilebilirliğini” veya “çevrilemezliğini” yaşadığını, üçüncü boyuttaysa, doğrudan doğruya “çeviri deneyiminin” kendisini yaşadığını söylemektedir (2004, s. 23).

Çeviri deneyiminin içine giren öğrenci bu sayede ifade becerisini, daha da doğrusu kaynak dildekini erek dilde anlatabilme yetisini geliştirir. Bu ise çeviri yapan kişinin uygulamalar sürecinde mesleki bilinçliliğinin gelişimine katkı sağlar.

Çeviri yapmak, tek başına deneyimle öğrenilebilecek bir etkinlik değildir. Konu bir uzmanlık alanını içerince de tek başına ‘çeviri nasıl yapılır’ı öğretmek, öğrenciye üst çeviri bilincinin kazandırılması konusunda yeterli olmaz. Özellikle hukuk alanında çeviri, “yöntemsel bilgi”nin uygulanmasıyla öğrenilir. “Böylelikle eğitim kurumlarına, pratik değeri olan bir yöntem geliştirme görevi düşmektedir” (Akbulut, 2004, s. 43). Bu açıdan baktığımızda çeviri eğitimi alan öğrenciye uygulanabilirliği olan yöntemin verilmesi zorunludur. Yöntem bilgisi, bilimselliği ifade eden bir çalışma biçiminin, bir uzmanlık alanının vazgeçilemezlerindendir. Bu açıdan, bir dilde ifade edileni erek dilde birebir söylemek değil, o dilde ifade edileni erek dile uyarlamaktır önemli olan. Bu ise, öğrencinin kuramsal olarak öğrendiklerini birbiriyle ilişkilendirerek bu kuramsal bilgileri kullanabilmesiyle mümkündür. Çeviri yapmakla üst çeviri bilincine sahip olarak çeviri yapmak arasındaki fark budur.

Öğrenci, akademik yılın başından itibaren genel olarak aldığı tüm bilgilerle birlikte dört yılın sonunda bahsedilen kuramsal bilgiyi yorumlayıp kullanmayı öğrenir ve “uygulama alanı”nda karşısına çıkan engellerin üstesinden gelebilecek “yeti”ye sahip olur. Ancak “geniş bakış açısı” kazandırılmış öğrenci bu tür disiplinler arası uygulamalarda başarıya ulaşabilir. Aksi takdirde, öğrencilerin kuramsal alanda edindikleri tüm bilgiler “unutulmaya hazır” bir bilgi yükü olarak kalır ve sadece “uygulama alanı”nda deneyimle öğrenilenler de “küçük ölçekli sözcük düzeyinde belleğe dayalı basit çözümlerle” sınırlı kalır. Bu ise, çevirmen adayının bilimsel düzeydeki bakış açısından uzak “katı kurallar”a bağlı kalmasına neden olur (Yazıcı, 2005, s. 176).

Denilebilir ki, çeviri derslerinde salt bilgiyi vermekten çok, o bilgiyi nasıl kullanacağı öğretilmelidir öğrenciye. Kuramsal bilginin uygulama alanında anlam kazanabilmesinin yolu budur. Çünkü akademik eğitim alanları bilimselliği öğreten yerlerdir. Bilimsellik ise “genelgeçer kalıp bilgi belletmekten” çok, eldeki bilgileri

“sorgulamak”, “bir adım öne ilerletmek için araştırmak”, “geliştirmektir”. Sonuçta öğrenci böylece kendi gelişmişliğini denetleyerek birikimlerinin farkında olacak ve “çeviri alanında ister uygulamacı ister araştırmacı olarak daha üst bir çalışmaya hazır olup olmadığını sınavacak, anlayacaktır”. Bu noktada, akademik eğitiminin son yılında eğitimini alacağı hukuki metinlerin incelenmesinde “kaynak seçimi”ni, “kaynak kullanma”yı, “araştırma”yı ve “çeviri amaçlı metin çözümlemesi”ni öğrenirken, tüm bunlarla birlikte karşısına çıkabilecek sorunları hukuk alanı bilgisi, kuram bilgisi ve hukuk alanı çeviri yöntemlerini de öğrenerek aşabilecektir. Öğrencinin bu alanda yetkinleşmesinin ve uzmanlaşmasının yolu ancak bu sayede açılabilir (Akbulut, 2004, s. 99, 111, 113).

Çeviri eğitiminde kullanılabilecek hukuki metinlerin çeşitliliği de göz önüne alınırsa (ceza hukuku, medeni hukuk, ticaret hukuku, borçlar hukuku, vergi hukuku, idare hukuku, vs.) bu alanın çok geniş ve kapsamlı olduğu görülür. Dolayısıyla bu çalışmayla sadece, ülkemizin de 1953 yılından beri üyesi bulunduğu Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu (Commission International de l’Etat Civil - C.I.E.C.)’nun çalışmalarını yürüten İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nde uygulanan, vatandaşlık ve nüfus konularını içeren bazı metinler ve sözcükler üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Bu Komisyonun resmi dili Fransızcadır. Bu nedenle gerek Komisyon çalışmaları, gerekse ülkemizin vatandaşlık ve nüfus mevzuatı açısından bu dilin önemi ortadadır. Ancak, bu Komisyonun çalışmalarıyla ilgili çevirilerde gerek hukuk sistemlerinin farklılığı gerekse hukuk dilinin kendine özgü yapısı nedeniyle birçok sorun yaşanmaktadır. Bu bölümde her iki nedenden kaynaklanan güçlüklerin irdelenmesi amacıyla bazı sorunları örneklendireceğiz.

5.1. Kodifikasyon Çalışmasında Karşılaşılan Sorunlar

Komisyonun şimdiye kadar imzaya sunulmuş 31 sözleşmesi bulunmaktadır. Komisyon sözleşmelerinden biri olan ve tüm üye ülkelerde kullanılan ifadelerin eksiksiz anlaşılabilmesi ve bir bütünlük kazanabilmesi için hazırlanmış XXV No’lu “Ahvali Şahsiye Belgelerindeki Bilgilerin Kodifikasyonu” Sözleşmesi gereğince kodlama çalışmaları yapılmaktadır. Her ifadeye karşılık gelen ve sayılardan oluşan

kodlar üzerine yapılan çalışmalar üye ülkelere gönderilmekte ve her üye ülke kendi çevirilerini yaparak eklenmesi veya çıkarılmasını istediği kodları belirlemektedir. En son 2006 yılı Ekim ayında yapılan çalışmayla kodlar düzenlenmiştir, ancak Türkçe karşılıkları bulunurken hukuk alan bilgisini içeren ve birbirine yakın anlam yüklü ifadelerde zorlanılmıştır. Bu konudaki bazı sözcük örnekleri aşağıda incelenmiştir:

4- MARIAGE – PARTENARIAT ENREGISTRE – DISSOLUTION başlığı altında:

- 4-4-1 Dissolution du mariage
- 4-4-6 Annulation du mariage
- 4-4-7 Inexistence du mariage
- 4-4-8 Nullité du mariage
- 4-6-7 Dénonciation du partenariat enregistré

ifadeleri yer almaktadır. Çevirmenin ilk amacı, çevirisi yapılan metindeki sözcüklere en hızlı şekilde karşılık bulmaktır. Çevirmen bir dildeki sözcüğü diğer dilde başka bir sözcükle eşleştirmeye çalışır ve bulduğu sözcükleri karşılaştırarak en uygun sözcüğün gerçekliğini doğrular (Nakos-Aupetit, 1981, s. 160, 163).

Çeviri yaparken karşımıza çıkan bu sözcüklerin karşılıklarını bulmak için ilk yapılacak olan, sözlük yardımı almak olacaktır. Bu sözcüklerin karşılıkları, Fransız dili açısından önemi büyük olan Tahsin Saraç'ın Büyük Fransızca Türkçe Sözlük'ünde şu şekildedir:

dissolution: 1. erime; eritme (Dissolution du sucre. Dissolution des matières animales). 2. Kauçuk eriyiği, lastikleri yapıştırıcı madde. 3. Yok olma, yıkılma, çökme (Dissolution d'un empire, d'un système). 4. Dağıtma, feshetme; bozma, bozulma, (Dissolution du mariage, d'un contrat). 6. Çürüme, kokuşma, bozulma (Dissolution des mœurs).

annulation: Yürürlükten kaldırma, bozma, geçersiz kılma, iptal (L'annulation d'une commande, d'un contrat).

inexistence: 1. Var olmayış, yokluk. 2. Değersizlik, geçersizlik, etkisizlik (L'inexistence d'un argument).

nullité: 1. Geçersizlik, hükümsüzlük, butlan (Nullité d'un acte, d'un legs). 2. Hiçlik, önemsizlik (Nullité d'une démonstration). 3. Çok zayıflık, çok bilgisizlik, sıfırlık (La nullité d'un élève. Ils sont tous d'une nullité lamentable). 4. Ciğeri beş para etmez kişi, değersizin teki (Cet homme est une complète nullité).

dénonciation: 1. -in geçersizliğini, bozulduğunu ilan etme (Dénonciation d'un contrat, d'un traité). 2. İhbar (Il est en prison sur la dénonciation d'un lâche).

Sözcüklerin genel sözlükte bulunan ilk anlamlarının kullanılması, ifadelerin kastedilen doğru karşılıklarının bulunması açısından büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Çevirmen sözcüklerin anlamları arasında kendi aradığı karşılığa uygun gelecek şekilde bir ayıklamaya gitmelidir. Ancak bu hiç de kolay olmayan bir süreçtir. Çünkü sözcüklerin hepsi de evlilik ya da kayıtlı birlikteliğin son buluşunu ifade etmektedir. Ancak her birinin gerçekleşme koşulları ve doğurduğu sonuçlar birbirinden farklı olup, tüm esasları Medeni Kanunumuzca belirlenmiştir. Dolayısıyla Türkçede karşılık ararken aradaki anlam farklılıklarını da içerecek bir kaynak kullanılmalıdır. Bu durumda özel alan sözlüklerinin kullanımı kaçınılmaz görünmektedir.

Bu sözcüklerin karşılıkları için bu defa da Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğünce yayımlanmış, Yeni Türk Hukuku ve İslam Hukuku terimleri ile Fransızca, İngilizce, Almanca, Latince hukuk terimlerini de içeren ve bir Türk Hukuk Derneği (Kurumu) eseri olan “Türk Hukuk Lûgati” adlı sözlüğün Fransızca-Türkçe bölümüne bakıldığında:

dissolution: fesih, infisah.

annulation: iptal, fesih.

inexistence: ---

nullité: butlan.

dénonciation: akdin feshini ihbar.

ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Aynı sözlüğün bu defa Türkçe ifadelerin hukuk dili açısından açıklandığı bölümüne bakıldığında ise aşağıdaki açıklamaların yer aldığı görülmektedir:

fesih: [fr. annulation, dissolution, résiliation, résolution, rescision].

Fesih, hukuki muamelenin irade ile ortadan kaldırılmasıdır: cemiyetin kendisini her zaman feshe karar verebilmesi veya hakimın kararıyla cemiyetin feshedilmesi hallerinde olduğu gibi (Cemiyetler K. 10; MK. 69, 71).

İnfisah, akdin kendiliğinden ortadan kalkmasıdır. Hizmet akdi işçinin ölümüyle sona erer. Kezalık muayyen müddetle faaliyette bulunmak için teşekkül eden cemiyetler ve şirketler bu müddetin hitamiyle infisah ederler. Cemiyetin aciz haline düşmesi veya idare heyetinin nizamnameye tevfikân teşekkülüne imkan kalmaması da cemiyetin infisahını intaceder (MK. 70; BK, 347; TK. 181, 442).

iptal: [fr. annulation].

Hukuki bir mahiyeti haiz herhangi bir karar ve fiilin hükümsüzlüğünü temin için açılan davadır.

Mirasta: ehliyetsizlik, kanuna veya adab-ı umumiyyeye mugayeret, şekil noksanlığı, mururu zaman sebeplerine dayanılarak müteveffa tarafından yapılan ölüme bağlı tasarrufların hükümsüz sayılmasına dair olmak üzere açılan davalardır (MK. 449, 500, 501).

butlan: [fr. nullité (absolue, relative)].

Bir hukuki muamelenin hüküm doğurması için riayeti lazım gelen esas veya

şekil şartlarından birinin bulunmaması irade beyanının hükümsüzlüğünü intaceder. İşbu hükümsüzlük hukukta, yerine göre “mutlak butlan”, “nispî butlan”, “iptali kabil” tarzında ifade olunur. Bazan da hukuki muamele meydana gelmemiş sayılır.

Görüldüğü üzere, Fransızca ifadelerin her birine Türkçe net bir karşılık bulmak bu şekliyle epey zor olmaktadır. Bu ifadelerin, kodlama çalışmasında ise yan yana kullanılması her biri için ayrı bir karşılığı gerektirmektedir. Diğer taraftan aynı ifadelerin Türkçelerine Fransızca karşılık bulma durumunda çevirmenin işi daha da zorlaşmaktadır. Bu durumda her şeyden önce, en azından “iptal”, “fesih” ve “butlan” sözcüklerinin hukuki açıdan farklılıklarının bilinmesi bu konuda karar vermeyi kolaylaştıracaktır. Evlenme, kişilerin kendi rızasıyla son bulabileceği gibi kanuna aykırı durumlarda da son bulabilir. “Evliliğin iptali” ifadesi bu açıdan çok genel bir ifade olup, Medeni Kanunda ayrıntılı olarak belirtilen evliliğin son bulma şekline göre de kullanılan ifade değişiklik göstermektedir.

Medeni Kanunun 145, 148, 149, 150 ve 151. maddelerinde, eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması, eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması veya eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması halinde evlenmenin mutlak butlanla sonuçlanacağı belirtilirken; kişinin evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması, evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği halde yanılarak evlenmeye razı olması, eşiyle birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmesi, eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı edilmesi, davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalığın kendisinden gizlenmesi, kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmesi durumunda ise evliliğin nispî butlanla sonuçlanacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla çevirmen, yukarıda belirtilen ve karşısına çıkabilecek her ayrı durum için uygun son bulma şeklini bilmeli ve ona göre Fransızca karşılık bulmalıdır.

Diğer taraftan, Aybay “butlan”, “mutlak butlan” ve “fesih” sözcüklerinin Medeni Kanunda “karışıklık ve duraksama yaratacak biçimde” kullanıldığını belirtmektedir (1980, s. 107). Bu durumda çevirmenin işinin zorluğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu noktada çevirmen hem dile hem de konuya hakim olmalıdır.

4-4-7 koduyla belirtilen “Inexistence du mariage” ifadesinde yer alan “inexistence” sözcüğünün ise mevzuatımızda kullanıldığı şekliyle Türkçe tam karşılığının “yokluk” olduğu ve bu durumda evlenmenin gerçekleşmemiş olduğu Feyzioğlu’nun şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

“(…) taraflar evli değildirler; evlenmenin hükümlerinden hiçbiri onlar hakkında işlemez; birbirinin mirasçısı olamazlar; kadın, kocam dediği erkeğin soyadını taşıyamaz; doğan çocukların baba ile nesep bağı olamaz. Bu hallerde evlenme hiç yoktur; hiç doğmamıştır” (1979, s. 103).

Aynı cinsten kişilerin birlikteliği bu duruma verilebilecek bir örnektir.

Çevirmenin mesleğinin günlük işleyişi içinde aşması gereken problemlerden biri de doküman sorunudur. Bu sorun, hukuk çevirisi alanında kendisini daha fazla hissettirmektedir. Finans alanında uzmanlaşmış çevirmenin tersine hukuk alanındaki çevirmen bu engeli aşmalıdır. Çünkü finans alanındaki sözcük varlığı ülkeden ülkeye değişebilir ama bahsedilen olaylar benzerdir. Hukuk alanındaki çevirmen var olan iki sistem arasında ilişki kurarken ancak 3 ya da 4 kaynaktan yararlanabilir. Hukuk alanında üretim azdır. Bu alandaki iyi çalışma kaynaklarına olan ihtiyaç çok uzun yılladır gündemdedir (Gémar, 1979, s. 48-49). Bu yüzden mümkün olduğunca çok sayıda kaynak taraması yaptıktan sonra, varılan sonucu doğrulamak açısından konuya hakim kişilere de danışmakta yarar vardır.

Bu ifadelerin ne anlama geldiği ve gerçekleşme koşullarının ne olduğu konusunda, beş yıl şube müdürlüğü, on yıl il müdürlüğü, on iki yıl daire başkanlığı olmak üzere otuz yılını nüfus konularına adanmış, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Nüfus Hizmetleri Daire Başkanı Sayın Suat Küçük’e danıştığımızda, kendisi nüfus konusundaki geçmişine ve deneyimlerine dayanarak, mutlak butlanla

batıl olan evliliklerin iptal edilmiş olduğunu, nisbî butlanla batıl olan evliliklerin ise feshedilmiş olduğunu söyleyebileceğini belirtmekte, ancak bu alandaki kavramların birbirine benzediğini ve dolayısıyla karıştığını da eklemektedir (24 Nisan 2007).

Verdiğimiz örnekten yola çıkarak, çevirmenin yeterli alan bilgisine sahip olmadığı zaman, sözcüklerin “anlam” ve “değer”lerini tam olarak ifade etme konusunda sıkıntıya düşebileceği söylenebilir. Bu durumda da hukuk alan bilgisi ve yeterli altyapısı olmayan çevirmen için alanla ilgili özel kaynaklar bile ifadeler arasındaki farkların anlaşılması için yeterli olmamaktadır. Bu bağlamda, erek ve kaynak dilde konu hakkında bilgi sahibi olmanın, çevirisi yapılan metni doğru anlamaya, dolayısıyla doğru ve kaliteli çeviri yapmaya yardımcı olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla çevirmenin, bu alanda kendi bilgi dağarcığını zenginleştirecek genel birikim, gözlem ve deneyimleri, işinde ona yardımcı olacaktır (Bédard, 1986, s. 426).

Hukuki metinler, noter belgeleri, anlaşmalar ve sözleşmelerde yer alan sözcükler seçilerek kullanılır. O an düşünce ve söz arasındaki herhangi bir bağlantıdan ortaya çıkmış sözcükler değildir (Lederer, 1994, s. 67-68). Aşağıda “*décision*” sözcüğünün kullanımına verilen örnekler sadece “karar” ifadesini kullanırken bile ne kadar geniş bir yelpazenin olduğunu göstermektedir. Lederer’in de belirttiği gibi hiçbir sözcük “herhangi bir bağlantıdan” ortaya çıkmamıştır. Her biri farklı karar mekanizmalarına atıfta bulunan ve kullanıldıkları ülkelerin mevzuatı ile doğurduğu sonuçlar açısından birbirinden çok farklı olabilecek ifadelerdir.

1-8-1-5	Changement de sexe par <i>décision administrative</i>
(İdari kararla cinsiyet değişikliği)
1-8-1-6	Changement de sexe par <i>décision judiciaire</i>
(Adli kararla cinsiyet değişikliği)
4-4-3-1	<i>Décision ecclésiastique</i> de nullité
(Kilisenin butlan kararı)

4-6-1-8	Dissolution du partenariat par <i>décision administrative étrangère</i> (Birlikteliğin <i>yabancı idari karar</i> la feshedilmesi)
7-8-1-3	Changement de nom par <i>décision de l'autorité d'état civil</i> (<i>Nüfus idaresinin kararı</i> yla soyadı değişikliği)
9-7-6-2	Date de la <i>décision de la juridiction civile</i> (<i>Hukuk mahkemesinin karar tarihi</i>)
9-7-6-5	Date de la <i>décision de la juridiction religieuse</i> (<i>Dini mahkemenin karar tarihi</i>)
9-7-6-6	Date de la <i>décision d'exequatur</i> (<i>Tenfiz kararı tarihi</i>)
9-7-6-7	Date de la <i>décision d'homologation</i> (<i>Resmen onaylama karar tarihi</i>)
10-6-1-1	<i>Décision de rectification de l'officier de l'état civil</i> (<i>Nüfus memurunun düzeltme kararı</i>)
10-6-1-2	<i>Décision de rectification du Ministère public</i> (<i>Savcılığın düzeltme kararı</i>)
10-6-3-4	<i>Décision irrévocable</i> (<i>Bozulamaz karar</i>)

Hukuk alanında çeviri eğitimi almış bir öğrenci, bu kadar çeşitlilik içeren “*décision*” ifadesini çevirirken “dildeki yapı farklılıkları”nın ve “değişik sözcük hazinesi”nin farkındadır ve böylece kendisinden ve bilgilerinden emin olabilmektedir, “çünkü yabancı dili ana diliyle kontrol edebilmektedir” (Yücel, 2004, s. 37).

Yukarıda alıntılanan ifadeler ele alındığında ilk önce söylenmesi gereken, iyi bir çevirmenin hangi ifadenin kendi mevzuatını ilgilendirdiğini, hangisinin ilgilendirmediğini (dini mahkemenin kararı, kilisenin kararı, vs.) bilmesi gerektirir. Çevirmen, çevirdiği metnin bir bütünlük oluşturmasını ve anlaşılır olmasını sağlamak açısından ifadeleri mevzuatta kullanıldığı şekliyle çevirmeyi becermelidir. “*Autorité d'état civil*” ifadesinin birebir çevirisi “kişisel hal makamı”dır, ancak

mevzuatımız açısından böyle bir kullanım olmadığından bu ifadenin Türkçe karşılığı “nüfus idaresi”dir. Hiçbir sözlük ise çevirmeni bu küçük detaylar konusunda aydınlatacak ölçüde kapsamlı olmayacaktır. Edmond Cary’nin “Comment faut-il traduire?” adlı eserinden yaptığı çevirinin giriş bölümünde Çamdereli’nin de belirttiği gibi, sözcüklerin çevirisinde sözlükte var olan karşılıklarla “mekanik olarak yetinilirse” ve bulunan karşılık, “bağlam” göz önünde tutulmadan kullanılmaya devam edilirse varılmak istenen yer konusunda sıkıntıya düşülür (Cary 1985, s. 76). Ancak donanımlı bir çevirmen, savcının karar verme yetkisinin bulunduğunu, 10-6-1-2 koduyla belirtilen “ministère public” gibi hukuki bir ifadenin Türkçe karşılığını ararken nasıl bir yol izleyeceğini ve hangi kaynaklardan yararlanabileceğini bilir.

Diğer taraftan hukuki anlamda alınan *kararın* mahiyeti de değişeceğinden çevirmen aşağıda örneklendirilen *kararları* çevirirken titiz davranmalıdır:

1-8-1-6	Changement de sexe par décision judiciaire (E) (Adli kararlar cinsiyet değişikliği-İsp.)
1-8-6-1	Inscription sur ordre des autorités judiciaires (E) (Adli makamların emriyle yapılan kayıt)
2-7-7-3	Lieu de transcription du jugement Lieu de transcription de la décision judiciaire (Mahkeme kararının tescil yeri - Adli kararın tescil yeri)
5-3-2	Jugement déclaratif de disparition (GT) (Kaybı bildirir mahkeme kararı)
9-7-9-3	Date de transcription de la décision judiciaire du jugement (-mahkeme- Adli kararın tescil tarihi)

Örneklerde her ikisi de “karar”ı ifade eden “jugement” ve “décision judiciaire” ifadeleri arasındaki fark için Kemal Dayınlarlı’nın Sözlük’üne bakıldığında:

jugement: n.m. (Pr. Civ.) Asliye mahkemesi kararı. (Pr. Gén.): Hüküm, yargı. Mahkeme kararı. Bir uyuşmazlığın hâkim tarafından çözümlenmesi sonucu verilen karar. (Pr. Civ.; Pr. Pén.): Mahkeme heyetince verilen karar, hüküm. Tek hâkimin verdiği karar. (Dr. Civ.): Yargı gücü.

décision judiciaire: (Dr. Civ.) Adli karar.

karşılıkları bulunmaktadır. Mahkeme tarafından verilen kararın Fransızcasının “jugement” olduğunu ve bu kararın hakim tarafından verildiğini, adli makamlarca verilen kararın Fransızcasının “décision judiciaire” olduğunu ve bu kararı savcılarının da verebileceğini bilmeyen bir çevirmen, her iki ifadenin çevirisini yaparken çok yüksek ihtimalle yanılacaktır. Üstü çizili ifadelerden de anlaşılacağı üzere, kodlama çalışmalarında da yapılan hata düzeltilmiştir. Bu tür sorunlar hukuk bilgisi, hukuk dili ve hukuk sistemi iyi tanınmadığı için ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, hukuki metinlerin kullanılmasının savunulduğu çeviri derslerinde, öncelikle her iki ülkenin hukuki yapıları, işlevleri, işleyişleri ve bu alanda çalışan kişilerin (hakim, savcı, avukat, katip, vs.) görevleri öğretilerek, bu alandaki terimler üzerinde durulmalı ve böylece kavramsal boşluklar doldurulmalıdır (Tahir, 2001, s. 95-96).

Bu çerçevede, çeviride diller arasında eşdeğerlik kurmak “temel ilke”dir. Bunun sağlanabilmesi ise yapısal yönden birbirine benzeyen “akraba diller” için söz konusudur ya da eşdeğerlik ancak iki dili konuşan toplulukların arasında “kültürel yakınlığın” söz konusu olduğu durumlarda “daha kolay” gerçekleştirilir (Göktürk, 1986, s. 49), (Aktaş, 1996, s. 45-46). Ancak her ülkenin hukuk sistemi birbirinden farklılıklar göstermektedir ve bu fark kullanılan dile de yansımaktadır. Dolayısıyla kaynak dilde kullanılan her sözcüğün erek dilde her zaman karşılığı olmayabilir (Groffier, 1990, s. 320). Bu durumda çevirmen erek dilde bulunmayan kavramları ve terimleri çevirirken zorluk çekmektedir.

16 üye ülkesiyle bünyesinde büyük bir kültürel çeşitlilik barındıran Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu, kişilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve işlerini kolaylaştırabilecek sözleşme taslakları hazırlamakta ve üye ülkelerin

görüşüne sunmaktadır. Her üye devlet söz konusu sözleşmeyi imzalama ya da imzalamama konusunda çekince koyma yetkisine sahiptir. Halen Komisyonun gündeminde olan ve üzerinde çalışılan bir sözleşme tasarısı olan “Kayıtlı Birlikteliklerin Tanınması Hakkındaki Sözleşme Tasarısı”, 1. maddesi gereğince “kayıtta birliktelik aynı veya farklı cinsiyetten iki kişinin, evliliğin dışında, bir kamu makamı tarafından kaydedilen ortak yaşam anlaşmasıdır”. Sözleşmeyle evlenme yapmadan, ancak yine bir akit imzalanması yoluyla gerçekleştirilen birlikteliğin esasları belirlenmiştir. Ülkemizdeki ahlak anlayışına, gelenek ve göreneklerimize aykırı olan bu sosyal birliktelik, hukuksal bağlamda da kabul görmemektedir. Dolayısıyla, evlenme mevzuatımız açısından bu sözleşmenin imzalanması mümkün değildir. Sözleşmenin adını oluşturan “Projet de Convention sur la reconnaissance des partenariats enregistrés”deki “partenariats enregistrés” için “kayıtlı birliktelikler” karşılığı kullanılırken, akdi imzalayan taraflardan her biri için kullanılan “partenaire” sözcüğü için karşılık bulma sorunu ortaya çıkmıştır. Bu konuda sözlüklerden yararlanmak da çözüm getirmemiştir.

Tahsin Saraç’ın Büyük Fransızca Türkçe Sözlük’ünde bu ifadenin karşılığı şu şekildedir:

partenaire: ad. 1. Oyun arkadaşı (Avant le début du match de tennis, les deux partenaires français avaient mis au point leur tactique). 2. Yardımcı, çalışma arkadaşı (Partenaire d’un patineur, d’un prestidigitateur). 3. Aynı işle ilgili kimse, kendisiyle konuşulup görüşülen kimse (Une conférence économique où les différents partenaires débattent les intérêts de leurs pays respectifs). 4. Kendisiyle cinsel ilişkide bulunan kimse, yatılan kimse (Sa partenaire n’avait pas dû prendre beaucoup de plaisir).

Kemal Dayınlarlı’nın Fransızca-Türkçe Hukuk Terimleri Sözlük’ünde ise şu şekildedir:

partenaire: (Dr. Obl.) İş ortağı. Bir işi başkası ile birlikte ifa etmek için taahhüt altına giren ortaklardan herbiri.

Kemal Dayınlarlı'nın “partenaire” ifadesini Medeni Kanunumuz çerçevesinde değerlendirmemiş olması ise şaşırtıcı değildir. Ayrıca ifade için tam bir karşılık da kullanılmamıştır.

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak, “partenaire” için “eş” ifadesinin kullanılması düşünülmüş ama evlilik akdi yapmış taraflar için (karı-koca) kullanılan “eş” ifadesiyle karışacağı düşünülerek vazgeçilmiştir. Aslında sözleşme tasarısının içeriğine ve anlatılmak istenene en uygun karşılık olan “kayıtlı birliktelik yapan kişi” ifadesinin kullanımı ise hem uzun olması hem de teknik açıdan zorluklar çıkarması açısından tercih edilmemiştir. Sözleşme tasarısının yürürlüğe gireceği üye ülkeler için kullanılacak olan ve çalışmanın ekinde (Ek 1 ve Ek 2) sunulan sözleşme formlarından birinin (hem Fransızca hem de Türkçe) incelenmesinden de anlaşılacağı üzere bu kadar uzun bir ifadenin kullanılması olanaklı değildir.

Bununla birlikte, “çevrilemezlik” diye bir şey aslında yoktur, sadece konunun tarihsel sürecine bağlı sınırlar vardır. Çeviri bu sınırları da tanımaz ve her tarihsel ve kültürel dönem, kendine has duyarlılıkları arasından kendi çevirisini de yeniden yapacaktır (Martin, 1982, s. 367-368). “Yetersizliğin” söz konusu olduğu bu durumda bile, terimler “aktarmalarla”, “öyküntülerle”, “yeni sözcüklerle”, “anlam kay(dır)malarıyla” veya “dolaşık anlatım”la ifade edilmeye çalışılabilir ve “anlam genişlemesi” sağlanabilir (Rifat, 2004, s. 92). Dolayısıyla bu alanda verilecek bir eğitimle öğrencide üst çeviri bilinci oluşturularak, çevrilemez gibi görünen ifadelerin ya da cümlelerin bile aslında çevrilebileceğinin farkına varması sağlanır. Çevirmen bu konuda ancak yöntemsel bilgi ile donatıldığı zaman kültürel çeşitlilikten ve hukuk sistemlerinin çeşitliliğinden doğan ifade farklılıklarının çevrilebilirliğini ve ne şekilde çevrilmesi gerektiğini yorumlayıp doğru kararı verecektir. Dolayısıyla, çeviri yaparken terimi olduğu gibi alma, sistemler arası uyarlama ya da dipnotlarla açıklama yoluna gidecektir (Lederer, 1994, s. 124).

Tüm seçeneklerin ele alınmasından sonra “partenaire” ifadesi ile anlatılmak istenene, başka terimlerle karıştırılmadan net bir karşılık bulunamayacağı ve kültür farkı nedeniyle sözcüğün dilimize uyarlanamayacağı anlaşılmıştır. Dolayısıyla,

ifadenin korunarak “partner” şeklinde kullanılmasının en akıllıca seçim olacağına karar verilmiştir.

Komisyon, kişilerin uluslararası boyutta yaşayabilecekleri sıkıntıları en aza indirebilmek için, üye ülkelerin mevzuatları üzerinden ortak bir paydaya vararak çalışmalarını sürdürmektedir. Dolayısıyla, söz konusu ülkelerin nüfus ve vatandaşlık kanunlarına ve bu kanunlarda yapılan her türlü düzenlemeye ihtiyaç duymaktadır. 1587 sayılı Nüfus Kanunumuzun yerine 25.04.2006 tarihinde kabul edilen 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunumuz yürürlüğe girmiştir. Komisyonun, çalışmalarını sağlıklı bir şekilde yürütebilmesi için Fransızcaya çevirisi yapılan bu kanun Genel Sekreterlik’e gönderilmiştir. Ancak, “partenaire” ifadesinde yaşadığımız sıkıntıya benzer bir sıkıntı bu sefer sadece Türkçede var olan “muhtar” ifadesinin çevirisinde yaşanmıştır. Bu örnekte söz konusu olan ise kültürel farklılıktan çok idari sistemler arasındaki farklılıktır. Yani, sorun Köksal’ın da ifade ettiği gibi kaynak dildeki bir ifadeye hedef dilde “sözcük ya da söz dizim eşdeğerliği” bulunamamasıdır (2005, s.10).

Kemal Dayınlarlı’nın Türkçe-Fransızca Hukuk Terimleri Sözlük’ünde “muhtar” sözcüğü için şu karşılık verilmiştir:

muhtar: (Dr. Adm.) Le maire. Chef du quartier. Chef de village.

Komisyon üye tüm ülkelerin idari yapılanması arasındaki fark düşünülünce “köy muhtarı” için “chef du village”, “mahalle muhtarı” için “chef du quartier” karşılığı yeterli görülmemiş ve ülkemiz açısından böyle bir yapılanmanın varlığını belirtebilmek için “mouhtar” ifadesi de parantez içinde verilmiştir.

Kodlama çalışmalarında kullanılan ifadelerin bazıları yer bilgilerini düzenlemektedir ve idari yapılanma farklılıkları bakımından aşağıdaki liste de örnek verilebilir:

2-1-1	Etat (Devlet)
2-1-1-1	Etat fédéré (Federe devlet)
2-1-1-2	Province (Eyalet)
2-1-1-3	Région (Bölge)
2-1-1-4	Canton (Kanton)
2-1-1-5	Communauté autonome (E) (Otonom bölge)
2-1-1-6	Département (İl)
2-1-1-7	Circonscription territoriale (İdari bölüm)
2-1-1-8	Commune (Kasaba)
2-1-2	à (suivi d'un lieu) (de - bir yer adından sonra-)
2-1-2-1	Code postal (Posta kodu)
2-1-2-2	Ville (Şehir)
2-1-2-3	Arrondissement (İlçe)
2-1-2-4	Arrondissement de l'état civil (Nüfus kütüğünün bulunduğu ilçe)
2-1-2-5	Arrondissement de l'état civil n°, Année, Acte n° (UK: "district no, Year, Entry no") (...nolu nüfus kütüğünün bulunduğu ilçe, yıl, ...nolu belge-İng: "district no, Year, Entry no")
2-1-2-6	Quartier (Mahalle)
2-1-2-7	Voie (rue, avenue, boulevard, place, ...) (Yol - sokak, cadde, bulvar, meydan, ...-)
2-1-3	Adresse (Adres)

“Etat fédéré”, “province”, “canton”, “communauté autonome”, vs. gibi ifadelerin ülkemizin idari yapılanması açısından yabancı kavramlardır. Ancak diğer taraftan ülkemizin idari yapılanması açısından mutlaka belirtilmesi gerektiği düşünülen “köy” ifadesinin eklenmesi Komisyon Genel Sekreterliği’nden talep edilmiştir.

Yine aynı şekilde:

1-2	Registre(s) (Kütük/Kütükler)
1-2-1	Registre de l'état civil (Nüfus kütüğü)

- 1-2-1-2 Registre des naissances (Doğum kütüğü)
- 1-2-1-3 Registre des mariages (Evlenme kütüğü)
- 1-2-1-4 Registre des décès (Ölüm kütüğü)
- 1-2-1-5 Regitres des familles (Aile kütüğü)
- 1-2-1-6 Registre des partenariats enregistrés (Kayıtlı birliktelikler kütüğü)

gibi “kütük” çeşitlerinin sıralandığı kodlama çalışmasında, yeni bir kavram olan “kayıtlı birliktelik” için kütük oluşturulması düşünüldüğü görülmektedir. Bunun yanında, ülkemizde ikamet etmek amacıyla 6 aydan fazla ikamet tezkeresi alan yabancılar için hem Emniyet Genel Müdürlüğü’nde tutulan hem de kişilerin adres bilgilerinin de kayıt altına alınmasını öngören yeni Nüfus Kanunumuzla birlikte Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nde tutulacak olan “yabancılar kütüğü” ifadesinin kodlama çalışmasında yer almamasından dolayı, yine Komisyon Genel Sekreterliği’nden bu ifadenin eklenmesi istenmiştir.

Eklenmesi istenen “köy” ve “yabancılar kütüğü” ifadelerinin eksikliğinin belirtilebilmesi ise bu eksikliğin tespit edilebilmesi ile mümkündür. Bu eksikliğin tespit edilebilmesi ise, çevirmenin, eğitimi boyunca edindiği bilinçle hareket ederek hukuki ve idari sistemler arasındaki tüm farklılıkları görebilmesiyle mümkündür.

Aynı kodlama çalışmasında “correction” ve “rectification” ifadelerinin alt alta kullanılması ise şaşırtıcıdır:

- 10-6-2-1 Décision de l'officier de l'état civil de *correction* d'un vice de forme (E) (Nüfus memurunun şekil hatasını düzeltme kararı-İsp.)
- 10-6-2-2 Décision de l'officier de l'état civil de *rectification* d'une inscription (E) (Nüfus memurunun bir kaydı düzeltme kararı-İsp.)

Kemal Dayınlarlı’nın Fransızca-Türkçe Sözlük’ünden karşılıklarına bakıldığında:

correction: (Dr. Civ.) Düzeltme, tashih etme. Sadakat. Doğruluk.

rectification: n.f. (Dr. Fisc.) Tashih. Düzeltme.

ifadeleri ortaya çıkmaktadır. “Correction” ifadesi Medeni Hukuk açısından “düzeltme”yi tarif ederken, “rectification” ifadesi Vergi Hukuku açısından bir “düzeltme”yi tarif etmektedir. Kodlamada “correction” ifadesinin geçtiği cümlede “şekil hatası” düzeltilirken, “rectification” ifadesinin geçtiği cümlede “kayıt” düzeltilmektedir. Her iki ifadenin de aynı ülke (İspanya) tarafından talep edilmesi ise şaşırtıcıdır. Ne tür metin olursa olsun, özellikle teknik alanda önemli olan, sözcüklerin tek anlamlı olmasını ve tüm okuyucular için aynı anlama gelmesini sağlamaktır (Loffler-Laurian, 1984, s. 177). Bu düşünceden hareketle, her iki cümlede de “düzeltme” için farklı ifadelerin kullanılmasının İspanya için bir önemi olduğu düşünülmelidir. Ancak ülkemiz açısından her ikisinin de bağlı bulunduğu hukuk alanı dışında -ki burada her ikisi de Medeni Hukuk kapsamında kullanılmıştır- anlamları aynı olduğundan Türkçe karşılıkları için “düzeltme” sözcüğü kullanılmıştır.

Yine aynı şekilde “enregistrement”, “inscription” ve “transcription” ifadelerinin de kodlama çalışmasında bir arada kullanılması bu ifadelere karşılık bulma konusunda sıkıntı yaratmaktadır:

1-4-5	Extrait d'acte d' <i>enregistrement</i> d'un partenariat (NL)
(Birlikteliğin kayıt belgesi sureti-Hol.)
1-5-3-1	Certificat attestant l' <i>enregistrement</i> d'un partenariat
(Birlikteliğin kaydını gösteren sertifika)
2-7-2-2	Lieu d' <i>enregistrement</i> de l'acte de mariage (UK)
(Evlenme belgesinin kaydedildiği yer-İng.)
2-7-7-1	Lieu de <i>transcription</i> de l'acte (anc.231)
(Belgenin tescil yeri-eski 231)
2-8-2-5	Lieu de l' <i>inscription</i> du mandat tutélaire (E)
(Vesayet yetkisinin kaydedildiği yer-İsp.)

- 9-2-9-2 Date et lieu de la *transcription* de l'acte de naissance, de mariage, de décès, de partenariat enregistré
(Doğum, evlenme, ölüm, kayıtlı birliktelik belgesinin tescil yeri ve tarihi)
- 9-2-9-5 Date et lieu de la *transcription* de l'acte de partenariat enregistré
(Kayıtlı birliktelik belgesinin tescil yeri ve tarihi)
- 10-4-4-2 Preuve de l'*inscription* dans un registre de l'état civil étranger sous un autre nom (E)
(Yabancı bir nüfus kütüğüne başka bir soyadla kaydın ispatı-İsp.)

Kemal Dayınlarlı'nın Fransızca-Türkçe Sözlük'üne baktığımızda “enregistrement”, “inscription” ve “transcription” ifadeleri için şu karşılıklar yer almaktadır:

enregistrement: n.m. (Dr. Civ.) Tescil, kayıt. Gayrimenkulün veya aynî bir hakkın mahsus sicile (kütüğe) kaydı. Bir hakkın, hukukun veya durumun sicile kaydı (TMK. m. 390, 716, 1013, 1015, 1016, 1017, 1021, 1023, 1025; eski MK. m. 340, 642, 922, 924, 925, 926, 929, 931, 933).

inscription: n.f. (Dr. Civ.) Kayıt, tescil.

transcription: n.f. (Dr. Civ.) Tescil, kayıt.

Türk Hukuk Lûgatı'ndan “tescil” ifadesinin karşılığına baktığımızda ise şu ifadelerle karşılaşılmaktadır:

tescil: [fr. inscription, transcription, immatriculation].

1- Hususî hukukta muayyen hakların veya hukukî imkân ve vaziyetlerin husule gelmesi için kanunda yazılı sicillere kayıt geçirilmesine denir.

2- (tascil) (Es. H.) Bir ilâm veya hüccetin mahkeme sicil defterine ve resmiyet verilmek istenilen bir şeyin defter i mahsusuna kaydına tescil denir.

Sözlük çalışmasıyla varılan sonuç, her üç ifadenin de aynı anlama geldiğidir. Asıl önemli olan ise her üç ifadenin karşılığının Medeni Hukuk açısından da aynı oluşudur. Burada sorun, Fransızca “inscription”, “transcription” ya da “enregistrement” olarak ifade edilen sözcüklerin Türkçede sadece tek şekilde (“tescil” ya da “kayıt”) ifade edilebilmesidir.

Aynı şekilde, “certificat”, “document” ve “acte” ifadelerinin de karşılığı Türkçede tektir: “belge”. Kemal Dayınlarlı’nın Sözlük’ünde şu şekilde karşılıklar kullanılmıştır:

certificat: n.m. (Dr. Adm.) Şahadetname, tasdikname.

document: n.m. (Dr. Civ.) Vesika. Belge. Senet. Delil.

acte: n.m. (Dr. Civ.) Bir hukuki sonuç doğurma amacıyla açığa vurulan irade. Bir olayı, bir sözleşmeyi, bir vecibeyi belirten yazılı belge. İradi, hukuki muamele. Bilerek yapılan haksız fiil. Kişinin yaptığı ve nesnelliği öznellikten daha fazla olan hareket, iş. Senet, mukavelename. Fiil, muamele, işlem, hareket, iş, eylem. Yapılan işler, gerçekleştirilen işler, icraat, karar, dönem. Herhangi bir eylemin veya işin vecibelerini gösteren belge.

Kodlama çalışmasında ise “belge” anlamına gelen her üç ifade de yine bir arada kullanılmıştır:

1-5-1-2	<i>Certificat de naissance</i> (Doğum <i>sertifikası</i>)
1-5-1-4	<i>Certificat de vie</i> (Yaşam <i>sertifikası</i>)
1-5-2	<i>Certificat de mariage</i> (Evlenme <i>sertifikası</i>)
3-2-6-8	<i>Document de légitimation</i> (Meşruiyet <i>belgesi</i>)
9-2-8-1	Date et lieu de délivrance du <i>document</i> (<i>Belgenin</i> teslim yeri ve tarihi)
9-2-9-1	Date et lieu de la transcription de l' <i>acte</i> (<i>Belgenin</i> tescil yeri ve tarihi)
9-2-9-2	Date et lieu de la transcription de l' <i>acte</i> de naissance (Doğum <i>belgesinin</i> tescil yeri ve tarihi)

9-2-9-3 Date et lieu de la transcription de l'*acte* de mariage
(Evlenme *belgesinin* teslim yeri ve tarihi)

Kodlama çalışmasından verdiğimiz örneğin ilk üç kodunu oluşturan “Certificat de naissance, de mariage, de vie” içinde kullanılan “certificat” ifadesi diğer üye ülkelerin mevzuatında böyle bir belgenin olabileceği düşüncesinden hareketle bilinçli bir şekilde “sertifika” olarak çevrilmiştir. Oysa, dilimizde “sertifika” dendiği zaman ilk akla gelen “bilgisayar sertifikası”nda olduğu gibi bir yeterlik belgesidir. Ancak, çevirisi yapılan metinde yazarın başka bir sözcük yerine neden o sözcüğün kullandığının, başka bir noktalama yerine neden o noktalamanın kullandığının göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır Aktaş (1996, s. 98). Mevzuatımızda “doğum”, “ölüm”, “evlenme” ya da “yaşam” sertifikası olarak adlandırılan bir belge olmadığı gibi “doğum”, “ölüm”, “evlenme” ya da “yaşam” belgesi olarak adlandırılan belgeler vardır. Dolayısıyla “certificat” ifadesi dışında “acte” ve “document” ifadesinin karşılığı olarak “belge” ifadesi kullanılmıştır.

Bu noktada alanla ilgili alınacak çeviri eğitimi, bir dile ait sözcük dağarcığının öğretilmesinin yanında bir metni çevirirken hangi “sözcüksel stratejiler”in kullanılacağı ve sözcüklerle ilgili karşılaşabilecek tüm sorunlarda ne tür bir karar verileceği noktasında çok yararlı olacaktır. Bu ise ancak “bu işi bilen ve açıklayabilen kişilerce” yani öğretmenlerce yapılabilir (Yalçın, 2001, s. 257-259).

Tüm bu hukuki sistemler, kültürler ve idari yapılanmalar arasındaki farklılıklardan dolayı ortaya çıkan çeviri sorunları yanında, çevirileri yapılırken anlam karmaşası yaratan sözcüklerden doğan sorunlar da bulunmaktadır.

Bu duruma verilebilecek en uygun örnekler: “domicile” ve “résidence habituelle” ile “nationalité” ve “citoyenneté” olacaktır.

Kemal Dayınlarlı’nın Sözlük’ünde:

domicile: n.m. (Dr. Civ.) İkametgâh, konut. Bir kimsenin yerleşmek maksadı ile oturduğu yer. Hukukumuzda herkesin tek bir ikametgâhı vardır (TMK. m. 19, 21).

Tüzel kişilerin ikametgâhı, tüzüğünde aksine hüküm bulunmadıkça, işlem merkezinin bulunduğu yerdir. Bazı kimselerin ikametgâhı, yasa tarafından belirtilmiştir.

résidence: n.f. (Dr. Int. Privé) Genel ikametgâh.

habituelle: (Dr. Civ.) Mutad, olağan.

olarak verilmiştir. Medeni Hukuk açısından “domicile” ifadesi kullanılırken, Devletler Umumi Hukuku açısından “résidence” ifadesi kullanılmaktadır. Her iki ifadenin de “ikametgâh” anlamına geldiği görülmektedir.

Bunun yanında şu da bilinmelidir ki, hukuk dili kuşkusuz yavaş bir şekilde ama eskiye kıyasla daha hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu olay kurumların değişimlerinin etkisi altında meydana gelmektedir (Groffier, 1990, s. 315). Yukarıda verdiğimiz örneğin eski Nüfus Kanunumuza göre “ikametgâh”, yeni Nüfus Kanunumuza göre ise “yerleşim yeri” olarak kullanılması bunun bir işaretidir.

Kodlama çalışmasında bu iki ifade de alt alta kullanılmıştır:

2-1-5	<i>Domicile (Yerleşim yeri)</i>
2-1-5-2	<i>Domicile du parent/des parents</i> (Ebeveynin/ebeveynlerin <i>yerleşim yeri</i>)
2-1-5-3	<i>Domicile du père (Babanın yerleşim yeri)</i>
2-1-5-4	<i>Domicile de la mère (Annenin yerleşim yeri)</i>
2-1-5-5	<i>Domicile de l'enfant (Çocuğun yerleşim yeri)</i>
2-1-7	<i>Résidence (Yerleşim yeri)</i>
2-1-7-1	<i>Résidence habituelle (UK)</i> (<i>Yerleşim yeri-İng</i>)
2-1-7-2	<i>Résidence habituelle du parent/des parents</i> (Ebeveynin/ebeveynlerin <i>yerleşim yeri</i>)
2-1-7-3	<i>Résidence habituelle du père (Babanın yerleşim yeri)</i>

- 2-1-7-4 *Résidence habituelle* de la mère (UK)
 (Annenin yerleşim yeri-İng.)
- 2-1-7-5 *Résidence habituelle* de l'enfant (Çocuğun yerleşim yeri)

Aynı anlama gelmesine rağmen iki ayrı ifadenin varlığı, iki ayrı hukuk sisteminden ileri gelmektedir: Kıta Avrupası'nda hakim olan Roma hukuk sistemi (Civil Law) ile eski örf ve adetlere ve içtihatlarla dayanan İngiliz hukuk sistemi (Common Law) (Ovacık, 2000, s. 66, 75). Civil Law hukuk anlayışını benimseyen ülkeler “yerleşim yeri” için “domicile” ifadesini kullanırken, Common Law hukuk anlayışını benimseyenler ise “résidence habituelle” ifadesini kullanmaktadırlar. Kodlama çalışmalarında da etkisini hissettiren bu anlayış farklılıklarından dolayı, merkezi Fransa olan Komisyon Genel Sekreterliği “domicile” ifadesini önerirken, İngiltere “résidence habituelle” ifadesini önermiştir. Diğer taraftan, ihtilaf ve diğer özel hukuk konularıyla ilgili uluslararası sözleşmelerde de “domicile” yerine “habitual residence” kullanılmaktadır (“*Domicile is being supplanted by habitual residence in the international conventions dealing with Conflict and other private law matters*”)
 (http://en.wikipedia.org/wiki/Domicile_%28law%29, 2007).

Metnin içeriği ile ilgilenen her okuyucu için olduğu gibi anlam araştırmasında bulunan iyi bir çevirmen için de anlam belirsizlikleri metinle ilgili değil, diller, sistemler ve disiplinler arasındaki farklılıklarla ilgili bir problemdir. Bir metni anlamak, dilsel yetiye ve ansiklopedik bilgi dağarcığına bağlı bir eylemdir. Kişinin bilgi birikimi bu noktada önemli bir rol oynamaktadır (Lederer, 1994, s. 30, 32). Dolayısıyla, çevirmenin iki dili de iyi bilmesinin ötesinde ifadelerin kullanımı açısından kanunlar arası yorum gücünün gelişmesi ve var olan disiplinler içinde de bu ifadeleri yorumlayabilmesi, alacağı eğitimle mümkün olacaktır. Tüm bu bilgileri yorumlama konusunda üst çeviri bilincinden yoksun çevirmen söz konusu “domicile” ve “résidence habituelle” ifadelerini çevirirken birebir (*mot à mot*) çeviri yaparak farklı sonuçlara ulaşacaktır. Bu ise çevirmeni ulaşılmak istenen hedeften uzaklaştıracaktır.

Kemal Dayınarlı'nın Fransızca-Türkçe Sözlük'üne bu defa “nationalité” ve “citoyenneté” ifadelerinin karşılıkları için baktığımızda:

nationalité: n.f. (Dr. Civ.; Dr. Int. Privé et Publ.) Vatandaşlık. Kişinin bağımsız bir ülkeye siyasi ve hukuki bağı.

citoyenneté: (Dr. Adm.) Yurttaşlık. Vatandaşlık.

Kemal Dayınarlı'nın Türkçe-Fransızca Sözlük'ünden bakıldığında ise:

uyruklu; vatandaşlık; milliyet: (Dr. Int. Publ.) Nationalité.

ifadeleri yer almaktadır. Yapılan sözlük çalışmasıyla her iki ifadenin de aynı anlama geldiği görülmüştür. Ancak International Encyclopedia Of Comparative Law adlı kitaba baktığımızda aslında “nationalité” ifadesinin “uyruklu”; “citoyenneté” ifadesinin de “vatandaşlık” olduğu açıkça görülmektedir: *Uyruklu olmak her zaman tüm vatandaşlık haklarına sahip olmak anlamına gelmez* (“Being a national does not always mean the possession of all the rights of citizenship”). Bu cümlemin ise Garay Doktrini'ne dayandırıldığı belirtilmektedir, çünkü söz konusu doktrine göre, *her vatandaş aynı zamanda ilgili devletin uyruğundandır, ancak her uyruklu ille de ilgili devletin vatandaşı değildir* (“Every citizen is a national but not every national is necessarily a citizen of the state concerned”) (Heldrich and Steiner, 1995, s. 114).

Bu durumun bir örneği Türk vatandaşlığından ayrılanlar için de görülmektedir. Çünkü her T.C. vatandaşı Türk uyrukludur. Ancak 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 29. maddesine göre “(Değişik: 06/7/2004- 5203/ 1.md) Bu Kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tâbi tutulur. Ancak doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığından vatandaşlıktan çıkma izni alanlar ve bunların vatandaşlıktan çıkma belgesinde kayıtlı reşit olmayan çocukları; Türkiye Cumhuriyetinin millî güvenliğine

ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü ve seçme-seçilme, kamu görevlerine girme ve muafin araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tâbi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Kanunun 33 ve 35 inci madde hükümleri saklıdır”

(<http://www.nvi.gov.tr/attached/nvi/nufusmevzuati/kanun/turkvatandasligikanunu.doc>, 2007) denilmekte olup, Türk vatandaşlığından çıkma izni alarak ayrılanlar, kanunda adı belirtilmeden tanımı yapılan “Mavi Kart” sahibi olabilirler ve seçme-seçilme gibi bazı haklar dışında tüm Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanabilirler. Bu durumda, gerekli şartları yerine getirerek Mavi Kart sahibi olanlar Türk uyruğundan olup, Alman, Fransız, vs. vatandaşı da olabilirler.

Bu konuda Rona Aybay “uluslararası düzeyde en kapsamlı düzenleme” olarak nitelendirdiği “Uyrukluk Konusunda Avrupa Sözleşmesi” metninde, “uyrukluk” (nationality; nationalité) deyiminin kullanılmasına rağmen, Sözleşme’nin “Açıklayıcı Rapor”unda bunun “yurtdaşlık” (citizenchip) deyimiyile eşanlamlı olarak kullanıldığının özellikle belirtildiğini söylemekte ve şöyle devam etmektedir: “Açıklayıcı Rapor’a göre “yurtdaşlık” deyimini daha çok Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde tercih edilmekte, “uyrukluk” ise Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda kullanılmaktadır” (2003, s. 9).

Kodlama çalışmasında da, her iki ifadenin aynı anlamda kullanıldığını, bir dipnotla açıklama gereği duyulmuştur:

6- NATIONALITE / NATIONALITES

N.B. “Nationalité” / “Citoyenneté”³²

³² *Sözcük çalışmasına şöyle bir cümle eklenmeli: “Bu sözcük çalışması çerçevesinde “uyrukluk” ve “vatandaşlık” sözcükleri eşanlamlıdır” (Ajouter une phrase dans le lexique telle que: “Dans le cadre de ce lexique, les termes “nationalité” et “citoyenneté” sont synonymes”).*

Vatandaşlık Kanunumuzun incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, iki ifade arasında fark gözetilmemiş ve “vatandaş” ifadesinin kullanılması yeterli görülmüştür. Vatandaşlık Kanunumuzun sadece 8. maddesinde “uyruklu” ifadesi geçmesine rağmen “vatandaşlık” anlamında kullanılmıştır: “(Değişik: 12/6/2003-4866/2.md.) Bu Kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanlardan; 19 uncu madde uyarınca yabancı erkeklerle evlenmek ve kocasının *uyrukluğunu* seçmek suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden ve 13 üncü maddede öngörülen süreyi geçiren kadınlar ile 20 inci madde uyarınca izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkanlar İçişleri Bakanlığınca, 25 inci madde uyarınca Bakanlar Kurulunca Türk vatandaşlığını kaybettiklerine karar verilenler ise Bakanlar Kurulu kararıyla, ikamet şartı aranmaksızın, yeniden vatandaşlığa alınabilir” (<http://www.nvi.gov.tr/attached/nvi/nufusmevzuati/kanun/turkvatandasligikanunu.doc>, 2007).

Hukuki metinlerin çevirisinde, diğer uzmanlık alanı çevirilerinde olduğu gibi önemli olanın “içeriğin aktarılması” olduğunu belirtmiştik. Bu nedenle, bu metinlerin çevirisinde, sadece “eşleştirme işlemi” yapılmamalı, metinde verilen tüm bilgiler “kesin olarak” aktarılmalıdır. Dolayısıyla “kavramların içerikleri” anlaşılır ve net bir biçimde öğretilmelidir öğrencilere. Daha sonra “terimler” üzerinde çalışılmalıdır. Bunu yaparken, sadece “sözcükler” üzerinde çalışılmamalı, aynı zamanda bu sözcüklerin “nerede ve nasıl” kullanılacağı da gösterilmelidir (Tahir, 2001, s. 96).

Özellikle özel alan uygulamalarında “dillerin örtüşmezliği” ve “sosyo-kültürel dizgiler”in farklılığından dolayı dilden dile aktarımlarda “bilgi yitimi” olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla, kaynak dilde kullanılan her kavram erek dile tam olarak aktarılamayabilir, bu nedenle de aynı kavramsallaşma yakalanamayabilir. Bu konuda sözlüklere yapılan başvurular ise kesin sonuç getirmeyebilir (Cary, 1985, s. 19). Bu noktada, sadece iki ifade için ilk aşamada sözlük incelemelerinden, daha sonra konu ile ilgili kaynak taramasından ve kanun yorumlarından çıkan sonuç, mevzuatımız açısından “nationalité” ve “citoyenneté” ifadeleri için “vatandaşlık” karşılığının kullanıldığıdır.

Uluocak'ın da özellikle belirttiği gibi “hukukumuzda *vatandaşlık* (yurttaşlık) ve *tabiiyet* (uyruklu) deyimleri eş anlamda kullanılmıştır. (...) Halen yürürlükte bulunan, 1964 tarihli “Türk Vatandaşlığı Kanunu”nda ise sadece “vatandaşlık” terimi yer almaktadır” (1989, s. 16).

Varılan sonucun ne kadar doğru olduğunu görebilmek için Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Türk Vatandaşlığını Kazanma İşlemleri Daire Başkanlığında on yıldır Şube Müdürü olarak görev yapan Sayın Bedriye Duman'la yaptığımız görüşmede “uyruklu” ifadesinin “vatandaşlık” ifadesinin üstünde bir kavram olduğunu, nesnelerin bile uyrukluğa olabilecekken (örneğin gemiler), vatandaşlığın sadece gerçek kişilere mahsus olduğunu belirtmektedir. Mevzuatımız açısından değerlendirildiğinde “vatandaşlık” ifadesinin kullanılmasının ise yerinde olacağını doğrulamıştır (19 Nisan 2007).

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nde dört yıl Türk Vatandaşlığını Kazanma İşlemleri Daire Başkanlığı görevi yapan ve aynı kurumda halen Genel Müdür Yardımcısı olan on dokuz yıllık mülki idare amiri Sayın Mustafa Tutulmaz'la yaptığımız söyleşi sırasında “uyruklu” ile “vatandaşlık” ifadelerinin kullanımının ülkeden ülkeye değiştiğini; hakların kullanımının ve özgürlük anlayışının öne çıktığı ülkelerde “uyruklu” ifadesinin tercih edildiğini, otoritenin ve devlet anlayışının ön planda olduğu ülkelerde ise “vatandaşlık” ifadesinin tercih edildiğini belirtmiştir. Sayın Tutulmaz ayrıca, bu ifadelerden hangisinin kullanılacağı konusunda ülkenin bürokratlarıyla bilim adamlarının tercihlerinin de etkili olduğunu altını çizmiştir.

Diğer taraftan, Tutulmaz bilinen “vatandaşlık” kavramından farklı olarak “Avrupa Birliği vatandaşlığı” kavramının da ortaya çıktığını belirtmiş ve Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının gerekçesini açıklarken şu ifadeleri kullanmıştır: “Avrupa Birliği vatandaşlığı, üye devletin vatandaşı olan bir kişinin birlik çerçevesinde belirli hak ve yükümlülüklerinin bulunması anlamına gelir. Üye devletlerde dolaşım ve ikamet özgürlüğü, ikamet edilen devlette yerel ve Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılabilme, kendi ülkesinin temsilciliğinin bulunmadığı

üçüncü ülkelerde üye ülkelerin diplomatik korumasından faydalanma, Avrupa Parlamentosuna ve [O]mbudsmana başvurma hakkı Avrupa Birliği Vatandaşının hakları olarak karşımıza çıkmaktadır” (25 Mayıs 2007).

Teknik alanların tamamı kendi terminolojilerini de içinde barındırırlar. Tıp ve kimya alanları da kendilerine özgü dillere sahiptirler ama araçları ve nesneleri metinler değildir. Hukuk alanının incelenmesi demek, özellikle tarihsel bir süreci ifade eden özel bir sözcük dağarcığını incelemek demektir (Groffier, 1990, s. 314). Bu nedenledir ki, hukuki metinlerin çevirilerinde var olan terminolojilerin yoğunluğu ve anlaşılması açısından yaşanan sorunların yanında, Tahir’in de belirttiği gibi kaynak dildeki bir sözcüğe Türkçe karşılık bulunurken sıklıkla karşılaşılan Arapça ve Farsça sözcüklerin yarattığı “anlam güçlüklerin”den dolayı “bir başka diliçi çeviri” yapmak gerekliliği de doğmaktadır (2001, s. 97-98). Bu ise hukuki metinlerin çevirisinde karşılaşılan bir diğer sorunu ortaya koymaktadır.

Ülkemizin Komisyona katılma yılı itibariyle (1953) Osmanlıca dil yapısının Türkçe üzerindeki etkilerinin devam ettiğini görmekteyiz. Metinlerini incelediğimiz Komisyonun adının (Commission International de l’Etat Civil) çevirisinin bile Osmanlıcanın etkisi altında yapılması bu durumu kanıtlamaktadır: Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu. Burada “état civil”in karşılığı olarak kullanılan “ahvali şahsiye” ile anlatılmak istenen bir bireyin tüm kişisel durumlarıdır. Ancak kişilerin mağduriyetini önlemek ve bürokratik işleyişi hızlandırmak adına yine kişiler için kurulan bu Komisyonun adının herkesçe rahatlıkla anlaşılması bu haliyle mümkün değildir.

Oysa ister genel bir çeviri, isterse hukuki bir çeviri olsun mekanizma aynı şekilde işler. Anlamak için değil anlaşılmasını sağlamak için çeviririz (Gémar, 1979, s. 37). Burada söz konusu olan yanlış ya da eksik çeviri değil, “dil içinde tekrar çeviri”nin gerekliliğidir. Anlamadığımız bir kavramı ya da sözcüğü çevirmenin mümkün olmadığı ise bir gerçektir. Teknik çeviride nadiren karşılaşılan bir alan ve terminoloji vardır karşımızda. Kullanılan sözcükler tanımlanmış ve sözlüklerde hemen bulabileceğimiz türden değildir. Teknik çevirmen her zaman sözcük

bilgisindeki eksiklikleri doldurmalı ve alanı ile ilgili tüm gelişmeleri takip etmelidir (Horguelin, 1966, s. 21, 25).

Komisyonun bu kadar eski olan adı düşünüldüğünde, alışkanlıklardan vazgeçmek veya artık resmiyete dökülmüş ve yıllardır kullanılan bir kalıp ifadeyi değiştirmek zordur; ancak aşağıda verilen örneklerin karşılıklarında Türkçe olan ve çok daha anlaşılır ifadelerin kullanılmasını ve eskileriyle yer değiştirmesini sağlamak o kadar da zor değildir.

Sözleşme başlarında geçen “preamble” ifadesi için “önsöz” karşılığı kullanılabilecekken “dibace” karşılığının kullanılması, vatandaşlık konularında sıkça kullanılan “acquisition de la nationalité” ifadesi için “vatandaşlığın kazanılması” karşılığı kullanılabilecekken “vatandaşlığın iktisabı” karşılığının kullanılması, “réfugié” ifadesi için “sığınmacı” karşılığı kullanılabilecekken “mülteci” ya da “iltica eden” karşılığının kullanılması, zaten var olan çeviri sorununu daha da büyötmektedir. Bu durumda çevirmen hem ifadenin karşılığını bulacak, hem bulduğu karşılığı anlamaya çalışacak, hem de çevirisini yaptığı metin açısından onu kullanıp kullanmayacağına karar verecektir.

Terminoloji, pedagojik materyal eksikliğinden dolayı öğretilmesi zor olan yeni bir disiplin olarak kaldı. O yüzden terminoloji, çeviri dersi içerisinde verilerek, öğrenciye nasıl çeviri yapılacağı ile birlikte öğretilmiş olacaktır (Faribault, 1988, s. 303). Dolayısıyla, çevirmen zaten karışık olan hukuki metinlerin çevirisinde karşısına çıkan bu tür sorunları giderme konusunda daha bilinçli davranacak ve çeviri yaparken karşılaşılabileceği tıkanıklıkları böylece aşabilecektir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi hukuki metinlerin çevirisinde farklı hukuk sistemlerinden kaynaklanan ve terminoloji açısından yaşanan zorlukların yanında, hukuk dilinin özelliklerinden kaynaklanan zorluklarla da karşılaşmaktadır.

5.2. Hukuk Diliyle İlgili Sorunlar

Daha önce de belirttiğimiz gibi hukuk dili kendine özgü bir yapıya sahiptir ve anadili aynı olanlar için bile anlaşılması ve çözülmesi zor olan önermeler içerir. Bunun yanı sıra, bazı Türkçe resmi metinlerde hâlâ yer yer Osmanlıca ifadelerin kullanılıyor olması da çevirmen için ayrı bir zorluk kaynağıdır.

Çevirilerde, Osmanlıca yerine Türkçe ifadelerin kullanılmasının gerekliliğinin daha iyi anlaşılması için tamamı ekte de sunulan iki ayrı metinden örnekler vermek istiyoruz. Birincisi, 1956 yılında Paris’te imzalanan 1 No’lu “Yabancı Memleketlerde Kullanılmak Üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye) Kayıt Hülâsası Suretleri Hakkındaki Anlaşma”dan (Ek 3 ve Ek 4), ikincisi ise bu anlaşmanın yerine geçen ve 1976 yılında Viyana’da imzalanan 16 No’lu “Çok Dilde Nüfus Kayıt Örnekleri Verilmesine İlişkin Sözleşme”den (Ek 5 ve Ek 6) alıntılanmıştır.

1 No’lu Sözleşme’nin 1. maddesinin Fransızcası: “Les extraits des actes de l’état civil constatant la naissance, le mariage ou le décès pourront, lorsque leur utilisation dans le pays où ils sont réclamés nécessite une traduction, être établis conformément à l’article 4 ci-après et aux formules A, B et C annexées à la présente Convention.

Ces extraits ne seront délivrés qu’aux personnes qui, d’après la loi interne du pays où l’acte a été dressé ou transcrit, ont qualité pour obtenir des copies littérales de cet acte.

Pour l’application de la présente Convention, les mentions marginales font des actes de l’état civil” (<http://www.ciecl.org/ListeConventions.htm>, 2007).

1 No’lu Sözleşme’nin 1. maddesinin Türkçesi: “Doğum, evlenme ve ölümü müsbit nüfus kayıt hülâsaları, talebolundukları memlekette istimal edilmeleri bir tercümeyle lüzum gösterdiği ahvalde, aşağıdaki 4 üncü madde ve işbu Anlaşmanın ekini teşkil eden A, B ve C belgeleri mucibince tanzim olunur.

İşbu kayıt hülâsaları ancak, vesikanın tanzim veya istinsah edildiği memleketin dahili kanunu mucibince, bahse konu belgenin aslına mutabık suretini alabilmek selâhiyetini haiz kimselere ita olunabilecektir.

İşbu Anlaşmanın tatbiki bakımından derkenarlar dahi nüfus suretlerinin bir parçasını teşkil eder” (Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu (C.I.E.C.) Sözleşmeleri, 2005, s. 27).

16 No’lu Sözleşme’nin 1. maddesinin Fransızcası: “Les extraits des actes de l’état civil constatant la naissance, le mariage ou le décès sont, lorsqu’une partie intéressée le demande ou lorsque leur utilisation nécessite une traduction, établis aux formules A, B et C annexées à la présente Convention.

Dans chaque Etat contractant, ces extraits ne sont délivrés qu’aux personnes qui ont qualité pour obtenir des expéditions littérales” (<http://www.ciec1.org/ListeConventions.htm>, 2007).

16 No’lu Sözleşme’nin 1. maddesinin Türkçesi: “Doğum, evlenme veya ölüme ait nüfus kayıt örnekleri, ilgili bir tarafın istemesi veya kullanımının bir çeviriyi gerektirmesi halinde, bu Sözleşmenin ekleri olan A, B ve C formüllerine uygun olarak düzenlenir.

Her Âkit Devlette, bu kayıt örnekleri, ancak nüfus kayıtlarının aslına uygun örneklerini almak hakkına sahip kişilere verilir” (Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu (C.I.E.C.) Sözleşmeleri, 2005, s. 149).

Aynı içeriği ve şekli düzenleyen iki farklı Sözleşme’nin birbirine benzeyen metinlerinin farklı yıllarda farklı çevrilmesi, hemen hemen aynı şeyi söylüyorken eski dilde yazılmış olanın nasıl da anlaşılmaz hale geldiği ve anlaşılabilmesi için Türkçeye ikinci bir çevirinin yapılması gerektiği ortadadır. Ancak, hukuki metinlerin çevirisinde terminoloji konusunda yaşanan sorunların yanında cümle yapılarının uzunluğu ve karmaşıklığından dolayı yaşanan sorunlar da vardır.

Bir metnin çevrilmeden önce okunması gerekir. Bu okuma eylemi ise iki aşamada yapılmalıdır: ana fikri, yan fikirleri, mantık ilişkisini anlamak için hızlı bir okuma ve tüm detayları anlamak için ikinci bir okuma. Böylece, bir metin öncelikle genel olarak, sonra da teknik olarak anlaşılacaktır (Lederer, 1994, s. 142-143). Örneğin, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunumuzun 5. maddesinde belirtilen kütük ve kayıt bilgileri ile ilgili cümlelerin çevirisini ele alalım: çevirmen önce metni anlamalı, sonra çevirmeye başlamalıdır. Nüfus konusunun temel bilgilerini içeren 5. maddede “nüfus kütükleri”nden bahsedilmektedir. Çevirmen, her şeyden önce burada bahsedilen “nüfus kütüğü” ifadesindeki “nüfus” kelimesinin “population” değil, “état civil” olduğunu metni okuduğu zaman çıkarabilecektir. Çünkü sözü edilen nüfus kütükleri tüm kişisel bilgilerin tutulduğu kütüklerdir.

“Hukukî mahiyeti

MADDE 5- (1) Nüfus kütükleri; kişilerin kimliklerinin, yerleşim yeri adreslerinin, aile bağlarının, vatandaşlık durumlarının ve şahsî hallerinin belirlenmesi amacıyla ilçe ve aile esasına göre nüfus olaylarının tescil edildiği, daimî olarak saklanması gerekli resmî belgelerdir.

(2) Aile kütüğü ve özel kütüklerde tutulan kayıtlar ile yedekleri ve bunlardan çıkarılan kayıt örnekleri aynı hukukî değere sahiptir. Kayıtlar arasında farklılık olduğu takdirde, aksi sabit oluncaya kadar kayda esas olan dayanak belgesi geçerlidir”

http://www.nvi.gov.tr/attached/nvi/nufusmevzuati/kanun/nufus_kanunu.doc, 2007).

“Valeur juridique

ARTICLE 5- (1) Les registres d'état civil; sont des documents officiels nécessaires à conserver de façon permanente et sur lesquels sont inscrits les événements d'état civil tenant compte de la famille et de la sous-préfecture en vue de déterminer les identités, les domiciles, les liens de famille, les situations de citoyenneté et les états civil des personnes.

(2) Les inscriptions dans des registres de famille et des registres spéciaux et leur réserve et les extraits obtenus à partir de celles-ci ont la même valeur juridique. En cas de divergence entre les inscriptions, l'acte de référence de l'inscription fait foi jusque la preuve du contraire”.

Eruz'un da belirttiği gibi, çevirmen “metnin üreticisiyle okuru arasında bir köprü” konumundadır ve dolayısıyla “üretici ve alıcı arasında” bilginin aktarılmasını sağlamaktadır. Bu işleviyle çevirmen “kültürlerarası iletişimi sağlayan iletişim uzmanı”dır (2003, s. 18). Çevirmenin metne bağlılığı, çeviri işlemini gerçekleştirirken kendiliğinden oluşur. Çevirmen, metni anlar, sindirir, üzerine düşünür ve erek dilde, orijinal metnin tüm ayrıntılarıyla birlikte yeniden ifade eder. Bunu yaparken daha fazla ya da daha az sözcük kullanabilir. Çünkü çevirmen, harf çevirisi yapan bir kişi değil, bir düşünceyi, bir mesajı açık ve net olarak ifade edendir (Flamand, 1981, s. 352).

Çevirmen metni okuyup anladıktan sonra, belirtilen ifadelerin Fransızca karşılıklarını bulacaktır. Ancak hukuk çevirilerinde karşılaşılan zorluklar sadece terminoloji ile ilgili değildir. Kaynak dildeki metnin erek dilde tekrar yazımı cümle yapıları açısından da her zaman kolay olmaz. Bu ise çevirmen için ciddi bir problemdir (Gémar, 1979, s. 48). Türkçede fiil cümlesiyle ifade edilmiş olan, Fransızcada edilmeyebilir. Kanunun 5. maddesinin 2. bendinde geçen “aksi *sabit oluncaya* kadar kayda *esas olan* dayanak belgesi *geçerlidir*” ifadesinde iki ayrı fiil ve bir ortaç (sıfat-fiil) kullanılmıştır: “sabit olmak”, “esas olmak” ve “geçerli olmak”. Oysa bu ifadenin Fransızca çevirisi yapılırken, sadece “geçerli olmak” ifadesi için fiil kullanmak tercih edilmiştir: “l'acte de référence de l'inscription *fait foi* jusque la preuve du contraire”. Çünkü amaç, kaynak dilde söyleneni erek dile aktarırken hiçbir anlam yitimine olanak vermemek ama aynı zamanda ifadeleri zorlamadan ve kolay anlaşılmasını sağlayarak çevirmektir. Çeviri yapmanın “her şeyi hesaba katmak”, “metindeki bölümlerin”, “bölümlerdeki cümlelerin” ve “cümlelerdeki sözcüklerin” yerini değiştirmek olduğunu belirten Flamand, çevirmeni bir filozofa benzetir ve çevirmenin, “öğeler arasındaki ilişki”yi ve “dayanışma”nın anlamını bilmesi gerektiğini vurgular (1981, s. 351).

Aktaş da bu konuda Flaman'da aynı görüşü paylaşarak şunları ifade etmiştir:

“Bu metinler, her toplumda kendiliğinden oluşan ve uyulması toplum içinde yaşamın bir mecburiyeti olan yasaları, yönetmelikleri, tüzükleri içerir ve alıcıya bunların uygulanış biçimi konusunda seslenerek, onların bir davranışa girmesini, yani yasaların gerektirdiği zorunluluklara riayet etmesini bildirir. Bu işlevlerle yüklü bir kaynak metni hedef dile çevirirken, elbette o dilde aynı işlevleri yerine getiren eşdeğer bir metinle çevirmek gerekir” (Aktaş, 1996, s. 144).

Çevirisi yapılırken yanlış anlaşılmış bir düşünce, diğer bir dilde açık bir şekilde ifade edilemez ve alıcıda bilgi eksikliği ile anlama eyleminde eksikliğe neden olur. Bir metnin anlaşılmaması doğrudan o metinde kullanılan dilin bilinmemesi ile ilgilidir. Oysa teknik bir metnin anlaşılmaması veya yanlış anlaşılması ise mesajın özel içeriğine bağlıdır (Cormier, 1990, s. 679, 682). Dolayısıyla çevirmen doğru bir çeviri ortaya koyabilmek için her şeyden önce metnin içeriğini anlamış olmalıdır.

Aynı kanunun bu defa 11. maddesinin çevirisini ele alalım: daha önce de belirttiğimiz gibi, kullanılan ifadelerle Fransızca karşılıklar bulmadan önce metni iyice okuyup içeriği anlamak gerekmektedir.

“Tescil mecburiyeti

MADDE 11- (1) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan her kişi yurt içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında dış temsilciliğe müracaatla kendisini nüfus kütüklerine yazdırmaya ve nüfus cüzdanı almaya mecburdur. Ergin olmayanların nüfus olaylarını yazdırıp nüfus cüzdanlarını almaya veli, vasi veya kayyımları, bunların bulunmaması halinde, çocukları yanlarında bulunduranlar ile 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun yetkili kıldığı kuruluş yetkilileri görevlidirler.

(2) Türk vatandaşlığını sonradan kazanmış olanlar da vatandaşlığı kazandıkları tarihten itibaren nüfus kütüğüne geçirilir”

(http://www.nvi.gov.tr/attached/nvi/nufusmevzuati/kanun/nufus_kanunu.doc, 2007).

Bu maddede geçen ifadelerden özellikle anlam karmaşası yaratabilecek olan “veli”, “vasi” ve “kayyım” ifadelerinin Fransızca karşılıkları ile bir kurum adı

olan “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu”nun Fransızca karşılığını bulmak gerekir. Diğer taraftan, daha önce de belirtildiği gibi üst çeviri bilincine sahip her çevirmenin, kanun maddesinde geçen “ergin olmayan” ifadesinin Fransızca “mineur” ifadesine karşılık geldiği yorumunu yapabilmesi gerekmektedir.

Türk Hukuk Lûgatı’ndan bu ifadelerin anlamlarına baktığımızda:

veli: [alm. Inhaber der elterlichen Gewalt, Gewaltinhaber. – fr. détenteur de la puissance paternelle. – ing. parental guardian. – lât. pater familias].

1- Velayet hakkına sahip olanlardan her birine denir, bunlar baba ile ana veya bunlardan biridir (MK. 262).

2- (Valiyy) (Es. H.) Velayet hakkını haiz olan kimsedir.

vasi: [alm. Vormund. – fr. tuteur. – ing. guardian (of a minor). – lât. tutor]

1- Velayet altında bulunmayan kaasırların (yani küçüklerin ve mahcurların) menfaatlerini korumak üzere sulh mahkemesi tarafından tayin edilen kanuni mümessildir (MK. 346 vd.).

2- (Vaş yy) (Es. H.) Terike veya kaasırlar veya her ikisi üzerinde kendisine tasarruf teffiz olunan kimsedir. Bu, ya mütevaffa tarafından teffiz edilir ki, buna vasi-i meyyit, veya yargıç tarafından teffiz edilir ki buna da vasi-i kazi denir; Buna “Musaileyh” dahi denir.

kayyım: [alm. Pfleger (Al.); Beistand (İs.), Kurator (İs.). – fr. curateur. – ing. trustee, administrator, guardian, curator. – lât. curator].

1- Kanunla muayyen hallerde bir malı idare etmek veya bir işi görmek üzere tayin olunan kimsedir ki; kanuni veya ihtiyari olur (MK. 353, 376 vd. 401-403, 421, 422).

2- (kayyim) (Es. H.) a) Vakfın mütevellisi demektir. Cemi «kuvvam»dır. Vakıf malın hıfzı, cemi, tefriki kendisine bırakılan kimse manasını da ifade eder. Bu takdirde mütevellinin maiyetinde bir memur demek olur.

b) Mefkudun (gaibin) mallarını muhafaza, nasın zimmetlerinde bulunan

hukukunu kabz ve mefkudun mallarında usulü dairesinde bazı tasarruf için yargıç tarafından tayin edilen kimsedir.

ifadeleri yer almaktadır. Dolayısıyla velinin, anne ve baba veya ikisinden biri ve Fransızcasının “détenteur de la puissance paternelle”; vasinin, velisi olmayanlar için tayin edilen kanuni kişi ve Fransızcasının “tuteur”; kayyımın ise, bir malı idare etmek veya bir işi görmek üzere tayin edilen kişi ve Fransızcasının “curateur” olduğu anlaşılmaktadır. Çevirmen, bu sözcüklerin, öncelikle tam olarak ne anlama geldiğini, sonra da bunların Fransızca karşılıklarını bulduktan sonra kaynak dildeki ifadeleri erek dilde yeniden oluşturmaya başlar.

“Obligation d’inscription

ARTICLE 11- (1) Tout citoyen de la République de Turquie est obligé de s’inscrire sur les registres de l’état civil, en Turquie en recourant aux bureaux de l’état civil et à l’étranger aux postes diplomatiques, et d’obtenir une carte d’identité. Le détenteur de la puissance paternelle, le tuteur, le curateur, à défaut de ceux-ci, les personnes qui gardent les enfants et selon la loi 2828 du 24/5/1983 les compétents désignés par la loi des Services Sociaux et l’Etablissement de la Garde des Enfants sont chargés d’inscrire des événements d’état civil des mineurs sur les registres et d’obtenir leur carte d’identité.

(2) Les personnes ayant ultérieurement acquis la citoyenneté turque sont inscrites sur le registre de l’état civil à partir de la date de l’acquisition”.

Maddenin çevirisinde “yurt dışında dış temsilciliğe müracaatla” ifadesindeki isim olarak kullanılan “müracaatla” sözcüğü için bir eylem içermesinden dolayı Fransızca karşılık olarak “en recourant” ifadesi tercih edilmiştir. Diğer taraftan, söz konusu madde içinde geçen “kendisini yazdırmak” ifadesi için ise Fransızca “s’inscrire” (kendini kayıt ettirmek) fiili ve “yazdırmak” ifadesi için “inscrire” (kayıt etmek veya ettirmek) karşılığı kullanılmıştır. Çünkü metnin içeriğinden “yazdırmak” ifadesinin “kayıt ettirmek” anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Kanun, karar ve uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeleri çeviren birinin sorumluluğu ile sadece idari ve ticari yazıları çeviren kişinin sorumluluğu Sosyal, politik, etik, vb. açıdan aynı seviyede değildir (Gémar, 1988, s. 308-309). Dolayısıyla kanun çeviren bir çevirmen daha titiz, daha net ve kendinden daha emin olmalıdır. Çünkü cümle yapılarının uzun olması bir dilden diğerine bilgi aktarırken çevirmenin işini daha da zorlaştırmaktadır ve bu durum “cümlelerde yapısal ve anlamsal bozuklukların ortaya çıkmasına yol açmaktadır” (Tahir, 2001, s. 97-98). Çevirisi incelenen 11. maddenin 1. bendinde geçen, “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı *olan* her kişi yurt içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında dış temsilcilığe müracaatla kendisini nüfus kütüklerine *yazdırmaya* ve nüfus cüzdanı *almaya mecburdur*” cümlesinde dört fiil bulunmaktadır. Tek bir cümlede bulunan bu kadar fiil, o cümlelerin hem oluşturulduğu kaynak dilde anlaşılmasını güçleştirecek hem de çevirisi yapılacak erek dildeki ifadeyi zorlaştıracaktır. Bu cümle, Fransızca olarak anlatılmak istendiğinde de dört fiil kullanıldığı görülmektedir: “Tout citoyen de la République de Turquie est *obligé* de *s’inscrire* en *recourant* aux bureaux de l’état civil en Turquie et aux postes diplomatiques a l’étranger, sur les registres de l’état civil et *d’obtenir* une carte d’identité”. Dolayısıyla çevirisi yapılan cümle ne kadar uzun olursa olsun ya da ne kadar çok fiil içerirse içersin esas olan, anlatılmak istenen her şeyi aktarmak ve anlaşılır olmasını sağlamaktır. Çevirmenin işinin zorlaştığı nokta da burasıdır zaten.

Yine aynı Kanun’un 17. maddesinin 1. bendindeki ilk cümlelerin beş satırdan oluştuğu ve altı ayrı fiil içerdiği göz önünde bulundurulursa söz konusu cümlelerin önce kaynak dilde çok iyi anlaşılması ve sonra erek dile aktarılması gerekmektedir. Tahir, bu tür metinlerin çevirilerinde karşılaşılan uzun ve karmaşık cümlelerden kaynaklanan güçlükleri yenmek için, çevirmenin her iki dilin “yapısını” çok iyi bilmesi ve “alan bilgisine sahip olması” gerektiğini belirtmektedir (2001, s. 99).

“Nüfus müdürlüklerinin yetkisi

MADDE 17- (1) Nüfus müdürlükleri; süresi içerisinde *bildirilmemiş* çocukların veya nüfusa *tescil edilmemiş* erginlerin varlığını *haber aldıkları* takdirde;

erginlerin kendilerini, çocukların veli, vasi veya kayyımlarını, bunların *bulunmaması* halinde; büyük ana, büyük baba veya kardeşlerini ya da çocukları *yanlarında bulunduranları* veya muhtarları beyana *davet etmeye yetkilidirler*. İlgililer de bu davet üzerine otuz gün içinde nüfus müdürlüklerine başvurmak ve beyanda bulunmakla görevlidir.

(2) Verilen süre içerisinde bildirim yapılmaması halinde mülkî idare amirinin göreceği lüzum üzerine kolluk kuvvetlerince bunların zorla getirilmesi için gereken işlem yapılarak çocuğun aile kütüklerine tescili sağlanır”

http://www.nvi.gov.tr/attached/nvi/nufusmevzuati/kanun/nufus_kanunu.doc, 2007).

“La compétence des Bureaux d'état civil

ARTICLE 17-(1) Les bureaux d'état civil; *s'ils sont informés* de l'existence des enfants *non-déclarés* pendant le délai obligatoire ou des majeurs *non-inscrits* sur le registre de l'état civil, *ont le pouvoir d'inviter* les majeurs en personne, les détenteurs de la puissance paternelle, les tuteurs ou les curateurs des enfants, à défaut de ceux-ci; leur grand-père, leur grand-mère et leurs frères et leurs sœurs, ou ceux qui gardent les enfants ou bien les chefs du village/quartier (mouhtar) à faire la déclaration. Suivant cette invitation, les intéressés sont chargés de s'adresser aux bureaux d'état civil dans trente jours et de faire une déclaration.

(2) Si la déclaration n'est pas faite dans le délai requis et au cas où le chef de l'autorité civile le trouverait nécessaire, les procédures sont réalisées pour les amener par force par forcés sécuritaires, l'enfant est inscrit sur les registres de famille”.

17. maddenin ilk cümlesinde kullanılan altı ayrı fiilin Fransızca çevirisindeki karşılıklarına bakıldığında: “bildirilmemiş” ifadesi için “non-déclarés”, “tescil edilmemiş” ifadesi için “non-inscrits”, “haber aldıkları takdirde” ifadesi için “s'ils sont informés”, “bulunmaması” ifadesi için “à défaut de”, “yanlarında bulunduranları” ifadesi için “qui gardent”, “beyana” ifadesi için “à faire la déclaration”, “davet etmeye” ifadesi için “inviter” ve “yetkilidirler” ifadesi için “ont le pouvoir de” karşılığının kullanıldığı görülmektedir. Türkçede fiil olarak kullanılan

bazı ifadeler Fransızcada ortaç (sıfat-fiil) olarak (non-déclarés, non-inscrits), isim olarak kullanılan “beyana” ifadesi Fransızcada fiil olarak (à faire la déclaration) kullanılmıştır. Her iki dilin yapılarının farklı olması çeviri yapan kişiyi kaynak dildekini erek dilde en iyi şekilde ifade etmeye yarayacak her türlü yola yöneltmektedir. Örneğin, Türkçede fiille ifade edilen Fransızcada sıfat fiille daha iyi anlatılabilir. Önemli olan, dilbilgisel bir hata yapmadan ve anlam karmaşası yaratmadan kaynak dildekini erek dilde yeniden söyleyebilmektir.

Anadili Türkçe olan biri için Fransızcadan Türkçeye yapılan çevirilerin daha kolay olduğu düşünülse de, hukuki metinlerde öyle cümlelerle karşılaşmaktadır ki, içeriği ve uzunluğu nedeniyle çevirisi yapılırken yine sıkıntı yaratmaktadır.

“Kayıtlı Birlikteliklerin Tanınması Hakkındaki Sözleşme Tasarısı”nın 5. maddesinin 2. bendinde geçen aşağıdaki cümle, uzunluğu nedeniyle ilk bakışta çevirmeni endişelendirecek niteliktedir:

“En cas de dissolution ou d'annulation du partenariat, la déclaration par laquelle le partenaire ou l'ex-partenaire reprend un nom qu'il portait antérieurement ou choisit de conserver le nom qu'il portait pendant le partenariat est reconnue dans les Etats contractants si elle est faite dans l'Etat contractant ou l'un des Etats contractants dont ledit partenaire ou ex-partenaire a la nationalité ou dans l'Etat contractant de sa résidence habituelle au jour de la déclaration”.

Sözleşme Tasarısı’nın 5. maddesinde geçen bu cümlede aynı ifadelerin sürekli tekrarlanması (partenariat, partenaire, l'Etat contractant), cümlelerin erek dilde yeniden oluşturulmasında sıkıntı yaratabilmektedir. Çevirmen tekrarlanan her ifadenin bir öncekiyle olan ilişkisine dikkat etmelidir. Çünkü “sözdizimi”, tümcedeki tüm sözcüklerin ve yapıların incelenmesidir. Diğer taraftan “sözcüklerin birbiri arasındaki ilişkiler”in incelenmesidir. “Bu arada sözdiziminin biçimbilim (morfoloji) ve anlambilim (semantik) ile yakından bağlantı içinde bulunduğunu unutmamak gerekir” (Tahir, 2001, s. 98).

Basit cümlelerde Fransızca sözdizimi “Özne+Yüklem” veya “Özne+Yüklem+Tümleç”ten oluşurken Türkçe sözdizimi ise “Özne+Yüklem” veya “Özne+Tümleç+Yüklem”ten oluşmaktadır. Ancak yükleme ne kadar çok tümleç bağlanırsa, kaynak dilde ifade edileni erek dilde yeniden ifade etmek o kadar zorlaşacaktır. Bir dilden diğer bir dile çevirisi yapılan her türlü metinde, “sözdizimi sorunları”yla karşılaşılmaktadır. Ancak hukuk alanı diğer uzmanlık alanları gibi “kendine özgü” farklı bir dil yapısına sahiptir. Kendine ait ayrı bir dilbilgisi yapısı yoktur. Ancak “bazı dilbilgisel yapılar” daha fazla kullanılmaktadır. Bu ise çeviri yaparken sorun yaratmaktadır (Tahir, 2001, s. 98).

5. maddenin 2. bendindeki cümleye dikkat edilecek olursa bağlaçların çok kullanıldığı fark edilecektir. Fransızca dil yapısı bağlaçların kullanımına izin vermektedir. Türkçe dil yapısı da bağlaçların kullanımına uygun olsa bile, bu durum cümlelerin okunuşunu ve ilk okunuşta anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla çevirmen burada titiz davranmalı ve bağlaçları yerinde kullanmalı ama cümleyi de fazla zorlamamalıdır. Kısacası, kaynak dilde anlatılan erek dile kesin ve net bir şekilde aktarılmalıdır. Çünkü Gémard’ın özellikle belirttiği gibi, kamu hukuku alanındaki, özellikle de diplomatik ilişkileri beraberinde getiren uluslararası kamu hukuku alanındaki metinler, çevirmenin bir mantık çizgisinde ilerlemesini gerektirir (1979, s. 40).

Genel olarak edilgen (pasif) kullanımlara sıkça rastlanan Fransızca cümlelerden biri olan ilgili maddenin Türkçe çevirisi şu şekildedir:

“Birlikteliğin feshi ya da iptali durumunda, partnerlerden veya eski partnerlerden biri tarafından yapılan önceki soyadını geri alma beyanı ya da birliktelik boyunca taşıdığı soyadını koruma beyanı, eğer akit devlette veya bu partnerin ya da eski partnerin vatandaşlığına sahip olduğu akit devletlerden birinde veya beyan günü yerleşim yeri adresinin bulunduğu devlette yapılmışsa diğer akit devletlerde de tanınır”.

Bourjéa'nın çeviri yapmayı betimlerken belirttiği gibi çevirmen önce manzarayı gözlemler, farklılıkları görür, yazım alışkanlıklarını ve düşünce hareketlerini çözümler, sonra ise bir rehberi takip ediyor gibi metni takip eder (1986, s. 231).

Şu bir gerçektir ki, çevirmen işlenecek konuyu kendisi seçmez, birisi onun için seçmiştir zaten ve bunu yaparken erek dilin özelliklerini düşünmemiştir. Bu nedenle çeviri eğitimi verilirken, öğrencilere kullanacakları iki dili de iyi tanıtmak gerekir (Darbelnet, 1966, s. 160). Çevirmen, bir yandan iki dil arasında ilişki kurmaya çalışırken, bir yandan da hukuk alanındaki 20 000 ile 40 000 arasındaki sözcüğün varlığıyla karşı karşıya kalmaktadır; bu durum, çevirmenin görevinin zorluğunu açıkça göstermektedir (Gémar, 1979, s. 42).

Çevirmenin çeviri etkinliği sırasında her zaman karşı karşıya geldiği bir sorunsal vardır. Çevirmen her iki dilde de kavramları en iyi derecede bilme zorunluluğu içindedir. Kaldi ki, bir Fransız Fransızca bilir ama kendi dilinin bile tüm kavramlarını bilmekten uzaktır. Bu açıdan, çevirmen her zaman kendini iki dil üzerinden geliştirir. Bu da çevirmenin mesleki anlamda ne kadar içerikli bir eğitimden geçmesi gerektiğini en basit şekliyle göstermektedir. Ancak, çeviri eğitimi alan öğrenciye iki dilin tüm yapısal özellikleri ile terminolojinin tamamının öğretilmesinin doğal olarak olanaksız olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun yanında “sınıf içi çeviri uygulamaları”nda öğrenciye her iki dilde “sözlük kullanma yolları” ve bu sözcükler arasından metin bağlamıyla ilgili “uygun sözcükleri seçme ve kullanma becerisi” kazandırılabilir. Böylece öğrencinin tüm çeviri etkinliklerinde “yazılı anlatım becerisi” ve “okuyarak anlama ve yorumlama” yeteneği gelişecektir (Aktaş, 1996, s. 216).

Çeviri eğitimi dersinin öğrenci açısından olumlu bir diğer yanı da, öğrencinin yaptığı çevirinin deneyimli başka biri tarafından da tekrar gözden geçirilmesi, yaptığı hataların sıcağı sıcağına düzeltilmesi ve ders hocası tarafından kendisine farklı seçenekler sunulmasıdır. Bu, öğrencinin hatalarını anında görüp yerine doğrularını koymasına yardımcı olurken, zamanla, öğrencinin çeviri bilincinin pekişmesini de

sağlayacaktır. Böylece belli bir noktadan sonra elde ettiği çeviri kuram bilgisiyle öğrenci, alanında mutlaka ilerleme kaydedecektir (Flamand, 1984, s. 333). Tüm bu açılardan bakıldığında, çeviri eğitiminin temel hedefinin hukuk alanındaki bütün farklı konuları ve sorunları ele alarak bunları öğrenciye aktarmak değil, ona tüm bu farklı alan ve sorunlarla karşılaşabileceğinin bilincini vererek bu alanda kullanacağı stratejileri belirlemeyi öğretmek olduğu söylenebilir. Üniversite düzeyinde verilen eğitimin amacı, öğrencinin bilmediği farklı bilgileri elde etmesini ve cesaretlenmesini sağlayarak onu mesleki hayata hazırlamaktır (Gémar, 1979, s. 52).

Çeviri etkinliği açısından hukuki metinlerin kullanılma sıklığı göz önünde bulundurulduğunda tez çalışmasının konusu bakımından, İstanbul Üniversitesi'nde Alman Dili ve Edebiyatı ile Alman Dili Eğitimi Bölümlerinde, 1992/1993 öğretim yılında hukuk, iktisat ve yazın alanında çeviri eğitimi verilmesi dikkat çekicidir. Dikkat çekici bir diğer husus ise, ayrı bir sertifika programı olarak verilen bu eğitimi örneklendirirken Eruz'un özellikle "çeviri piyasası koşulları"nın dikkate alındığını belirtmesidir (2003, s. 103).

Hukuk alanında düzgün çeviriler yapılabilmesinin tek yolu bu alanda akademik düzeyde alınacak bir eğitimidir. Gémar da açıkça, hukuki metinlerin çevirisinin öğretilmesine adanan bunca yılın, bir taraftan hukuki metinlerin çevrilebileceğini bir taraftan da doğru olarak çevirmenin öğretilbileceğini gösterdiğini belirtmiştir (1988, s. 305).

Ancak, bu tür metinlerin yalnızca çevirmen adayının eğitilmesi için değil aynı zamanda yabancı dil öğretmeni olacak kişilerde dil bilincinin oluşturulması için de özgün eğitim materyali olarak kullanılabileceği görüşündeyiz. İleri düzeyde Fransızca bilgisine sahip son sınıf öğrencisi bu tür metinlerle karşılaştığında dil öğrenmenin birkaç yüz saatlik bir eğitimle son bulacak bir süreç olmadığını farkına varacaktır.

6. SONUÇ

Çeviri eğitiminin, ister çevirmen yetiştirmek isterse dil öğretmek amacıyla olsun, yabancı dil bölümlerinde verilmesinin ne kadar gerekli ve yararlı olduğu yıllardır yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu tez çalışmasında çeviri eğitiminin öneminin vurgulanmasının yanında, özellikle özel alan çeviri eğitimi derslerinde hukuki metinlerin kullanılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Çalışmamıza öncelikle çevirinin tanımıyla başlanmış, daha sonra çevirinin tarihsel gelişimi ilk çağlardan itibaren ele alınıp, değişen dünya koşullarında ülkemiz açısından da geldiği nokta değerlendirilmiştir. Buna bağlı olarak, çalışmamızın üçüncü bölümünün sonunda Fransız dilinin diğer dünya dilleri arasındaki yeri, ülkemiz açısından önemi ve en çok çeviri yapılan dillerden biri olduğu üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla Fransız dilinin öğrenilmesi ve öğretilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Yıllar içinde çeviriye olan gereksinim nedeniyle dil öğrenimine büyük önem verildiğini belirtirken, günümüzde uluslararası kurum ve kuruluşların artmasıyla birlikte dil öğreniminin ve çeviri eğitiminin kaçınılmaz olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmamızın beşinci bölümünde, hukuki metinlerin kullanılma boyutuna değinilmiştir. Değişen dünya koşulları içinde, özellikle hukuk alanında ülkemizin ihtiyaç duyduğu çevirmen kadrolarının yetiştirilebilmesi için hukuki metinlerin çeviri eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla alınan her eğitimin bir amacı olduğunun üzerinde durulmuş; bu amacın, özellikle uygulamada yer alabilecek nitelikli insan gücü yaratmak olduğu önemle belirtilmiştir. Buna bağlı olarak, çeviri eğitimi hangi bölümde verilirse verilsin, derslerin içeriğinin uygulama alanına göre belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Diğer taraftan, hukuki metinlerin, özellikle Fransız Dili Eğitimi Bölümlerinde verilen çeviri eğitimi derslerinde kullanılmasının, dili iyi öğrenmek isteyenlerle çeviriyi bir meslek olarak sürdürmek isteyenler için gerekli olduğu vurgulanmış, gelecek kuşakların yetiştirilmesi için ve özellikle çevirmen yetiştirecek öğretmenlerin bu alanda yetkin olmalarının sağlanabilmesi için önemli bir yeri olduğu anlatılmıştır.

Hukuki metinlerin çevirilerinde kaynak dildeki ifadelerin erek dilde yeniden oluşturulması sırasında alanla ilgili kaynak yetersizliği ve alan bilgisi eksikliği nedeniyle büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Çalışmamızın son bölümünde ise bu sıkıntılardan yola çıkarak hukuki metinlerin çevirisinde karşılaşılan terminolojik, dilbilgisel ve anlambilimsel sorunlar tek tek örneklendirilmiştir. Dolayısıyla, akademik alanla, hukuki metinlerin ağırlıkta olduğu uygulama alanı arasında kurulması gerektiğini söylediğimiz köprünün alınacak akademik eğitimle mümkün olacağı sonucuna varılmıştır. Çünkü ancak bu eğitim sayesinde öğrencilerin dil yetilerini geliştirmeleri ve üst çeviri bilincine sahip olmaları sağlanabilecektir.

Öğrencinin akademik eğitimini tamamlamasıyla birlikte iş dünyasında kendine kolayca yer bulabilmesi, ileri düzey mesleki Fransızca bilgisinin yeterliliği ile paraleldir. Çünkü çeviri eğitimini alan kişi iş dünyasına atıldığında bitirdiği bölümün önemi kalmaksızın akademik düzeyde bilgiyle donanmış, bu bilgileri özümsemiş, özgüveni tam, konunun hakimi, sınıf içi koşulların ötesinde gerçek dünya koşullarında işlevsel kararlar alabilen ve bu kararları somut verilerle gerekçeleyen bir uzman olarak kabul edilir. Dolayısıyla, mezun olan kişinin iş dünyasında karşılaşacağı metinlerle ilgili sorunların en aza indirgenmesi ve daha nitelikli çevirilerin ortaya çıkabilmesi için, alınan çeviri eğitiminin içeriğinin üzerinde durulmalıdır.

Nüfus ve vatandaşlık konularını içeren metinlerini incelediğimiz İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nde görev yapan çevirmenlerin, hukuk alanındaki eksiklerini tamamlayabilmelerini ve daha iyi ve doğru çeviri yapabilmelerini sağlamak için hizmet içi eğitimler ve oryantasyon

eğitimi verilmektedir. Ayrıca, bu çevirmenler, “Avrupa Birliği Hukuk Programı” gibi sertifika programlarına gönderilmektedir. Ancak bu tür eğitim programları konu ile ilgili eksikliği gidermede geçici ve yetersiz önlemler olarak kalmıştır; bu programların sonuca çok fazla etki etmediği görölmüştür.

Hukuki metinlerin çevirilerinde karşılaşılan temel sıkıntı, üniversite düzeyinde, bilimsel tabana dayalı bir çeviri eğitiminin alınmayışından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, öğrencilerin kaygı düzeylerinin artmasına paralel olarak konsantrasyonlarının yükselmesi ve hukuk alanının zorluğu da göz önünde bulundurulduğunda, bu alan bilgisinin akademik öğretimin son sınıfında verilmesi hedefe ulaşmada daha doğru bir tercih olacaktır. Çünkü 4. sınıfa gelen bir öğrenci aldığı eğitimi mesleki hayatla ilişkilendirmeye başlayacak, çeviri etkinliği sırasında karşılaşılabileceği sorunların bilincine varacak ve mesleki tercihlerini oluşturma noktasında daha bilinçli davranacaktır.

Bu çalışma, hukuk alanının sadece küçük bir kısmını kapsayan nüfus ve vatandaşlık konularını içermektedir. Bu bağlamda, dördüncü sınıflarda verilebilecek özel alan çeviri eğitimi derslerinde yararlanılmak üzere daraltılarak hazırlanmış bir çalışmadır. Burada, hukuki metinlerin çevirilerinde, hukukun tarihsel gelişiminin ve yapısal zorluklarının ortaya çıkardığı sorunları gidermek için bu alanda alınacak akademik düzeyde bir eğitimin gerekliliği ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, N. (2004). **Söylenceden Gerçekliğe**. İstanbul: Multilingual.
- AKSOY, N. B. (2002). **Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi**. (Birinci Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- AKTAŞ, T. (1996). **Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış**. Ankara: Orsen Matbaacılık.
- ALPER, A. (2004). **Örneklerle Basın-Medya Çevirileri (Türkçe'den Fransızca'ya)**. Ankara.
- ANAMUR, H. (2002). Nitelikli Çeviri Özlemi ve “Çeviri Derneği”.
<<http://www.ceviridernegi.org/arsiv/haber3.htm>> (03 Şubat 2007).
- AYBAY, R. (1980). **Kadının Uyraklığı Üzerinde Evlenmenin Etkisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- AYBAY, R. (2003). **Vatandaşlık Hukuku**. (Beşinci Baskı). İstanbul: Aybay Yayınları.
- AYDOĞDU, Ş. (1995). L'importance de Français En Tant Que Langue Etrangère - en Turquie et dans le monde-. **Frankofoni 15**. İnal, T. (Ed.). Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- BAY, E., TUĞLUK, M. N. ve GENÇDOĞAN, B. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Ders Çalışma Becerilerinin İncelenmesi. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar 2004, Cilt 2, Sayı 2**. Özdemir, M. Ç. (Ed.). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- BÉDARD, C. (1986). Les Lectures D'observation: La Moisson Du Traducteur Technique. **Meta** 31, no: 4, 420-427. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- BOURJEA, M. (1986). Traduire Ou L'art De Voyager. **Meta** 31, no: 3, 231-232. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- CARY, E. (1985). **Comment Faut-il Traduire?**. Fransızcadan Çeviren: Mete ÇAMDERELİ. İstanbul: İnsan Yayınları.
- CORMIER, M. C. (1990). Traduction De Textes De Vulgarisation Et De Textes Didactiques: Approche Pédagogique. **Meta** 35, no: 4, 676-688. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

- DARBELNET, J. (1966). Réflexions Sur La Formation Générale Du Traducteur. **Meta** 11, no: 4, 155-160. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- DARBELNET, J. (1969). La Traduction Raisonnée. **Meta** 14, no: 3, 135-140. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- DAYINLARLI, Kemal. TÜRKÇE FRANSIZCA HUKUK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ (2. basım). (2004). Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları.
- DAYINLARLI, Kemal. FRANSIZCA TÜRKÇE HUKUK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ (3. basım). (2004). Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları.
- DÉJEAN LE FÉAL, (1987). La Traduction À L'approche De L'an 2000 Repensons L'exercice Et La Formation Professionnelle. **Meta** 32, no: 1, 189-204. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- DUMAN, B. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Türk Vatandaşlığını Kazanma İşlemleri Daire Başkanlığı, Vatandaşlık İnceleme ve Değerlendirme İşlemleri Şube Müdürü. (19 Nisan 2007).
- ERUZ, F. S. (2003). **Çeviriden Çeviribilime**. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- FARIBAULT, M. (1988). Enseignement De La Terminologie: Une Pratique Pédagogique. **Meta** 33, no: 2, 295-304. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- FEYZİOĞLU, F. N. (1979). **Aile Hukuku**. (İkinci Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- FLAMAND, J. (1981). Traducteur, Philosophe, Poète, Qui Est-il?. **Meta** 26, no: 4, 350-358. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- FLAMAND, J. (1984). Qu'est-ce Qu'une Bonne Traduction. **Meta** 29, no: 3, 330-333. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- GÉMAR, J.-C. (1979). La Traduction Juridique Et Son Enseignement: Aspects Théoriques Et Pratiques. **Meta** 24, no: 1, 35-53. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- GÉMAR, J.-C. (1988). La Traduction Juridique: Art Ou Technique D'interprétation? **Meta** 33, no: 2, 305-319. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10

Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

GOFFIN, R. (1971). Pour Une Formation Universitaire “Sui Generis” Du Traducteur. **Meta** 16, no: 1, 57-68. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

GOUADEC, D. (1990). Traduction Signalétique. **Meta** 35, no: 2, 332-341. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

GÖKTÜRK, A. (1986). **Çeviri: Dillerin Dili**. İstanbul: Çağdaş Yayınları.

GROFFIER, E. (1990). La Langue Du Droit. **Meta** 35, no: 2, 314-331. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

HELDRIK, A. and STEINER, A. F. (1995). Nationality. **In International Encyclopedia Of Comparative Law**. Volume IV. Persons and Family. Chapter 2. Persons. Mary Ann Glendon (Chief Editor), (p. 113-148). J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, Lancaster.

HORGUELIN, P. A. (1966). La Traduction Technique. **Meta** 11, no: 1, 15-25. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

JOYAL, B. (1969). Initiation à La Traduction Par La Révision. **Meta** 14, no: 2, 98-100. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

KLETT, E. (1983). Virtualité et Textualité En Traduction. **Meta** 28, no: 1, 48-56. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

KORKUT, E. (2004). **Pour Apprendre Une Langue Étrangère (FLE)**. (Birinci Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

KÖKSAL, D. (2005). **Çeviri Eğitimi: Kuram ve Uygulama**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KÜÇÜK, S. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Nüfus Hizmetleri Daire Başkanı. (24 Nisan 2007).

LEDERER, M. (1994). **La Traduction Aujourd’hui**. Paris: Hachette F.L.E.

LOFFLER-LAURIAN, A.-M. (1984). Norme De Communication Et Traduction De Textes Techniques. **Meta** 29, no: 2, 175-182.

<http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.

- MARTIN, J. (1982). Essai De Redéfinition Du Concept De Traduction. **Meta** 27, no: 4, 357-374. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu (C.I.E.C.) Sözleşmeleri. (2005). NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. Ankara.
- MOUNIN, G. (1963). **Les Problèmes Théoriques De La Traduction**. Paris: Éditions Gallimard.
- NAKOS-AUPETIT, D. (1981). Traduction et Terminologie: Démarches Comparées. **META** 26, no: 2, 159-168. <http://www.erudit.org/revue/meta/> adresinden 10 Kasım 2006 tarihinde alınmıştır.
- OVACIK, Mustafa. İNGİLİZCE-TÜRKÇE HUKUK SÖZLÜĞÜ (3. basım). (2000). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- RİFAT, M. (2004). **Çeviri Seçkisi 2 Çeviri(bilim) Nedir?.** (Birinci Baskı). İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- SARAÇ, Tahsin. BÜYÜK FRANSIZCA TÜRKÇE SÖZLÜK (7. basım). (1997). İstanbul: Adam Yayıncılık.
- SELESKOVITCH, D. Dil Eğitiminde Çevirinin Yeri Çeviri Eğitimi. Fransızcadan Çeviren Canan Tolu. <http://www.alafrangaltd.com/mak3_dilegitimdeceveri.pdf> (03 Şubat 2007)
- TAHİR, N. (2001). Uzmanlık Dili Olarak Hukuk Dilinin Öğretimi. **II. Ulusal Frankofoni Kongresi Bildirileri**. NEMUTLU, D. (Ed.), (s. 95-105). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Basımevi.
- TUTULMAZ, M. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Genel Müdür Yardımcısı. (25 Mayıs 2007).
- TÜRK HUKUK LÜGATI (3. basım). (1991). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- ULUOCAK, N. (1989). **Türk Vatandaşlık Hukuku**. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- YALÇIN, P. (2001). L'enseignement Et L'apprentissage Du Vocabulaire Dans La Classe De FLE. **II. Ulusal Frankofoni Kongresi Bildirileri**. NEMUTLU, D. (Ed.), (s. 257-261). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Basımevi.
- YAZICI, M. (2004). **Çeviri Etkinliği**. İstanbul: Multilingual.
- YAZICI, M. (2005). **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları**. İstanbul: Multilingual.
- YÜCEL, O. (2004). **Yabancı Dil Öğretiminde Çevirinin Yeri ve Önemi**. Ankara: Yelken Yayınevi.

İnternet Adresleri:

Çeviri Hakkında. <<http://ceviridernegi.org/cevirihakkinda.htm>>, (03 Şubat 2007).

http://en.wikipedia.org/wiki/Domicile_%28law%29, (10 Nisan 2007).

<http://www.nvi.gov.tr/attached/nvi/nufusmevzuati/kanun/turkvatandasligikanunu.doc>
(15 Nisan 2007).

http://www.nvi.gov.tr/attached/nvi/nufusmevzuati/kanun/nufus_kanunu.doc,
(15 Nisan 2007).

<http://www.ciec1.org/ListeConventions.htm>, (15 Nisan 2007).

EK 1: KAYITLI BİRLİKTELİKLER FORMU (FRANSIZCA)

Annexe 1: Formule A – recto

CERTIFICAT DÉLIVRÉ EN APPLICATION DE LA CONVENTION CIEC SUR LA RECONNAISSANCE DES PARTENARIATS ENREGISTRÉS

ÉTAT 2-1-1 **AUTORITÉ DE DÉLIVRANCE** 1-1-2

CERTIFICAT ATTESTANT L'ENREGISTREMENT D'UN PARTENARIAT 1-6-9-1

PARTENARIAT ENREGISTRÉ [4-3-1]:	PARTENARIAT 4-3-2-9	DÉNOMINATION DU PARTENARIAT [....]		
		AUTORITÉ D'ENREGISTREMENT 1-1-1-1		
		LIEU D'ENREGISTREMENT 2-7-3	ÉTAT 2-1-1 CODE POSTAL 2-1-5-9 VILLE 2-1-3-1 :	
		DATE D'ENREGISTREMENT 9-4-6 : .../.../....	NUMÉRO D'ENREGISTREMENT 9-2-3	
	EFFETS D'ÉTAT CIVIL 1-8-1	EMPÊCHEMENT À MARIAGE AVEC UN TIERS 1-8-1-1 ☐ OUI 10-1-5-1 ☐ NON 10-1-5-2		
EMPÊCHEMENT À PARTENARIAT AVEC UN TIERS 1-8-1-2 ☐ OUI 10-1-5-1 ☐ NON 10-1-5-2 ☐ PARFOIS [....]				
POSSIBILITÉ DE CHANGEMENT DE NOM 1-8-1-5 ☐ OUI 10-1-5-1 ☐ NON 10-1-5-2				

		PARTENAIRE A	PARTENAIRE B
PARTENAIRES ENREGISTRÉS 4-1-2-1	NOM AVANT LE PARTENARIAT 7-4-1		
	NÉ/NÉE 3-1-9		
	PRÉNOMS 8-		
	SEXE 3-4	MASCULIN 3-4-1 FÉMININ 3-4-2	MASCULIN 3-4-1 FÉMININ 3-4-2
	DATE DE NAISSANCE 9-7	.../.../....	.../.../....
	LIEU DE NAISSANCE 2-4		
	NATIONALITÉ 6		
	RÉSIDENCE HABITUELLE 2-1-3-1		
	NOM APRÈS L'ENREGISTREMENT DU PARTENARIAT [....]		
	NOM ET PRÉNOMS DU/DES PARENT(S) * 7-6-1	PARENT 1 :	PARENT 1 :
	* Mention facultative [....]	PARENT 2 :	PARENT 2 :

DATE DE DÉLIVRANCE 9-5-2-9 .../.../....	<table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 33%;">NOM DU SIGNATAIRE 1-1-2-1</td> <td style="width: 33%;">SIGNATURE 9-3-1</td> <td style="width: 33%;">SCEAU 9-3-3</td> </tr> <tr> <td>.....</td> <td>.....</td> <td>.....</td> </tr> </table>	NOM DU SIGNATAIRE 1-1-2-1	SIGNATURE 9-3-1	SCEAU 9-3-3			
NOM DU SIGNATAIRE 1-1-2-1	SIGNATURE 9-3-1	SCEAU 9-3-3					
.....							

EK 2: KAYITLI BİRLİKTELİKLER FORMU (TÜRKÇE)

Ek 1: Formül A – önyüz

BU BELGE KAYITLI BİRLİKTELİKLERİN TANINMASI HAKKINDAKİ CIEC SÖZLEŞMESİ UYARINCA VERİLMİŞTİR

DEVLET 2-1-1 **VEREN MAKAM** 1-1-2

BİRLİKTELİĞİN KAYIT BELGESİ 1-6-9-1

KAYITLI BİRLİKTELİK [4-3-1] :	BİRLİKTELİK 4-3-2-9	BİRLİKTELİĞİN ADLANDIRILMASI [....]	
		KAYIT MAKAMI 1-1-1-1	
		KAYIT YERİ 2-7-3	DEVLET 2-1-1 POSTA KODU 2-1-5-9 ŞEHİR 2-1-3-1 :
		KAYIT TARİHİ 9-4-6 : .. / .. /	KAYIT NUMARASI 9-2-3
	AHVALI ŞAHİSYEYE ETKİLERİ 1-8-1	ÜÇÜNCÜ BİR KİŞİYLE EVLENMEYE ENGEL 1-8-1-1	☐ EVET 10-1-5-1
ÜÇÜNCÜ BİR KİŞİYLE BİRLİKTELİĞE ENGEL 1-8-1-2		☐ EVET 10-1-5-1	☐ HAYIR 10-1-5-2 ☐ BAZEN [....]
SOYADI DEĞİŞİKLİĞİ 1-8-1-5		☐ EVET 10-1-5-1	☐ HAYIR 10-1-5-2

PARTNER A

PARTNER B

KAYITLI PARTNERLER 4-1-2-1	BİRLİKTELİKTEN ÖNCEKİ SOYADI 7-4-1		
	DOĞUM 3-1-9		
	ADLAR 8-		
	CİNSİYET 3-4	ERKEK 3-4-1 KADIN 3-4-2	ERKEK 3-4-1 KADIN 3-4-2
	DOĞUM TARİHİ 9-7	.. / .. /	.. / .. /
	DOĞUM YERİ 2-4		
	UYRUĞU 6		
	YERLEŞİM YERİ 2-1-3-1		
	BİRLİKTELİĞİN KAYDINDAN SONRAKİ SOYADI [...]		
	EBEVEYNİN/EBEVEYNLERİN SOYAD VE ADLARI *7-6-1	EBEVEYN 1 :	EBEVEYN 1 :
* İsteğe bağlı [....]	EBEVEYN 2 :	EBEVEYN 2 :	
VERİLİS TARİHİ 9-5-2-9	IMZALAYANIN SOYADI 1-1-2-1	İMZA 9-3-1	MÜHÜR 9-3-3
.. / .. /			

EK 3: 1 NO'LU “YABANCI MEMLEKETLERDE KULLANILMAK ÜZERE VERİLECEK NÜFUS (AHVALİ ŞAHSİYE) KAYIT HÜLASASI SURETLERİ HAKKINDAKİ ANLAŞMA” (FRANSIZCA)

Convention CIEC n° 1

Convention relative à la délivrance de certains extraits d'actes de l'état civil destinés à l'étranger

signée à Paris le 27 septembre 1956

Les Gouvernements du Royaume de Belgique, de la République Française, du Grand-Duché de Luxembourg, du Royaume des Pays-Bas, de la Confédération Suisse et de la République Turque, membres de la Commission Internationale de l'Etat Civil, désireux d'établir des dispositions communes relatives à la délivrance de certains extraits d'actes de l'état civil destinés à l'étranger, ont décidé de conclure une Convention à cet effet et sont convenus des dispositions suivantes:

Article 1er

Les extraits des actes de l'état civil constatant la naissance, le mariage ou le décès pourront, lorsque leur utilisation dans le pays où ils sont réclamés nécessite une traduction, être établis conformément à l'article 4 ci-après et aux formules A, B et C annexées à la présente Convention.

Ces extraits ne seront délivrés qu'aux personnes qui, d'après la loi interne du pays où l'acte a été dressé ou transcrit, ont qualité pour obtenir des copies littérales de cet acte.

Pour l'application de la présente Convention, les mentions marginales font partie des actes de l'état civil.

Article 2

Dans chaque formule, les énonciations invariables, imprimées à l'avance, sont rédigées en sept langues: français, allemand, anglais, espagnole, italien, néerlandais et turc.

Toutes les formules précisent que l'extrait est délivré en application de la présente Convention.

Article 3

Tout extrait est revêtu de la signature et du sceau de l'autorité qui l'a établi et porte la date de sa délivrance. Les renseignements à fournir sont inscrits dans la case correspondante de la formule, le texte en caractères latins et les dates en chiffres arabes; les mois sont indiqués par un chiffre arabe, d'après leur rang dans l'année. Si le libellé de l'acte de l'état civil ne permet pas de remplir une des cases de la formule, cette case est rendue inutilisable par des traits. Sont exclusivement utilisés les signes suivants:

Pour indiquer le sexe:

M = sexe masculin

F = sexe féminin.

Pour indiquer la dissolution ou l'annulation du mariage:

Dm = décès du mari

Df = décès de la femme

Div = divorce

A = annulation.

Ces dernier signes sont suivis de la mention de la date de la dissolution ou de l'annulation.

Article 4

L'extrait de l'acte de naissance énonce (Formule A) :

- a. le lieu de naissance
- b. la date de naissance
- c. le sexe de l'enfant
- d. le nom de famille de l'enfant
- e. les prénoms de l'enfant
- f. le nom de famille du père
- g. les prénoms du père
- h. le nom de jeune fille de la mère i.
- les prénoms de la mère

L'extrait de l'acte de mariage énonce (Formule B) :

- a. le lieu du mariage b.
- la date du mariage
- c. le nom de famille du mari
- d. les prénoms du mari
- e. la date de naissance ou, à défaut, l'âge du mari

-
- f. le lieu de naissance du mari
 - g. le nom de famille de la femme
 - h. les prénoms de la femme
 - i. la date de naissance ou à défaut, l'âge de la femme j.
 - le lieu de naissance de la femme
 - k. les mentions marginales concernant la dissolution ou l'annulation du mariage.

L'extrait de l'acte de décès énonce (Formule C) :

- a. le lieu de décès b.
- la date de décès
- c. le nom de famille du défunt
- d. les prénoms du défunt
- e. le sexe du défunt
- f. la date de naissance ou, à défaut, l'âge du défunt g.
- le lieu de naissance du défunt
- h. le dernier domicile du défunt
- i. les nom et prénoms du dernier conjoint du défunt
- j. les nom et prénoms du père du défunt
- k. les nom et prénoms de la mère du défunt.

En outre, chaque Etat contractant a la faculté de compléter les formules-types par l'adjonction de cases supplémentaires indiquant d'autres énonciations de l'acte de l'état civil, à condition que le libellé en ait été préalablement approuvé par la Commission Internationale de l'Etat Civil.

Article 5

Les extraits établis dans les conditions prévues aux articles précédents ont la même force probante que ceux délivrés conformément aux règles de droit interne en vigueur dans l'Etat dont ils émanent.

Ils sont acceptés sans légalisation sur le territoire de chacun des Etats contractants.

Article 6

Sans préjudice des accords internationaux relatifs à la délivrance gratuite des actes de l'état civil, les extraits délivrés en application de la présente Convention donnent lieu à la perception des mêmes droits que les extraits établis en application de la législation interne en vigueur dans l'Etat dont les extraits émanent.

Article 7

La présente Convention ne met pas obstacle à l'obtention d'expéditions littérales d'actes de l'état civil établies conformément à la législation du pays où ces actes ont été dressés ou transcrits.

Article 8

La présente Convention sera ratifiée et les instruments de ratification seront déposés auprès du Conseil Fédéral Suisse.

Il sera dressé de tout dépôt d'instruments de ratification un procès-verbal, dont une copie, certifiée conforme, sera remise, par la voie diplomatique, à chacun des Etats signataires.

Article 9

La présente Convention entrera en vigueur le trentième jour suivant la date du dépôt du deuxième instrument de ratification, prévu par l'article précédent.

Pour chaque Etat signataire, ratifiant postérieurement la Convention, celle-ci entrera en vigueur le trentième jour suivant la date du dépôt de son instrument de ratification.

Article 10

La présente Convention s'applique de plein droit sur toute l'étendue du territoire métropolitain de chaque Etat contractant.

Tout Etat pourra, lors de la signature, de la ratification ou de l'adhésion ou à tout autre moment par la suite, déclarer par notification adressée au Conseil Fédéral Suisse, que les dispositions de la présente Convention seront applicables à l'un ou plusieurs de ses territoires extra-métropolitains, des Etats ou des territoires dont les relations internationales sont assurées par lui.

Le Conseil Fédéral Suisse enverra, par la voie diplomatique, une copie de cette notification, certifiée conforme, à chacun des Etats contractants. Les dispositions de la présente Convention deviendront applicables dans le ou les territoires désignés dans la notification, le sixtième jour suivant la date à laquelle le Conseil Fédéral Suisse aura reçu ladite notification.

Tout Etat qui a fait une déclaration conformément aux dispositions de l'alinéa 2 du présent article pourra, par la suite, déclarer à tout moment, par notification adressée au Conseil Fédéral Suisse, que la présente Convention cessera d'être applicable à l'un ou plusieurs des Etats ou territoires désignés dans la déclaration.

Le Conseil Fédéral Suisse enverra, par la voie diplomatique, une copie certifiée conforme de la nouvelle notification à chacun des Etats contractants. La Convention cessera d'être applicable au territoire visé le soixantième jour suivant la date à laquelle le Conseil Fédéral Suisse aura reçu ladite notification.

Article 11

Tout Etat pourra adhérer à la présente Convention. L'Etat désirant adhérer notifiera son intention par un acte qui sera déposé auprès du Conseil Fédéral Suisse. Celui-ci en enverra, par la voie diplomatique, une copie, certifiée conforme, à chacun des Etats contractants. La Convention entrera en vigueur, pour l'Etat adhérent, le trentième jour suivant la date du dépôt de l'acte d'adhésion.

Le dépôt de l'acte d'adhésion ne pourra avoir lieu qu'après l'entrée en vigueur de la présente Convention en vertu de l'article 9, alinéa 1er.

Article 12

La présente Convention peut être soumise à des révisions en vue d'y introduire des modifications de nature à la perfectionner.

La proposition de révision sera introduite auprès du Conseil Fédéral Suisse qui la notifiera aux divers Etats contractants ainsi qu'au Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil.

Article 13

La présente Convention aura une durée de dix ans à partir de la date indiquée dans l'article 9, alinéa 1er. La Convention sera renouvelée tacitement de dix ans en dix ans, sauf dénonciation.

La dénonciation devra, au moins six mois avant l'expiration du terme, être notifiée au Conseil Fédéral Suisse, qui en donnera connaissance à tous les autres Etats contractants.

La dénonciation ne produira son effet qu'à l'égard de l'Etat qui l'aura notifiée. La Convention restera en vigueur pour les autres Etats contractants.

En foi de quoi, les représentants soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé la présente Convention.

Fait à Paris, le vingt-sept septembre mil neuf cent cinquante-six, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil Fédéral Suisse et dont une copie certifiée conforme sera remise, par la voie diplomatique, à chacun des Etats contractants.

**EK 4: 1 NO’LU “YABANCI MEMLEKETLERDE KULLANILMAK
ÜZERE VERİLECEK NÜFUS (AHVALİ ŞAHSİYE) KAYIT HÜLASASI
SURETLERİ HAKKINDAKİ ANLAŞMA” (TÜRKÇE)**

**Yabancı Memleketlerde Kullanılmak üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye)
Kayıt Hülasası Suretleri Hakkındaki 27 Eylül 1956 tarihli Anlaşmanın Tasdikine Dair
Kanun**

Kanun No : 7111

Kabul Tarihi : 2/4/1958

Madde 1- Yabancı Memleketlerde Kullanılmak üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye) Kayıt Hülasası Suretleri Hakkındaki Paris’te 27 Eylül 1956 tarihinde akdolunan Anlaşma kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 – Bu kanun neşri tarihinde mer’iyete girer.

Madde 3- Bu kanunun hükümlerini icraya Dahiliye ve Hariciye Vekilleri memurdur.

4/4/1958

_____ . _____

**Yabancı Memleketlerde Kullanılmak Üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye)
Kayıt Hülasası Suretleri Hakkındaki Anlaşma**

Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonuna Âza bulunan Belçika Krallığı, Fransa Cumhuriyeti, Lüksemburg Büyük Dükalığı, Hollanda Krallığı, İsviçre Konfederasyonu ve **Türkiye Cumhuriyeti** hükümetleri,

Yabancı memleketlerde kullanılmak üzere verilecek nüfus (ahvali şahsiye) kayıt hülasası suretleri hakkında müşterek hükümler vaz’ını arzu ederek bu mevzuda bir Anlaşma imzalamayı kararlaştırmış ve aşağıdaki esaslar üzerinde mutabakata varmışlardır.

Madde 1

Doğum, evlenme ve ölümü müsbit nüfus kayıt hülâsaları, talebolundukları

memlekette istimal edilmeleri bir tercümeyle lüzum gösterdiği ahvalde, aşağıdaki 4 üncü madde ve işbu Anlaşmanın ekini teşkil eden A, B ve C belgeleri mucibince tanzim olunur.

İşbu kayıt hülâsaları ancak, vesikanın tanzim veya istinsah edildiği memleketin dahili kanunu mucibince, bahse konu belgenin aslına mutabık suretini alabilmek selâhiyetini haiz kimselere ita olunabilecektir.

İşbu Anlaşmanın tatbiki bakımından derkenarlar dahi nüfus suretlerinin bir parçasını teşkil eder.

Madde 2

Her belgede, önceden tabedilmiş bulunan değişmez ifadeler Fransızca, Almanca, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Flemenkçe ve Türkçe olarak yedi dil üzerinden kaleme alınmıştır.

Bütün belgelerde kayıt hülâsasının işbu Anlaşmanın tatbiki icabı ita olunduğu tasrih edilir.

Madde 3

Her kayıt Hülâsasını onu tanzim eden makamın mühür ve imzasını ihtiva edecek ve ita tarihi zikrolunacaktır. Verilecek malûmat belgede taallûk ettiği hanesine kaydolunacak, metin Lâtin harfleriyle, tarihler rakamlarla, aylar sene içerisindeki sıralarına göre yine rakamla yazılacaktır. Şayet nüfus kütüğündeki bilgiler belgenin hanelerinden birini doldurmaya imkân vermiyorsa, bu hane çizgilerle kullanılmaz hale ifrağ olunur.

Cinsiyet göstermek için münhasıran aşağıdaki işaretler kullanılacaktır.

M = Erkek

F = Kadın

Evliliğin zevali veya butlanı aşağıdaki işaretlerle gösterilecektir.

DM = Kocanın ölümü

Df = Karının ölümü

Div = Boşanma

A = Butlan

İşbu işaretleri müteakip zeval ve butlan tarihleri de kaydolunacaktır.

Madde 4

Doğum ilmühaberi sureti aşağıdaki malûmatı ihtiva eder.

(Belge A) :

a- Doğum yeri	f- Babanın soyadı
b- Doğum tarihi	g- Babanın Adı
c- Çocuğun cinsiyeti	h- Ananın kızlık soyadı
d- Çocuğun soyadı	i- Ananın adı
e- Çocuğun adı	

Evlenme ilmühaberi sureti aşağıdaki malûmatı ihtiva eder:

(Belge B) :

a- Evlenme yeri	g- Karının soyadı
b- Evlenme tarihi	h- Karının adı
c- Kocanın soyadı	i- Karının doğum tarihi veya
d- Kocanın adı	olmadığı takdirde yaşı
e- Kocanın doğum tarihi veya olmadığı	j- Karının doğum yeri
takdirde yaş.	k- Evliliğin zeval veya butlanı hakkında
f- Kocanın doğum yeri	derkenar kayıtları.

Ölüm ilmühaberi sureti aşağıdaki malûmatı muhtevidir.

(Belge C) :

a- Ölüm yeri	g- Ölenin doğum yeri
b- Ölüm tarihi	h- Ölenin son ikametgahı

c- Ölenin soyadı

d- Ölenin adı

e- Ölenin cinsiyeti

i- Ölenin son eşinin soyadı ve adı

j- Ölenin babasının soyadı ve adı

k- Ölenin anasının soyadı ve adı

f- Ölenin doğum tarihi veya

olmadığı takdirde yaşı

Bundan başka her Âkit Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyon' u tarafından önceden tavsibedilmek şartıyla, yukarıda mevzuu bahsedilen örnek–belgeleri, nüfus kayıtlarındaki diğer malûmatı müş'ir tamamlayıcı hanelerin ilâvesi suretiyle tekemmül ettirmek ihtiyarını haizdir.

Madde 5

Yukarıdaki maddelerde derpiş olunan şartlar dahilinde tanzim edilen hûlasalar, sâdır oldukları devletin mer'i dahili kanunları mucibince verilen hülâsalarla aynı ispat kuvvetine maliktirler.

Bu hülâsalar Âkit Devletlerden her birinin ülkesinde, ayrıca bir tasdike lüzum kalmaksızın, kabul edilebileceklerdir.

Madde 6

Nüfus kaydı, suretlerinin meccanen itasına mütaallik Milletlerarası Anlaşmalar ahkâmına bir hâlel gelmemek şartıyla, işbu Anlaşmanın tatbikatı icabı verilecek hülâsalar, bunların sâdır olduğu devletin mer'iyetteki dahili mevzuatı mucibince tanzim olunacak vesikaların icabettirdiği resimlerin aynına tâbi tutulacaktır.

Madde 7

İşbu Anlaşma, nüfus kayıtlarının tanzim ve istinsah olunduğu memleketin mevzuatı mucubince hazırlanacak asla mutabık nüshalarının istihsaline mâni teşkil etmez.

Madde 8

İşbu Anlaşma tasdik edilecek ve tasdiknameleri İsviçre Federal Konseyine tevdi olunacaktır.

Her tasdiknamesinin tevdi sırasında tutulacak zabıt varakasının musaddak bir sureti diplomatik kanallarla, Âkit Devletlerin herbirine irsal kılınacaktır.

Madde 9

İşbu Anlaşma bir evvelki maddede derpiş edilen tasdiknamelerden ikincisinin tevdi tarihini takip eden otuzuncu günde mer'iyete girmiş olacaktır.

Anlaşma, tasdik keyfiyetini daha sonra tekemmül ettiren her Âkit Devlet için tasdiknamesinin tevdi tarihini takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir.

Madde 10

İşbu Anlaşma her Âkit Devletin anavatan topraklarının umumunda tatbik olunur.

Her devlet gerek imza, gerek tasdik, yahut iltihak sırasında veya daha sonra herhangi bir zamanda İsviçre Federal Konseyine hitaben yazacağı bir tebliğname ile, işbu Anlaşma hükümlerinin, anavatan dışındaki topraklarından ve Milletlerarası münasebetleri kendisi tarafından tedvir olunan devlet veya ülkelerden bir veya bir kaçına kabili tatbik olabileceğini beyan edebilir. İsviçre Federal Konseyi, bu tebliğnamenin tasdikli bir suretini diplomatik kanallarla Âkit Devletlerden herbirine gönderecektir.

İşbu Anlaşmanın hükümleri İsviçre Federal Konseyinin mezkûr tebliğnameyi aldığı tarihten altmış gün sonra tebliğnamede zikrolunan ülke veya ülkeler dahilinde tatbik olunacaktır.

İşbu maddenin 2 nci fıkrası mucibince beyanda bulunan her devlet, daha sonra herhangi bir zamanda, İsviçre Federal Konseyine hitaben yazacağı bir tebliğname ile, işbu Anlaşmanın tebliğnamede zikri geçen devlet veya ülkelerden bir veya bir kaçında tatbik mevkiinden kaldıracağını beyan edebilir.

İsviçre Federal Konseyi, yeni tebliğnamenin musaddak birer suretini diplomatik yollarla Âkit Devletlerden herbirine irsal kılacak ve tebliğ tarihinden altmış gün sonra Anlaşma adı geçen ülkede tatbik mevkiinden kalkacaktır.

Madde 11

İşbu Anlaşmaya her devlet iltihak edebilir. Katılma isteğinde olan devlet arzusunu, İsviçre Federal Konseyine tevdi edeceği bir vesika ile ihbar edecektir. İsviçre Federal Konseyi bu belgenin tasdikli bir suretini diplomatik yollardan, Âkit Devletlerin herbirine irsal kılacaktır. Anlaşma katılma belgesinin tevdi tarihini takiben otuzuncu günde iltihak eden devlet için yürürlüğe girecektir.

Katılma belgesi, ancak 9 uncu maddenin 1 inci fıkrası mücibince, işbu Anlaşmanın mer'iyete girmesinden sonra tevdi olabilir.

Madde 12

İşbu Anlaşma, daha mükemmel hale ifra edecek mahiyette tadilât icra edilmek üzere, revizyona tâbi tutulabilir.

Revizyon teklifi İsviçre Federal Konseyine sunulacak, Konsey bu tekliften, muhtelif Âkit Devletlerle birlikte, Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyon' u Genel Sekreterini de haberdar edecektir.

Madde 13

İşbu Anlaşma 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasında zikrolunan tarihten itibaren on sene müddetle mer'iyette kalacaktır.

Anlaşma, feshi ihbar edilmedikçe, on seneden on seneye kendiliğinden yenilecektir.

Fesih, müddetin hitamında asgari altı ay önce, İsviçre Federal Konseyine tebliğ olunacak, Konsey de keyfiyeti diğer Âkit Devletlere bildirecektir.

Fesih ancak feshi ihbar eden Devlet için netice tevliedecek Anlaşma diğer Âkit Devletler için mer'iyette kalacaktır.

EK 5: 16 NO'LU “ÇOK DİLDE NÜFUS KAYIT ÖRNEKLERİ VERİLMESİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME”(FRANSIZCA)

Convention CIEC n° 16

Convention relative à la délivrance d'extraits plurilingues d'actes de l'état civil *signée à Vienne le 8 septembre 1976*

Les Etats signataires de la présente Convention, désireux d'améliorer les règles relatives à la délivrance d'extraits plurilingues de certains actes de l'état civil, notamment lorsqu'ils sont destinés à servir à l'étranger, sont convenus des dispositions suivantes :

Article 1er

Les extraits des actes de l'état civil constatant la naissance, le mariage ou le décès sont, lorsqu'une partie intéressée le demande ou lorsque leur utilisation nécessite une traduction, établis conformément aux formules A, B et C annexées à la présente Convention.

Dans chaque Etat contractant, ces extraits ne sont délivrés qu'aux personnes qui ont qualité pour obtenir des expéditions littérales.

Article 2

Les extraits sont établis sur la base des énonciations originales et des mentions ultérieures des actes.

Article 3

Chaque Etat contractant a la faculté de compléter les formules annexées à la présente Convention par des cases et des symboles indiquant d'autres énonciations ou mentions de l'acte, à condition que le libellé en ait été préalablement approuvé par l'Assemblée Générale de la Commission Internationale de l'Etat Civil.

Toutefois chaque Etat contractant a la faculté d'adjoindre une case destinée à recevoir un numéro d'identification.

Article 4

Toutes les inscriptions à porter sur les formules sont écrites en caractères latins d'imprimerie ; elles peuvent en outre être écrites dans les caractères de la langue qui a été utilisée pour la rédaction de l'acte auquel elles se réfèrent.

Article 5

Les dates sont inscrites en chiffres arabes indiquant successivement, sous les symboles Jo, Mo et An, le jour, le mois et l'année. Le jour et le mois sont indiqués par deux chiffres, l'année par quatre chiffres. Les neuf premiers jours du mois et les neuf premiers mois de l'année sont indiqués par des chiffres allant de 01 à 09.

Le nom de tout lieu mentionné dans un extrait est suivi du nom de l'Etat où ce lieu est situé, chaque fois que cet Etat n'est pas celui où l'extrait est délivré.

Le numéro d'identification est précédé du nom de l'Etat qui l'a attribué.

Pour indiquer le sexe sont exclusivement utilisés les symboles suivants : M = masculin, F = féminin.

Pour indiquer le mariage, la séparation de corps, le divorce, l'annulation du mariage, le décès du titulaire de l'acte de naissance ainsi que le décès du mari ou de la femme, sont exclusivement utilisés les symboles suivants : Mar = mariage ; Sc = séparation de corps ; Div = divorce ; A = annulation ; D = décès ; Dm = décès du mari ; Df = décès de la femme. Ces symboles sont suivis de la date et du lieu de l'événement. Le symbole "Mar" est en outre suivi des nom et prénoms du conjoint.

Article 6

Au recto de chaque extrait les formules invariables, à l'exclusion des symboles prévus à l'article 5 en ce qui concerne les dates, sont imprimées en deux langues au moins, dont la langue ou l'une des langues officielles de l'Etat où l'extrait est délivré et la langue française.

La signification des symboles doit y être indiquée au moins dans la langue ou l'une des langues officielles de chacun des Etats qui, au moment de la signature de la présente Convention, sont membres de la Commission Internationale de l'Etat Civil ou sont liés par la Convention de Paris du 27 septembre 1956 relative à la délivrance de certains extraits d'actes de l'état civil destinés à l'étranger, ainsi que dans la langue anglaise.

Au verso de chaque extrait doivent figurer :

- une référence à la Convention, dans les langues indiquées au deuxième alinéa du présent article,
- la traduction des formules invariables, dans les langues indiquées au deuxième alinéa du présent article, pour autant que ces langues n'ont pas été utilisées au recto,

- un résumé des articles 3, 4, 5 et 7 de la Convention, au moins dans la langue de l'autorité qui délivre l'extrait.

Chaque Etat qui adhère à la présente Convention communique au Conseil Fédéral Suisse, lors du dépôt de son acte d'adhésion, la traduction dans sa ou ses langues officielles des formules invariables et de la signification des symboles.

Cette traduction est transmise par le Conseil Fédéral Suisse aux Etats contractants et au Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil.

Chaque Etat contractant aura la faculté d'ajouter cette traduction aux extraits qui seront délivrés par ses autorités.

Article 7

Si le libellé de l'acte ne permet pas de remplir une case ou une partie de case de l'extrait, cette case ou partie de case est rendue inutilisable par des traits.

Article 8

Les extraits portent la date de leur délivrance et sont revêtus de la signature et du sceau de l'autorité qui les a délivrés. Ils ont la même valeur que les extraits délivrés conformément aux règles de droit interne en vigueur dans l'Etat dont ils émanent.

Ils sont acceptés sans légalisation ou formalité équivalente sur le territoire de chacun des Etats liés par la présente Convention.

Article 9

Sous réserve des accords internationaux relatifs à la délivrance gratuite des expéditions ou extraits d'actes de l'état civil, les extraits délivrés en application de la présente Convention ne peuvent donner lieu à la perception de droits plus élevés que les extraits établis en application de la législation interne en vigueur dans l'Etat dont ils émanent.

Article 10

La présente Convention ne met pas obstacle à l'obtention d'expéditions littérales d'actes de l'état civil établies conformément aux règles de droit interne du pays où ces actes ont été dressés ou transcrits.

Article 11

Chaque Etat contractant pourra, lors de la signature, de la notification prévue à l'article 12 ou de l'adhésion, déclarer qu'il se réserve la faculté de ne pas appliquer la présente Convention aux extraits d'actes de naissance concernant des enfants adoptés.

Article 12

Les Etats contractants notifieront au Conseil Fédéral Suisse l'accomplissement des procédures requises par leur Constitution pour rendre applicable sur leur territoire la présente Convention.

Le Conseil Fédéral Suisse avisera les Etats contractants et le Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil de toute notification au sens de l'alinéa précédent.

Article 13

La présente Convention entrera en vigueur à compter du trentième jour suivant la date du dépôt de la cinquième notification et prendra dès lors effet entre les cinq Etats ayant accompli cette formalité.

Pour chaque Etat contractant, accomplissant postérieurement la formalité prévue à l'article précédent, la présente Convention prendra effet à compter du trentième jour suivant la date du dépôt de sa notification.

Dès l'entrée en vigueur de la présente Convention, le Gouvernement dépositaire en transmettra le texte au Secrétaire des Nations Unies en vue de son enregistrement et de sa publication, conformément à l'article 102 de la Charte des Nations Unies.

Article 14

La Convention relative à la délivrance de certains extraits d'actes de l'état civil destinés à l'étranger, signée à Paris le 27 septembre 1956, cesse d'être applicable entre les Etats à l'égard desquels la présente Convention est entrée en vigueur.

Article 15

La réserve visée à l'article 11 pourra à tout moment être retirée totalement ou partiellement. Le retrait sera notifié au Conseil Fédéral Suisse.

Le Conseil Fédéral Suisse avisera les Etats contractants et le Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil de toute notification au sens de l'alinéa précédent.

Article 16

La présente Convention s'applique de plein droit sur toute l'étendue du territoire métropolitain de chaque Etat contractant.

Tout Etat pourra, lors de la signature, de la notification, de l'adhésion ou ultérieurement, déclarer par notification adressée au Conseil Fédéral Suisse que les dispositions de la présente Convention seront applicables à l'un ou plusieurs de ses territoires extra-métropolitains, des Etats ou des territoires dont il assume la responsabilité internationale. Le Conseil Fédéral Suisse avisera de cette dernière notification chacun des Etats contractants et le Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil. Les dispositions de la présente Convention deviendront applicables dans le ou les territoires désignés dans la notification le soixantième jour suivant la date à laquelle le Conseil Fédéral Suisse aura reçu ladite notification.

Tout Etat qui a fait une déclaration, conformément aux dispositions de l'alinéa 2 du présent article, pourra, par la suite, déclarer à tout moment, par notification adressée au Conseil Fédéral Suisse, que la présente Convention cessera d'être applicable à l'un ou plusieurs des Etats ou territoires désignés dans la déclaration.

Le Conseil Fédéral Suisse avisera de la nouvelle notification chacun des Etats contractants et le Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil.

La Convention cessera d'être applicable au territoire visé le soixantième jour suivant la date à laquelle le Conseil Fédéral Suisse aura reçu ladite notification.

Article 17

Tout Etat pourra adhérer à la présente Convention après l'entrée en vigueur de celle-ci. L'acte d'adhésion sera déposé auprès du Conseil Fédéral Suisse. Celui-ci avisera chacun des Etats contractants et le Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil de tout dépôt d'acte d'adhésion. La Convention entrera en vigueur, pour l'Etat adhérent, le trentième jour suivant la date du dépôt de l'acte d'adhésion.

Article 18

La présente Convention demeurera en vigueur sans limitation de durée. Chacun des Etats contractants aura toutefois la faculté de la dénoncer en tout temps au moyen d'une notification adressée par écrit au Conseil Fédéral Suisse, qui en informera les autres Etats contractants et le Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil.

Cette faculté de dénonciation ne pourra être exercée par un Etat avant l'expiration d'un délai d'un an à compter de la date à laquelle la Convention est entrée en vigueur à son égard.

La dénonciation produira effet à compter d'un délai de six mois après la date à laquelle le Conseil Fédéral Suisse aura reçu la notification prévue à l'alinéa premier du présent article.

En foi de quoi les représentants soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé la présente Convention.

Fait à Vienne, le 8 septembre 1976, en un exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil Fédéral Suisse et dont une copie certifiée conforme sera remise par la voie diplomatique à chacun des Etats contractants et au Secrétaire Général de la Commission Internationale de l'Etat Civil.

**EK 6: 16 NO’LU “ÇOK DİLDE NÜFUS KAYIT ÖRNEKLERİ
VERİLMESİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME”(TÜRKÇE)**

**Çok Dilde Nüfus Kayıt Örnekleri Verilmesine Dair Sözleşmenin
Tasdikinin Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun**

Kanun No :3041

Kabul Tarihi:4/9/1984

Madde 1- 08.09.1976 tarihinde Viyana’ da imzalanmış olan “Çok Dilde Nüfus Kayıt Örnekleri Verilmesine Dair Sözleşme” nin tasdiki uygun bulunmuştur.

Madde 2- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

10.9.1984

_____ . _____

Karar Sayısı : 85/8963

4 Eylül 1984 tarih ve 3041 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunan Çok Dilde Nüfus Kayıt Örnekleri Verilmesine Dair Sözleşmenin onay belgesinin tevdi tarihinden 30 gün sonra yürürlüğe girmek üzere, onaylanması; Dışişleri Bakanlığının 28/12/1984 tarihli ve KMEH-V-CİEC-1191-6451 sayılı yazısı üzerine 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3. maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 3/1/1985 tarihinde kararlaştırılmıştır.

_____ . _____

**Çok Dilde Nüfus Kayıt Örnekleri Verilmesine
İlişkin Sözleşme**

Bu Sözleşmeyi imzalayan devletler, özellikle yabancı ülkelerde kullanılmak üzere verilecek çok dilde bazı nüfus kayıt örneklerine ilişkin kuralların geliştirilmesi amacı ile aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır.

Madde 1

Doğum, evlenme veya ölüme ait nüfus kayıt örnekleri, ilgili bir tarafın istemesi veya kullanımının bir çeviriyi gerektirmesi halinde, bu Sözleşmenin ekleri olan A, B ve C formüllerine uygun olarak düzenlenir.

Her Âkit Devlette, bu kayıt örnekleri, ancak nüfus kayıtlarının aslına uygun örneklerini almak hakkına sahip kişilere verilir.

Madde 2

Nüfus kayıt örnekleri, kütükteki ilk kayıtlar ile sonradan düşürülen açıklamalar esas alınarak düzenlenir.

Madde 3

Her Âkit Devlet, Uluslararası Kişisel Hal Komisyon'u Genel Kurul'u tarafından önceden içeriğinin kabul edilmiş olması koşuluyla, bu sözleşmenin ekindeki formülleri, diğer kayıt ve açıklamalara ait hane ve işaretlerle tamamlama yetkisine sahiptir.

Bununla birlikte, her Âkit Devlet, kimlik numarasının yazılacağı bir hane eklemeye yetkilidir.

Madde 4

Formüllerde yer alacak bütün kayıtlar, latin matbaa harfleri ile yazılır. Bu kayıtlar ayrıca, o kaydın düzenlenmesinde kullanılmış olan dilin harfleri ile de yazılabilir.

Madde 5

Tarihler Jo (Gün), Mo (Ay), An (Yıl) işaretleri altında birbirini izleyen sayılarla yazılır. Gün ve ay iki sayıyla, yıl dört sayıyla gösterilir. Ayın ilk dokuz günü ve yılın ilk dokuz ayı rakamla, 01' den 09' a kadar olan sayılarla gösterilir.

Bir kayıt örneğinde yazılan her yer adının arkasına, eğer bu yer örneği veren Devletin ülkesi değil ise, bu yerin bulunduğu Devletin adı da yazılır.

Kimlik numarası, nüfus kayıt örneğini veren devletin adından sonra yazılır.

Cinsiyeti göstermek için sadece şu işaretler kullanılır: F-Kadın, M-Erkek.

Evlenme, ayrılık, boşanma, evlenmenin iptalini, nüfus kaydı sahibi ile karı ve kocasının ölümünü göstermek için yalnızca şu işaretler kullanılır:

Mar=Evlenme, Sc= Ayrılık, Div=Boşanma, A= İptal, D=Ölüm, Dm= Kocanın Ölümü, Df= Karının Ölümü. Bu işaretleri olay tarihi yeri izler. Ayrıca “Mar” işaretinden sonra eşinin soyadı ve adı yazılır.

Madde 6

Nüfus kayıt örneğinin ön yüzündeki değişmez formüller, 5 inci maddede öngörülen tarihlere ilişkin işaretler hariç, kayıt örneğinin verildiği devletin resmi dili veya dillerinden birisi ve frsızca olmak üzere en az 2 dilde basılır.

İşaretlerin anlamı, en az, bu Sözleşmenin imzası sırasında Uluslararası Kişisel Hal Komisyon’u üyesi bulunan veya 27 Eylül 1956 tarihinde Paris’te imzalanan “Yabancı Memleketlerde Kullanılmak Üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye) Kayıt Hülasası Suretleri Hakkında Anlaşma” ile bağlı bulunan Devletlerden her birinin resmi dili veya dillerinden birisi ve İngilizce olarak belirtilmelidir.

Her nüfus kayıt örneğinin arka yüzünde şu hususlar bulunur:

-Bu maddenin ikinci fıkrasında gösteriler diller Sözleşmeye yapılan bir atıf (Sözleşmenin başlığı),

-Maddenin ikinci fıkrasında gösteriler diller kayıt örneğinin ön yüzünde kullanılmamış ise, değişmez formüllerin bu dildeki çevirileri,

-Sözleşmenin 3,4,5, ve 7 ince maddelerinin en azından kayıt örneğini veren makamın dilinde yazılmış bir özeti.

Bu Sözleşmeye katılan her Devlet, katılma belgesinin tevdi sırasında, değişmez formüllerin ve işaretlerin anlamını kendi resmi dilinde veya dillerinden birine yapılmış çevirilerin İsviçre Federal Hükümetine bildirecektir.

Bu çeviri İsviçre Federal Hükümeti tarafından Âkit Devletleri ve Uluslararası Kişisel Hal Komisyon'u Genel Sekreterine gönderir.

Her Âkit Devlet, bu çeviriyi yetkili organları tarafından verilecek nüfus kayıt örneklerine eklemek yetkisine sahip olacaktır.

Madde 7

Nüfus kayıt örneğinin doldurulması sırasında hanelerden biri tamamen veya kısmen boş kalırsa, boş kısımlar çizgilerle kullanılmaz hale getirilir.

Madde 8

Nüfus kayıt örneklerine veriliş tarihi kaydedilir. Ve düzenleyen makamın imza ve mühürü vurulur. Bunlar, verildikleri Devletin yürürlükte bulunan iç hukuk kuralları gereğince verilmiş örneklerle aynı değerdedir.

Örnekler, ayrıca bir onayı veya onay yerine geçen işlemi gerektirmeksizin bu Sözleşme ile bağlı bulunan Devletlerin her birinin ülkesinde kabul edilir.

Madde 9

Nüfus kayıt örneklerinin parasız olarak verilmesine ilişkin uluslararası anlaşmalar saklı olmak kaydı ile, bu Sözleşme uyarınca verilen örnekler, bunları veren Devletin yürürlükteki iç mevzuatı gereğince düzenlenen örneklere uygulanan resim ve harçlardan daha fazlasına tabi tutulmaz.

Madde 10

Bu Sözleşme, nüfus kayıtlarının düzenlendiği veya tescil edildiği ülkenin iç mevzuatı gereğince düzenlenecek aslına uygun nüfus kayıt örneklerinin alınmasına engel olmaz.

Madde 11

Her Âkit Devlet, 12 inci maddede öngörülen bildirimin imzalanması yada katılma sırasında, bu Sözleşmeyi evlat edinilen çocukların nüfus kayıt örneklerine uygulamama yetkisini saklı tuttuğunu bildirebilir.

Madde 12

Âkit Devletler, bu Sözleşmenin kendi ülkelerinde yürürlüğe girmesi için Anayasaları uyarınca gerekli işlemlerin tamamlandığını İsviçre Federal Hükümetine bildireceklerdir.

İsviçre Federal Hükümeti, yukarıdaki fıkraya gereğince yapılmış her bildirimden, Âkit Devletleri ve Uluslararası Kişi Halleri Komisyon'u Genel Sekreterini haberdar edecektir.

Madde 13

Bu Sözleşme ikinci bildirimin verilir tarihini izleyen 30 uncu günden başlayarak yürürlüğe girecek ve bu işlemi tamamlamış olan beş Devlet arasında geçerli olacaktır.

Yukarıdaki maddede öngörülen işlemi sonradan tamalayan her âkit devlet için bu sözleşme, bildirimlerin verildiği tarihi izleyen otuzuncu günden başlayarak geçerli olacaktır.

Bu sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine, depoziter hükümet sözleşmenin metnini, Birleşmiş Milletler Yasasının 102 nci maddesi uyarınca tescili ve yayınlanması için, Birleşmiş Milletler Sekreteryasına gönderecektir.

Madde 14

27 Eylül 1956 tarihinde Paris’te imzalanan “Yabancı Memleketlerde Kullanılmak Üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye) Kayıt Hûlasası Suretleri Hakkında Anlaşma” bu Sözleşmenin yürürlüğe girdiği Devletler arasında uygulamadan kalkar.

Madde 15

11 inci maddede sözü edilen çekince her zaman tamamen veya kısmen geri alınabilir. Geri alma İsviçre Federal Hükümetine bildirilecektir.

İsviçre Federal Hükümeti, yukarıdaki fıkraya gereğince yapılan her bildirimden, Âkit Devletleri ve Uluslararası Kişi Halleri Komisyon’u Genel Sekreterini haberdar edecektir.

Madde 16

Bu Sözleşme, Âkit Devletlerin her birinin anavatan topraklarının tamamında bihakkın uygulanır.

Her Âkit Devlet, imza, bildirim, katılma sırasında veya daha sonra İsviçre Federal Hükümetine göndereceği bir bildirim ile, bu Sözleşme hükümlerinin anavatan dışı topraklarının birinde veya birkaçında veya uluslararası sorumluluğunu taşıdığı Devlet veya topraklarda uygulanabileceğini beyan edebilir. İsviçre Federal Hükümeti bu son bildirimlerden Âkit Devletlerden her birini ve Uluslararası Kişi Halleri Komisyon’u Genel Sekreterini haberdar edecektir. Bu Sözleşme hükümleri, bildirimde belirtilen toprak veya topraklar için, bildirim İsviçre Federal Hükümetince alındığı tarihi izleyen altmışıncı gün yürürlüğe girecektir.

Bu maddenin ikinci fıkrası hükümlerine uygun olarak bildirimde bulunmuş olan her Devlet daha sonra her zaman İsviçre Federal Hükümetine göndereceği bir bildirim ile bu Sözleşmenin, bildirimde belirtilen Devlet ya da topraklardan bir veya birkaçında uygulamadan kalkacağını beyan edebilir.

İsviçre Federal Hükümeti, Âkit Devletlerden her birini ve Uluslararası Kişi Halleri Komisyon'u Genel Sekreterini, bu yeni bildirimden haberdar edecektir.

Sözleşme, bildirimün İsviçre Federal Hükümeti tarafından alındığı tarihten başlayarak altmışıncı gün, söz konusu toprakta uygulamadan kalkacaktır.

Madde 17

Her Devlet, bu Sözleşmeye yürürlüğe girmesinden sonra katılabilir. Katılma belgesi, İsviçre Federal Hükümetine tevdi edilecektir. İsviçre Federal Hükümeti, Âkid Devletlerden her birini ve Uluslararası Kişi Halleri Komisyon'u Genel Sekreterliğini katılma belgesinin tevdiinden haberdar edecektir. Sözleşme, katılma belgesini tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün katılan Devlet için yürürlüğe girecektir.

Madde 18

Bu Sözleşme bir süre ile sınırlı olmaksızın yürürlükte kalacaktır. Bununla birlikte her Âkit Devlet, İsviçre Federal Hükümetine göndereceği yazılı bir bildirim ile her zaman Sözleşmeyi fesh etmek hakkına sahip olacak ve İsviçre Federal Hükümeti diğer Sözleşen Devletleri ve Uluslararası Kişisel Hal Komisyon'u Genel Sekreterini bu bildirimden haberdar edecektir.

Fesih yetkisi, bu Sözleşmenin, feshi isteyen Devlet için yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir yıllık bir süre geçmedikçe kullanılamaz.

Fesih, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen bildirimün İsviçre Federal Hükümeti tarafından alındığı tarihten başlayarak altı aylık bir sürenin geçmesinden sonra hüküm ifade eder.

Yukarıdaki hükümlerin tanıtı olmak üzere, usulüne uygun şekilde yetkili kılınmış aşağıdaki imzaları bulunan temsilciler bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

İsviçre Federal Hükümeti arşivlerine tevdi edilmek üzere 8 Eylül 1976 tarihinde Viyana'da tek nüsha olarak düzenlenmiş olup, aslına uygunluğu onaylanmış birer örneği

diplomatik yoldan Âkit Devletlerden her birine ve Uluslararası Kişisel Hal Komisyon'u Genel Sekreterliğine gönderilecektir.